ΤΑ ΑΙΤΙΑ

ΤΟΥ

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΕΠΙ ΤΗι ΒΑΣΕΙ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ

ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΤΗΣ ΤΡΙΠΛΗΣ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΕΩΣ

ΥΠΟ

ΚΑΡΟΛΟΥ ΧΕΛΦΕΡΙΧ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1915

ΤΑ ΑΙΤΙΑ
ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΕΠΙ ΤΗι ΒΑΣΕΙ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ

ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΤΗΣ ΤΡΙΠΛΗΣ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΕΩΣ

ΥΠΟ

ΚΑΡΟΛΟΥ ΧΕΛΦΕΡΙΧ

Αι κυβερνήσεις Ἀγγλίας, Ῥωσσίας καὶ Γαλλίας δημοσιεύσασαι τὴν διπλωματικήν των ἀλληλογραφίαν τῶν πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἡμερῶν, ἐνόμιζον ὅτι πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν ἰδίων λαῶν καὶ σύμπαντος τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἠδύναντο ν' ἀποδείξωσιν, ὅτι ἡ εὐθύνη τῆς πλέον τεραστίου αἱματοχυσίας ἣν ποτε ἡ γῆ εἶδε, βαρύνει ἀποκλειστικῶς τὰς φιλοπολέμους ὁρμὰς τῆς Γερμανίας, διότι αὗται τὰ πάντα μετῆλθον, ὅπως ἀποτρέψωσι τὴν καταστροφήν. Ἡ Ἀγγλία ἐδημοσίευσε ***κυανῆν βίβλον***, ἡ Ῥωσσία ***πορτοκαλλόχρουν*** καὶ ἡ Γαλλία ***κιτρίνην*** βίβλον. Πολλὰ ὅμως τεκμήρια ἐνδεικνύουσιν ὅτι τὰ δημοσιεύματα ταῦτα, ἅτινα θέλουσι νὰ φαίνωνται πλήρη καὶ ἄρτια, ἔχουσι σπουδαῖα χάσματα· εἰδικῶς δὲ περὶ τῆς Γαλλικῆς κιτρίνης βίβλου δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποδεδειγμένον, ὅτι τινὰ τῶν ἐν αὐτῇ περιεχομένων ἐγγράφων ἐχαλκεύθησαν κατόπιν [1]. Οὐχ ἧττον τὰ δημοσιεύματα ταῦτα εἶνε ἄξια ἐνδελεχοῦς συγκριτικῆς μελέτης.

---

[1] Ἡ κιτρίνη βίβλος περιέχει λ. χ. ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ, τῷ ἐπιγραφομένῳ «avertissements» σειρὰν ἐγγράφων, ἅτινα, ἀπὸ τοῦ Μαρτίου τοῦ 1913 ἀρχόμενα, σκοποῦσι ν' ἀποδείξωσι τὴν αὔξησιν τῶν φιλοπολέμων διαθέσεων ἐν Γερμανίᾳ. Ἐκεῖ ἀνετυπώθη ὑπ' ἀριθμὸν 5 ἓν ἀπὸ τῆς 30ης Ἰουλίου 1913 χρονολογούμενον ἔγγραφον τοῦ Γαλλικοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργείου, ἐν τῷ ὁποίῳ λέγεται: «M. von Kiderlen fut l'homme le plus haï de l'Allemagne, l'hiver dernier. Cependant il commence à n'être plus que déconsidéré, car il laisse entendre qu'il prendra sa revanche». (Ὁ κ. φὸν Κίντερλεν ἦτο ὁ πλέον μισητὸς ἄνθρωπος ἐν Γερμανίᾳ, κατὰ τὸν παρελθόντα χειμῶνα. Ἐν τούτοις ἀρχίζει νὰ περιφρονῆται (ἀντὶ νὰ εἶναι μισητός), διότι δίδει νὰ ἐννοηθῇ, ὅτι θέλει ἐκδικηθῇ (διὰ τὸ Μαρόκον).

Ὁ ὑφυπουργὸς von Kiderlen, ὅστις, κατὰ τὰ ἄνω, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1913 ἤρχιζε νὰ σκέπτηται περὶ ἐκδικήσεως, εἶχεν ἤδη ἀποθάνει κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1912, ὅπερ γεγονὸς διέφυγε ἐκεῖνον τὸν ὑπάλληλον τοῦ Quai d'Orsay, ὅστις ἐκ τῶν ὑστέρων ἐχάλκευσε τὸ ἔγγραφον τοῦτο τῆς κιτρίνης βίβλου.

Παρόμοιον ἀστόχημα παρατηρεῖται εἰς μίαν ἀνακοίνωσιν ἥν, κατὰ τὴν κυανὴν Ἀγγλικὴν βίβλον, ὁ κ. Παῦλος Καμπών, Γάλλος πρεσβευτὴς ἐν Λονδίνῳ, ἐπέδωκε δῆθεν τῇ 30ῃ Ἰουλίου 1914 εἰς τὸν Ἄγγλον ὑπουργὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τῆς ὁποίας τὸ περιεχόμενον ἀφορᾷ εἰς τὰς Γερμανικὰς στρατιωτικὰς παρασκευὰς παρὰ τὰ σύνορα Ἀλσατίας-Λωρραίνης (κυανῆ βίβλος

Δὲν θ' ἀποπειραθῶμεν ἐνταῦθα νὰ παρακολουθήσωμεν ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ τοὺς ἐκτάκτως περιπλόκους διπλωματικοὺς ἑλιγμοὺς οἵτινες προηγήθησαν τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου. Τοὐναντίον πρόκειται ἐνταῦθα μόνον τὰ σπουδαιότατα συμβάντα, ἅτινα ἐπέφεραν τὸν πόλεμον, νὰ ἐκθέσωμεν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπ' αὐτῶν τῶν Δυνάμεων τῆς τριπλῆς Συνεννοήσεως παρατιθεμένων δικαιολογητικῶν ἐγγράφων. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον πρῶτον θὰ ἐξακριβώσωμεν ἐκεῖνα τὰ διαβήματα, ἅτινα ἀμέσως προεκάλεσαν τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου. Ἐκ τούτων δὲ ἀναχωροῦντες θ' ἀνέλθωμεν εἰς τὰς ἀφετηρίας τῶν γεγονότων, ὅπως ὅσον τὸ δυνατὸν διευκρινίσωμεν τὰ πάντα.

Ο ΕΜΠΡΗΣΤΗΣ

Περὶ τῆς ἀμέσου ἀφορμῆς πρὸς ἔκρηξιν τοῦ πολέμου δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία. Ἀφορμὴ ἦτο ἡ τῇ πρωΐᾳ τῆς 31ης Ἰουλίου ὑπὸ τοῦ Τσάρου διαταχθεῖσα ***γενικὴ κινητοποίησις τῶν Ῥωσσικῶν πολεμικῶν δυνάμεων κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν*** καὶ ἡ ἄρνησις τῆς Ῥωσσίας, ἀνταποκρινομένη εἰς τὴν ἀπαίτησιν τῆς Γερμανίας ν' ἀνακαλέσῃ τὸ μέτρον τοῦτο.

Εἶναι σπουδαῖον, εὐθὺς ἐνταῦθα νὰ τονίσωμεν, ὅτι ἡ Ῥωσσικὴ κυβέρνησις κατενόει σαφέστατα, ὅτι ἡ διαταγὴ γενικῆς κινητοποιήσεως καὶ ἡ ἐπιμονὴ εἰς τὸ μέτρον τοῦτο θὰ καθίστα ἀναπόφευκτον τὸν μετὰ τῆς Γερμανίας πόλεμον. Ἐπισήμως καὶ ἀνεπισήμως ἐδη-

---

ἀριθ. 105). Διὰ τῆς χρονολογίας τοῦ ἐγγράφου τούτου — 30ης Ἰουλίου — σκοπεῖται νὰ παραχθῇ ἡ ἐντύπωσις, ὅτι τότε καὶ ἤδη πρότερον τὰ Γερμανικὰ στρατεύματα ἵσταντο δῆθεν πλησιέστατα τῶν συνόρων καὶ διὰ περιπόλων μάλιστα εἶχον διαβῇ αὐτά. Τὸ ἔγγραφον ἄρχεται ἐν τῷ κειμένῳ τῆς τρίτης ἐκδόσεως τῆς κυανῆς βίβλου: «L'armée allemande a ses avant-postes sur nos bornes-frontières, hier par deux fois des patrouilles allemandes ont pénétré sur notre territoire» (Ὁ Γερμανικὸς στρατὸς ἔχει τὰς προφυλακάς του ἐπὶ τῶν συνόρων μας, χθὲς δὲ εἰσῆλθον δὶς εἰς τὸ ἔδαφός μας Γερμανικαὶ περίπολοι). Διὰ τοῦ «χθὲς» ἐννοεῖται εἰς τὸ τῇ 30ῃ Ἰουλίου ἐπιδοθὲν ἔγγραφον ἡ εἰκοστὴ ἐνάτη (29) Ἰουλίου. Ἡ 29η Ἰουλίου ἦτο Τετάρτη. Ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει ὅμως τῆς κιτρίνης βίβλου ἐγράφετο «hier Vendredi» (χθὲς Παρασκευὴν)· ἡ Vendredi διεγράφη βραδύτερον, ὅταν παρετηρήθη ἡ ἀσυμφωνία. Ἐκ τούτου ἐξάγεται ὅτι τὸ δῆθεν τῇ 30ῃ Ἰουλίου ἐπιδοθὲν ἔγγραφον δύναται νὰ ἐγράφῃ μόλις τὸ Σάββατον, 1ην Αὐγούστου. Ἄλλως τε οὔτε τὴν 29ην οὔτε τὴν 31ην Ἰουλίου ἔλαβε χώραν παραβίασις τῶν συνόρων.

λώθη ἐγκαίρως καὶ ἐντόνως εἰς τὴν Ῥωσσικὴν κυβέρνησιν, ὅτι Ῥωσσικὴ γενικὴ κινητοποίησις ἐσήμαινε τὸ αὐτὸ μὲ Γερμανικὴν κινητοποίησιν καὶ ὅτι Γερμανικὴ κινητοποίησις θὰ ἐσήμαινε πόλεμον[1].

Οἱ λόγοι εἶναι προφανεῖς καὶ ἀποχρῶντες. Ἡ Γερμανία, πρὸ τοῦ κινδύνου πολέμου πρὸς πλείονα μέτωπα, δὲν ἠδύνατο, εὐθὺς ὡς ἡ κατάστασις ἤθελεν ἐπιδεινωθῇ μέχρι γενικῆς Ῥωσσικῆς κινητοποιήσεως, παρὰ νὰ σπεύσῃ νὰ προλάβῃ τὰ γεγονότα διὰ τῆς ταχυτέρας κινητοποιήσεως τῶν ἰδίων αὐτῆς πολεμικῶν δυνάμεων. Ἕνεκα τοῦ ἀκαταμαχήτου τούτου λόγου τῆς αὐτοσυντηρήσεως μία ἀμφοτέρωθεν κινητοποίησις καὶ ἔπειτα ἀντιπαράταξις ἐν ἀναμονῇ καὶ ἐπιφυλακῇ ἦτο πάντη ἀδύνατος διὰ τὴν Γερμανίαν.

Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τοῦ ὅτι ἡ ἀντίληψις αὕτη καὶ ὑπὸ τῶν συμμάχων τῆς Ῥωσσίας ἀνεγνωρίσθη ὡς οἴκοθεν ἐννοουμένη, παραπέμπομεν εἰς τὴν ἀπὸ 25 Ἰουλίου ἔκθεσιν τοῦ Ἄγγλου ἐν Πετρουπόλει πρεσβευτοῦ Sir G. Buchanan (Κυανῆ βίβλος ἀριθ. 17). Ὁ Buchanan πληροφορεῖ περὶ συνδιαλέξεως ἣν ἔσχε μετὰ τοῦ Ῥώσσου ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ κ. Sasonoff.

»I said all I could to impress prudence on the Minister for Foreign Affairs, and warned him that, if Russia mobilised, Germany would not be content with mere mobilisation, or give Russia time to carry out hers, but would probably declare war at once». (Εἶπον πᾶν ὅ,τι ἠδυνάμην, ἵνα συστήσω φρόνησιν εἰς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργόν, προειδοποίησα δὲ αὐτόν, ὅτι ἐν περιπτώσει Ῥωσσικῆς κινητοποιήσεως ἡ Γερμανία δὲν θὰ περιωρίζετο εἰς ἁπλῆν κινητοποίησιν οὔτε θὰ ἔδιδε καιρὸν εἰς τὴν Ῥωσσίαν νὰ ἀποπερατώσῃ τὴν ἰδικήν της, ἀλλ' ἀμέσως θὰ ἐκήρυττε τὸν πόλεμον).

Τὴν τελευταίαν ἀκόμη στιγμὴν ὁ Γερμανὸς Αὐτοκράτωρ ὑπέδειξε προσωπικῶς εἰς τὸν Τσάρον, διὰ τοῦ τηλεγραφήματός του τῆς 30ῆς Ἰουλίου, 1η μ. μ., «τοὺς κινδύνους καὶ τὰς δεινὰς συνεπείας μιᾶς κινητοποιήσεως». Ἡ Ῥωσσικὴ κυβέρνησις καὶ ὁ Τσάρος συνε-

---

[1] Κατὰ τὴν Γερμανικὴν λευκὴν βίβλον ἐνετάλη ὁ ἐν Πετρουπόλει Γερμανὸς πρεσβευτὴς τῇ 26ῃ Ἰουλίου νὰ ἐπιδώσῃ εἰς τὴν Ῥωσσικὴν κυβέρνησιν δήλωσιν, ἐν ᾗ ἐγράφετο: »Προπαρασκευαστικὰ στρατιωτικὰ μέτρα τῆς Ῥωσσίας θὰ ἐξαναγκάσωσιν ἡμᾶς εἰς ἀντίμετρα, ἅτινα κατ' ἀνάγκην θὰ εἶναι κινητοποίησις τοῦ στρατοῦ. Κινητοποίησις ὅμως σημαίνει τὸν πόλεμον».

πῶς, διατάσσοντες γενικὴν κινητοποίησιν κατὰ τὴν 30ην Ἰουλίου, κατ' ἀνάγκην ἐγνώριζον καλῶς, ὅτι ἡ διαταγὴ αὕτη ἐσήμαινε τὸν πόλεμον.

Ἀφοῦ τοιουτοτρόπως ἡ ἄμεσος ἀφορμὴ τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου ἐξηκριβώθη, ἐγείρεται τὸ ζήτημα, τίνες λόγοι προεκάλεσαν τὴν γενικὴν Ῥωσσικὴν κινητοποίησιν.

Ἡ δικαιοσύνη πρὸς τοὺς ἔχοντας τὴν εὐθύνην τῶν σοβαρῶν τούτων μέτρων ἀπαιτεῖ νὰ ἐξετάσωμεν κατὰ πρῶτον τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους αὐτοὶ οἱ ὑπεύθυνοι ἀναφέρουσιν.

Ἄς ἀκούσωμεν πρῶτον τὸν Τσάρον.

Εἰς τὸ ἀπὸ 30 Ἰουλίου 1.20 μ. μ. τηλεγράφημά του πρὸς τὸν Γερμανὸν Αὐτοκράτορα δὲν ἀπαντᾷ οὐδεὶς ἀκόμη ὑπαινιγμὸς περὶ ἐπικειμένης γενικῆς κινητοποιήσεως, ἀλλὰ μόνον μία δήλωσις σχετιζομένη πρὸς τὰ κατὰ τῆς Αὐστροουγγαρίας ληφθέντα μέτρα: «Τὰ νῦν πραγματοποιούμενα στρατιωτικὰ μέτρα ἀπεφασίσθησαν πρὸ πέντε ἤδη ἡμερῶν καὶ δὴ διὰ λόγους ἀμύνης κατὰ τῶν παρασκευῶν τῆς Αὐστροουγγαρίας».

Μετὰ τοῦ τηλεγραφήματος τούτου διεσταυρώθη τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν τηλεγράφημα τοῦ Γερμανοῦ Αὐτοκράτορος, ὅπερ ἐφίστα τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῶν δεινῶν συνεπειῶν μιᾶς Ῥωσσικῆς κινητοποιήσεως καὶ ὅπερ ἐξέφραζε καὶ τὸν φόβον, ὅτι μία ἔστω ἀποκλειστικῶς ἐναντίον τῆς Αὐστροουγγαρίας στρεφομένη κινητοποίησις θὰ καθίστα ἐπισφαλῆ, ἐὰν μὴ ἀδύνατον, τὸν ὑπὸ τοῦ Κάϊζερ, τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ Τσάρου, ἀναληφθέντα ῥόλον τοῦ διαιτητοῦ.

Ὁ Τσάρος ἀπήντησε τῇ 31 Ἰουλίου, 2 μ. μ., καθ' ἣν ὥραν εἶχεν ἤδη ἐκδοθῇ τὸ διάταγμα περὶ κινητοποιήσεως ὁλοκλήρου τῆς Ῥωσσικῆς δυνάμεως.

«Εἶναι τεχνικῶς ἀδύνατον νὰ σταματήσωμεν τὰς στρατιωτικὰς ἡμῶν παρασκευάς, αἵτινες ἀπέβησαν ἀναγκαῖαι κατόπιν τῆς κινητοποιήσεως τῆς Αὐστροουγγαρίας».

Διὰ τῆς ἐκφράσεως «τὰς στρατιωτικὰς ἡμῶν παρασκευὰς» ἢ ἐννοεῖται ἡ μερικὴ κινητοποίησις ἐναντίον τῆς Αὐστροουγγαρίας, ὁπότε παρασιωπᾷ ὁ Τσάρος ἐν τῷ τηλεγραφήματι τούτῳ τὴν ἤδη συντελεσθεῖσαν καὶ ἐναντίον τῆς Γερμανίας στρεφομένην γενικὴν κινητοποίησιν, ὅπερ βεβαίως ἦτο τὸ ἁπλούστατον μέσον νὰ ἀποφύγῃ δικαιολογίαν. Ἢ ἡ φράσις «τὰς στρατιωτικὰς ἡμῶν παρασκευὰς» ἐσήμαινε τὴν γενικὴν κινητοποίησιν, ὁπότε ὁ Τσάρος ὡς

λόγον τοῦ σοβαροῦ τούτου διαβήματος δὲν ἤξευρε ν' ἀναφέρῃ εἰ μὴ τὰ στρατιωτικὰ μέτρα τῆς Αὐστροουγγαρίας.

Ἂς ἀκούσωμεν τώρα τὸν Ῥῶσσον ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργόν.

Περὶ τῶν ὑπὸ τούτου προβληθέντων λόγων ἀνέφερεν ὁ Γάλλος ἐν Πετρουπόλει πρεσβευτὴς ἐν ἐκθέσει τῆς 31ης Ἰουλίου πρὸς τὴν Κυβέρνησίν του τὰ ἀκόλουθα: «En raison de la mobilisation générale de l'Autriche et des mesures de mobilisation prises secrètement, mais d'une manière continue, par l'Allemagne depuis six jours, l'ordre de mobilisation générale d' l'armée russe a été donnée» (Ἕνεκα τῆς γενικῆς κινητοποιήσεως τῆς Αὐστροουγγαρίας καὶ τῶν μέτρων κινητοποιήσεως τῶν ἀπὸ ἓξ ἡμερῶν κρυφίως, ἀλλὰ συνεχῶς ὑπὸ τῆς Γερμανίας ληφθέντων, ἐξεδόθη ἡ διαταγὴ περὶ γενικῆς κινητοποιήσεως τοῦ Ῥωσσικοῦ στρατοῦ (κιτρ. βίβλος ἀριθ. 118)).

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ Ἄγγλος ἐν Πετρουπόλει πρεσβευτὴς ἐπληροφόρει τὸν Sir Ed. Grey (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 113), ὅτι ἡ γενικὴ κινητοποίησις διετάχθη συνεπείᾳ ἐκθέσεως τοῦ ἐν Βιέννῃ Ῥώσσου πρεσβευτοῦ, ὅτι ἡ Αὐστροουγγαρία ἀπεφάσισε νὰ μὴ ἀνεχθῇ μεσολάβησιν τῶν δυνάμεων καὶ ὅτι στρατεύματα ἔθεσεν εἰς κίνησιν ὄχι μόνον ἐναντίον τῆς Σερβίας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῆς Ῥωσσίας. Προστίθεται δέ: «Russia has also reason to believe that Germany is making active military preparations, and she cannot afford to let her get a start». (Ἡ Ῥωσσία ἔχει ὡσαύτως λόγον νὰ δεχθῇ, ὅτι ἡ Γερμανία κάμνει δραστηρίους στρατιωτικὰς παρασκευάς, καὶ δὲν δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ νὰ προλάβῃ αὐτὴν ἡ Γερμανία).

Εἰς τὴν Ῥωσσικὴν δὲ πορτοκαλλόχρουν βίβλον ἀναζητεῖ τις ματαίως τὸν λόγον τῆς γενικῆς κινητοποιήσεως. Ἀναμφιβόλως θὰ ἐγένοντο ἀνακοινώσεις περὶ τοῦ ἀποφασιστικοῦ τούτου διαβήματος πρὸς τοὺς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ Ῥώσσους πρεσβευτάς, ἀλλ' αὗται δὲν παρατίθενται ἐν τῇ πορτοκαλλόχρῳ βίβλῳ, ὥστε ὁ ἀναγιγνώσκων ταύτην πληροφορεῖται περὶ τοῦ γεγονότος τῆς Ῥωσσικῆς κινητοποιήσεως κατὰ τῆς Γερμανίας πρώτην φορὰν ἐκ τῆς τηλεγραφικῆς ἐγκυκλίου, δι' ἧς ὁ Sasonoff ἀναγγέλλει εἰς τοὺς Ῥώσσους πρεσβευτὰς τὴν ἀπαίτησιν τῆς Γερμανίας περὶ ἀνακλήσεως τῆς κινητοποιήσεως.

Πῶς πρέπει λοιπὸν νὰ κρίνωμεν τοὺς ἐκ τῶν Ἀγγλικῶν καὶ Γαλλικῶν πρεσβευτικῶν ἐκθέσεων καὶ ἐκ τῶν τηλεγραφημάτων τοῦ

Τσάρου πρὸς τὸν Γερμανὸν Αὐτοκράτορα ἐξαγομένους λόγους τῆς γενικῆς Ῥωσσικῆς κινητοποιήσεως;

1. Ἡ γενικὴ Ῥωσσικὴ κινητοποίησις ὡς ἀπάντησις εἰς τὰ στρατιωτικὰ μέτρα τῆς Αὐστροουγγαρίας.

Χάριν ἀμύνης κατὰ τῶν δῆθεν στρατιωτικῶν παρασκευῶν τῆς Αὐστροουγγαρίας ἐναντίον τῆς Ῥωσσίας ἐκινητοποιήθησαν παρὰ ταύτης ἤδη τῇ 29η Ἰουλίου 13 στρατιωτικὰ σώματα. (Ἔκθεσις τοῦ Γάλλου ἐν Πετρουπόλει Πρεσβευτοῦ τῆς 29ης Ἰουλίου. Κιτρίνη βίβλος ἀριθ. 100). Ἡ κινητοποίησις εἰς τὰ Κυβερνεῖα Ὀδησσοῦ, Κιέβου, Μόσχας καὶ Καζὰν εἶχεν ἀναγγελθῇ διὰ τοῦ Ῥώσσου ἐν Βερολίνῳ πρεσβευτοῦ εἰς τὴν Γερμανικὴν Κυβέρνησιν, μετὰ τῆς αἰτιολογίας, ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο ἦτο ἀπάντησις πρὸς τὴν παρὰ τῆς Αὐστροουγγαρίας κήρυξιν τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Σερβίας, ἥτις μίαν ἡμέραν πρότερον εἶχε λάβει χώραν, καὶ πρὸς τὰ «mesures de mobilisation déjà appliquées à la plus grande partie de l'armée Austro-hongroise». (Κιτρίνη βίβλος ἀριθ. 95). Πράγματι ὅμως ἡ Αὐστροουγγαρία μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς γενικῆς Ῥωσσικῆς κινητοποιήσεως εἶχε κινητοποιήσει μόνον 8 στρατιωτικὰ σώματα. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἰσχυρισμὸν τὸν ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ ἐν Πετρουπόλει Γάλλου πρεσβευτοῦ τῆς 31ης Ἰουλίου (κιτρ. βίβλος 118)[1] γενικὴ κινητοποίησις ἐν Αὐστροουγγορίᾳ δὲν εἶχεν ἀκόμη διαταχθῆ, καθ' ὃν χρόνον ἐκηρύχθη ἡ Ῥωσσικὴ γενικὴ κινητοποίησις. Ἡ τοιαύτη διαταγὴ ἐπηκολούθησε τοὐναντίον, ὡς ἀπάντησις εἰς τὴν Ῥωσσικὴν γενικὴν κινητοποίησιν, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς 31ης Ἰουλίου.

Ἡ ὑπὸ τῆς Ῥωσσίας τῇ 29η Ἰουλίου διαταχθεῖσα κινητοποίησις 13 σωμάτων στρατιωτικῶν, ὡς ἀντίμετρον κατὰ τῆς κινητοποιήσεως 8 Αὐστροουγγρικῶν σωμάτων, ἦτο ἤδη ὑπερβολικὴ καὶ προκλητική. Ἐκ μέρους τῆς Μοναρχίας τοῦ Δουνάβεως μετὰ τὴν

---

[1] Ὁ ψευδὴς οὗτος ἰσχυρισμὸς ὁ οὐδ' ἐκ μέρους αὐτῶν τῶν Ῥώσσων οὐδέποτε ὑποστηριχθὴς περὶ γενικῆς Αὐστριακῆς κινητοποιήσεως, ἥτις δῆθεν ἔδωκεν εἰς τὴν Ῥωσσίαν ἀφορμὴν πρὸς γενικὴν κινητοποίησιν, ἐπαναλαμβάνεται ἐν τῇ Γαλλικῇ κιτρίνῃ βίβλῳ εἰς διάφορα μέρη· λ. χ. ἐν μιᾷ ἐγκυκλίῳ τοῦ Βιβιάνι ἀπὸ 1ης Αὐγούστου (ἀριθ. 127). «L'Autriche a la première procédé à une mobilisation générale» (Ἡ Αὐστρία προέβη πρώτη εἰς γενικὴν κινητοποίησιν).

29ην Ἰουλίου δὲν εἶχε γείνει τίποτε, τὸ ὁποῖον νὰ ἠδύνατο νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς τὴν Ῥωσσίαν, ἀπὸ τῆς ἤδη λίαν ἐκτεταμένης μερικῆς ἐπιστρατεύσεως νὰ προβῇ εἰς τὴν τὸν πόλεμον ἀναπόφευκτον καθιστῶσαν γενικὴν ἐπιστράτευσιν.

2. Αἱ δῆθεν στρατιωτικαὶ παρασκευαὶ τῆς Γερμανίας ἐναντίον τῆς Ῥωσσίας.

Κατὰ τὰς κρισίμους ἐκείνας ἡμέρας ὁ Ῥῶσσος ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργὸς ἔβλεπε παρ' ἑαυτῷ καὶ ὡμίλει καθημερινῶς ἐπανειλημμένως μετὰ τοῦ Γερμανοῦ πρεσβευτοῦ. Ἐὰν ἡ Ῥωσσικὴ κυβέρνησις ἐγνώριζέ τι περὶ μέτρων κινητοποιήσεως, ἅτινα δῆθεν ἡ Γερμανία ἤδη ἀπὸ ἓξ ἡμερῶν, δηλαδὴ ἀπὸ τῆς 25 Ἰουλίου, εἶχε λάβει (κιτρ. βίβλος ἀριθ. 118), οὐδὲν θὰ ἦτο φυσικώτερον ἢ ὁ κ. Sasonoff νὰ παρακαλέσῃ τὸν κόμητα Pourtalès νὰ διαφωτίσῃ αὐτὸν περὶ τῶν δῆθεν μέτρων ἐκείνων, ἢ νὰ ὑποδείξῃ αὐτῷ, ὅτι τοιαῦτα μέτρα δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ μείνωσιν ἄνευ ἀντιμέτρων ἐκ μέρους τῆς Ῥωσσίας. Ὑπαινιγμὸς ἐκ μέρους τοῦ Sasonoff περὶ τῶν τοιούτων δῆθεν στρατιωτικῶν παρασκευῶν τῆς Γερμανίας θὰ ἦτο τοσούτῳ μᾶλλον δικαιολογημένος, καθ' ὅσον ὁ κόμης Pourtalès, κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας, ἐπανειλημμένως ὑπέδειξε τοὺς κινδύνους τοὺς ἐκ τῶν Ῥωσσικῶν στρατιωτικῶν παρασκευῶν, λ. χ. τῇ 29ῃ Ἰουλίου, ὁπότε ὁ Sasonoff περιωρίσθη ν' ἀπαντήσῃ ὅτι «les préparatifs russes sont motivés: d'un côté, par l'intransigeance obstinée de l'Autriche, d'autre part, par ce fait que huit corps Austro-hongrois sont déjà mobilisés» (αἱ Ῥωσσικαὶ παρασκευαὶ εἶναι δικαιολογημέναι· ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς ἀδιαλλάκτου ἐπιμονῆς τῆς Αὐστροουγγαρίας, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὀκτὼ Αὐστροουγγρικὰ στρατιωτικὰ σώματα ἔχουσιν ἤδη κινητοποιηθῇ) (κιτρ. βίβλος ἀριθ. 100). Ὡσαύτως τὴν 30ην Ἰουλίου ὁ κόμης Pourtalès ἔθιξεν ἐκ νέου τὰς Ῥωσσικὰς παρασκευάς, χωρὶς ὁ Sasonoff νὰ θεωρήσῃ ἐπιβεβλημένον νὰ προβάλῃ ἀντερώτησιν περὶ τῶν δῆθεν Γερμανικῶν μέτρων κινητοποιήσεως (κιτρ. βίβλος ἀριθ. 103). Ἀλλὰ καὶ ὁ Τσάρος ἐν τοῖς πρὸς τὸν Γερμανὸν Αὐτοκράτορα τηλεγραφήμασιν αὐτοῦ οὐδέποτε καὶ οὐδαμοῦ ἀνέφερέ τι περὶ τῶν Γερμανικῶν στρατιωτικῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ λέγειν τῆς Κυβερνήσεώς του θὰ ἦσαν λόγος Ῥωσσικῆς γενικῆς κινητοποιήσεως.

Τὸ ἀναληθὲς τῆς δικαιολογίας τῆς Ῥωσσικῆς γενικῆς κινητοποιήσεως διὰ Γερμανικῶν μέτρων καταφαίνεται τελείως ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ Γαλλικὴ κιτρίνη βίβλος (ἀριθ. 102) ἐπιβεβαιοῖ, ὅτι ὁ Ῥώσσος ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου ἀκόμη τὴν 29ην Ἰουλίου ἔδωκε τὸν λόγον τῆς τιμῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν Γερμανὸν στρατιωτικὸν ἀκόλουθον, ὅτι τὰ στρατιωτικὰ μέτρα τῆς Ῥωσσίας ἐστρέφοντο ἀποκλειστικῶς ἐναντίον τῆς Αὐστροουγγαρίας, οὐχὶ δὲ καὶ κατὰ τῆς Γερμανίας.

Ἐὰν ἡ Ῥωσσία ἐγνώριζέ τι περὶ στρατιωτικῶν μέτρων τῆς Γερμανίας, θὰ εἶχε τότε ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ῥωσσικοῦ ἐπιτελείου ἀφορμὴν νὰ δώσῃ τοιοῦτον λόγον τιμῆς; Καὶ ἐὰν ὕστερον ἐλάμβανεν ἡ Ῥωσσικὴ κυβέρνησις ἀνακοινώσεις περὶ ἀπειλητικῶν Γερμανικῶν παρασκευῶν (ὡς ἰσχυρίσθη τοῦτο ὁ κ. Sasonoff ἐνώπιον τοῦ Γάλλου καὶ Ἄγγλου πρεσβευτοῦ, οὐδέποτε ὅμως ἐνώπιον καὶ τοῦ Γερμανοῦ τοιούτου), δὲν θὰ εἶχε τότε ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ῥωσσικοῦ ἐπιτελείου, ἕνεκα τοῦ δοθέντος λόγου τιμῆς, ἐπιτακτικὴν ἀφορμὴν νὰ ἐκφρασθῇ πρὸς τὸν Γερμανὸν στρατιωτικὸν ἀκόλουθον περὶ τῆς διὰ τοιούτων εἰδήσεων μεταβληθείσης καταστάσεως, τοῦτο δέ, πρὶν ἢ γείνῃ τὸ μὴ ἐπιδεκτικὸν πλέον διορθώσεως διάβημα τῆς γενικῆς κινητοποιήσεως; Οὐδὲν ἐξ ὅλων τούτων συνέβη.

Ἡ Ῥωσσία ἐδικαιολόγησε τὴν γενικήν της κινητοποίησιν μόνον πρὸς τρίτας δυνάμεις διὰ τῶν δῆθεν Γερμανικῶν μέτρων, ἀλλὰ πρὸς τὸν Γερμανὸν Αὐτοκράτορα, τὸν Γερμανὸν πρεσβευτὴν καὶ τὸν Γερμανὸν στρατιωτικὸν ἀκόλουθον οὐδέποτε ἀπέτεινεν ἐρώτησιν, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον παράπονα περὶ τῶν δῆθεν Γερμανικῶν παρασκευῶν, τοὐναντίον πάντοτε ἔδιδε καθησυχαστικὰς διαβεβαιώσεις.

3. Ἡ ἄρνησις τῆς Αὐστροουγγαρίας νὰ παραδεχθῇ διαιτησίαν τῶν Δυνάμεων.

Αὕτη ἡ ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου πρεσβευτοῦ εἰς Λονδῖνον μεταβιβασθεῖσα δικαιολογία εἶναι ὀλίγον τι ἀστεία ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ γεγονότα, ὅτι πρῶτον μὲν νέα ἀπὸ τοῦ Sir Ed. Grey προερχομένη πρότασις περὶ μεσολαβήσεως μίαν μόλις ἡμέραν πρότερον εἶχεν διαβιβασθῇ ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς πρὸς τὴν Αὐστροουγγρικὴν κυβέρνησιν καὶ ὅτι ἡ ἀπάντησις τῆς Αὐστρίας ἐπὶ τῆς προτάσεως ταύτης ἀκόμη δὲν εἶχε δοθῇ· δεύτερον δὲ τὴν 30 Ἰουλίου μ. μ. ἐν Βιέννῃ ἔλαβε χώραν μεταξὺ τοῦ κόμητος Berchtold καὶ τοῦ Ῥώσσου πρεσβευτοῦ

συνομιλία, τὴν ὁποίαν ὁ Γάλλος ἐν Βιέννῃ πρεσβευτὴς εὐθὺς ἐτηλεγράφησεν εἰς Παρισίους ὡς συνομιλίαν ὑψίστης σπουδαιότητος («un entretien de haute importance») καὶ ἡ ὁποία κατὰ τὴν γνώμην του ἐπέτρεπε νὰ πιστεύσῃ τις, ὅτι δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀπολεσθῆ πᾶσα ἐλπὶς περὶ ἐντοπισμοῦ τῆς συρράξεως («permettait de croire que toute chance de localiser le conflit n'était pas perdue») (κιτρ. βίβλος ἀριθ. 104). Ἡ ὑπὸ τοῦ Sir Ed. Grey τῇ 29ῃ Ἰουλίου γενομένη πρότασις περὶ μεσολαβήσεως ἔλεγεν: Ἡ Αὐστροουγγαρία νὰ ὑποχρεωθῇ, μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Βελιγραδίου καὶ τοῦ Σερβικοῦ παρὰ τὰ σύνορα ἐδάφους νὰ μὴ προχωρήσῃ περαιτέρω, καθ' ὃν χρόνον αἱ δυνάμεις θὰ ἐπεχείρουν νὰ ἐπιτύχωσιν, ὥστε ἡ Σερβία νὰ δώσῃ τὴν δέουσαν ἱκανοποίησιν εἰς τὴν Αὐστροουγγαρίαν. Τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ Αὐστροουγγρικοῦ στρατοῦ καταληφθησόμενον ἔδαφος ὤφειλεν ἀμέσως μετὰ τὴν παρασχεθεῖσαν ἱκανοποίησιν νὰ ἐκκενωθῇ. Ὁ Sir Ed. Grey ἀνεκοίνωσε τὴν πρότασιν ταύτην τῇ 30ῃ Ἰουλίου εἰς τὸν Ἄγγλον πρεσβευτὴν ἐν Πετρουπόλει προσθέσας: «I suggested this yesterday as a possible relief to the situation, and, if it can be obtained, I would earnestly hope that it might be agreed to suspend further military preparations on all sides» (ὑπεκίνησα τοῦτο χθὲς ὡς μίαν δυνατὴν διευκόλυνσιν τῆς καταστάσεως, καὶ ἐὰν τοῦτο δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ, θὰ ἤλπιζον σοβαρῶς, ὅτι θὰ ἦτο δυνανὸν νὰ ἐπέλθῃ συμφωνία ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων πρὸς ἀνασκολὴν περαιτέρω στρατιωτικῶν παρασκευῶν). (Κυανῆ βίβλος ἀριθ. 103).

Ἡ πρότασις αὕτη μετεβιβάσθη ὑπὸ τῆς Γερμανίας πρὸς τὴν Αὐστροουγγρικὴν κυβέρνησιν καὶ ὑπεστηρίχθη, τὸ αὐτὸ δ' ἐγένετο καὶ ἐκ μέρους τοῦ Γάλλου καὶ Ἄγγλου πρεσβευτοῦ παρὰ τῇ Ῥωσσικῇ κυβερνήσει (κιτρ. βίβλος ἀριθ. 112). Εἰς τὴν πρότασιν δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀπαντήσει ἡ Αὐστρία, ἐπ' αὐτῆς δὲ οὐδ' αὐτὴ ἡ Ῥωσσία δὲν εἶχεν ἀποφανθῆ ἀκόμη, ὅτε ἐπῆλθεν ἡ γενικὴ Ῥωσσικὴ ἐπιστράτευσις. Ὁ ἰσχυρισμὸς λοιπὸν ὅτι ἡ γενικὴ Ῥωσσικὴ κινητοποίησις ἀπέβη ἀναγκαία, ἐπειδὴ ἡ Αὐστρία ἀπέκρουσε πᾶσαν μεσολάβησιν τῶν δυνάμεων (Κυανῆ βίβλος ἀριθ 113), εὑρίσκεται εἰς ἄκραν ἀντίφασιν πρὸς τὰ ἐκ τῶν Ἀγγλικῶν καὶ Γαλλικῶν ἐγγράφων ἐξαγόμενα γεγονότα.

Πολὺ σπουδαιοτέρα τοῦ γεγονότος τῆς παρὰ τῆς Ῥωσσίας διαταχθείσης γενικῆς ἐπιστρατεύσεως, καθ' ὃν ἀκριβῶς χρόνον ἐνώπιον

αὐτῆς εὑρίσκετο ἐκκρεμὴς Ἀγγλικὴ πρότασις περὶ μεσολαβήσεως, εἶναι ἡ ἀπ' εὐθείας συνδιάλεξις ἡ λαβοῦσα χώραν κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς παραμονῆς τῆς Ῥωσσικῆς γενικῆς ἐπιστρατεύσεως μεταξὺ τοῦ Ῥώσσου ἐν Βιέννῃ πρεσβευτοῦ κ. Schebeko καὶ τοῦ κόμητος Berchtold. Ὑπενθυμίζομεν ὅτι, ἀφοῦ ἡ πρώτη περὶ συνδιασκέψεως πρότασις τοῦ Sir Ed. Grey προσέκρουσεν εἰς δυσκολίας, αὐτὸς ὁ Sasonoff ἔσχε τὴν πρωτοβουλίαν περὶ ἀπ' εὐθείας διαπραγματεύσεων μετὰ τῆς Αὐστροουγγαρίας καὶ ὅτι ἡ πρότασις αὕτη κατ' ἀρχὰς ἐν Βιέννῃ ἀπεκρούσθη (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 74). Ἐν τῇ συνομιλίᾳ τῆς 30ης Ἰουλίου παρεκάμφθησαν αἱ δυσκολίαι πρὸς ἀπ' εὐθείας συνεννόησιν. Κατὰ τὴν μνημονευθεῖσαν ἔκθεσιν τοῦ Γάλλου πρέσβεως (κιτρ. βίβλος ἀριθ. 104), πρὸς τὸν ὁποῖον καθὼς καὶ πρὸς τὸν Ἄγγλον συνάδελφόν του ὁ Ῥῶσσος πρεσβευτὴς εὐθὺς μετὰ τὴν συνδιάλεξιν ἀνεκοίνωσε τὰ κατ' αὐτήν, ἐξήτασαν ὁ κ. Schebeko καὶ ὁ κόμης Berchtold τὰς ὑπαρχούσας φοβερὰς δυσχερείας μετὰ τῆς ἐξ ἴσου καλῆς θελήσεως νὰ ἐξεύρωσι λύσεις ἐπιδεκτικὰς ἑκατέρωθεν ἀποδοχῆς («avec une égale bonne volonté d'y adapter des solutions réciproquement acceptables»). Ὁ Ῥῶσσος πρεσβευτὴς ἔδωκε τὴν ἐξήγησιν, ὅτι αἱ στρατιωτικαὶ παρασκευαὶ τῆς Ῥωσσίας δὲν εἶχον ἄλλον σκοπὸν ἢ τὴν ἀσφάλειαν κατὰ τῶν Αὐστροουγγρικῶν μέτρων καὶ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς προθέσεως καὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ Τσάρου, ὅπως λάβῃ μέρος καὶ αὐτὸς εἰς τὸν διακανονισμὸν τοῦ Σερβικοῦ ζητήματος. Ὁ κόμης Berchtold ἀπήντησε διὰ τῆς δηλώσεως, ὅτι αἱ Αὐστριακαὶ παρασκευαὶ ἐν Γαλικίᾳ ὁμοίως δὲν προήρχοντο ἔκ τινος ἐπιθετικῆς προθέσεως. Ἀμφοτέρωθεν ὑπῆρχεν ἡ ὁμόφωνος προσπάθεια, ἵνα τὰ μέτρα ἐκεῖνα μὴ ἐκληφθῶσιν ὡς ἐχθρικὰ διαβήματα. Ἡ ἔκθεσις τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ ἐξακολουθεῖ ἔπειτα:

«Pour le règlement du conflit austro-serbe il a été convenu que les pourparlers seraient repris à Petersbourg entre M. Sasonoff et le comte Szapary; s'ils ont été interrompus, c'est par suite d'un malentendu du comte Berchtold croyant que le ministre des Affaires étrangères de Russie réclamait pour son interlocuteur des pouvoirs qui lui permettraient de modifier les termes de l'ultimatum autrichien. Le comte Szapary sera seulement autorisé à discuter quel accommodement serait compatible avec la dignité et le prestige dont

les deux Empires ont un souci égal. Ce serait donc, pour le moment, sous cette forme directe et réduite aux deux plus intéressées qu'aurait lieu l'examen que Sir Ed. Grey proposait de confier aux quatre Puissances non directement intéressées. Sir M. de Bunsen, qui se trouvait chez moi, a aussitôt déclaré à M. Schebeko que le Foreign Office approuvera entièrement cette nouvelle procédure».

(Πρὸς διακανονισμὸν τῆς Αὐστροσερβικῆς διαφορᾶς συνεφωνήθη ὅπως ἐπαναληφθῶσιν ἐν Πετρουπόλει αἱ διαπραγματεύσεις μεταξὺ τοῦ κ. Sasonoff καὶ τοῦ κόμητος Szapary; ἐὰν δὲ διεκόπησαν αὗται, τοῦτο προῆλθεν ἔκ τινος παρεξηγήσεως τοῦ κόμητος Berchtold, νομίσαντος ὅτι ὁ Ῥῶσσος ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργὸς ἀπήτει ὑπὲρ τοῦ συνομιλητοῦ του δικαιώματα ἐπιτρέποντα εἰς αὐτὸν τὴν τροποποίησιν τῶν ὅρων τοῦ Αὐστριακοῦ τελεσιγράφου. Ὁ κόμης Szapary θὰ ἔχῃ μόνον ἁρμοδιότητα νὰ συζητήσῃ, ποία συμφωνία θὰ συνεβιβάζετο πρὸς τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὸ γόητρον, τὰ ὁποῖα ἀμφότεραι αἱ Αὐτοκρατορίαι ἐπεθύμουν νὰ διατηρήσωσιν ἀμείωτα. Ὑπὸ τὴν ἄμεσον καὶ εἰς τοὺς δύο ἀμέσως ἐνδιαφερομένους περιοριζομένην μορφὴν ταύτην θὰ ἐγίνετο λοιπὸν ἡ ἐξέτασις, τὴν ὁποίαν ὁ Sir Ed. Grey εἶχε προτείνει ν' ἀναθέσωσιν εἰς τὰς τέσσαρας μὴ ἀμέσως ἐνδιαφερομένας δυνάμεις. Ὁ Sir M. de Bunsen, ὅστις εὑρίσκετο παρ' ἐμοί, ἐδήλωσεν εἰς τὸν κ. Schebeko ἀμέσως, ὅτι τὸ Foreign Office θὰ ἐπεδοκίμαζε τελείως τὸ νέον τοῦτο διάβημα).

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἔλαβεν ὁ Ῥῶσσος ἐν Βερολίνῳ πρεσβευτὴς τὴν ἀνακοίνωσιν, ὅτι ὁ ἐν Πετρουπόλει Αὐστριακὸς πρεσβευτὴς ἐπεβεβαίωσε τὴν πρὸς τὸν κ. Schebeko γενομένην ὑπὸ τοῦ κόμητος Berchtold δήλωσιν, μετὰ τῆς περαιτέρω δηλώσεως, ὅτι ἡ κυβέρνησίς του εἶναι ἕτοιμος νὰ συζητήσῃ μετὰ τῆς Ῥωσσικῆς κυβερνήσεως ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν Σερβίαν νότας καὶ ἀκόμη ὅσον ἀφορᾷ τὴν οὐσίαν αὐτῆς («que son gouvernement était prêt à discuter avec le gouvernement russe la note à la Serbie, même quant au fond»). (Κιτρ. βίβλος ἀριθ. 121).

Ὅθεν ἡ Αὐστροουγγρικὴ κυβέρνησις τῇ 30ῃ Ἰουλίου εἶχε κάμει ἀποφασιστικὸν βῆμα ἐνδοτικότητος, ἐπαναλαβοῦσα τὰς ἀπ' εὐθείας μετὰ τῆς Ῥωσσίας διαπραγματεύσεις καὶ δηλώσασα, ὅτι ἦτο πρόθυμος νὰ ἐπιληφθῇ συζητήσεως, μέχρι τότε

ἐπιμόνως ἀποκρουσθείσης, ἐπὶ τῆς οὐσίας τῆς πρὸς τὴν Σερβίαν νότας. Ὁ δὲ λόγος τῆς σπουδαίας ταύτης ἐνδοτικότητος τῆς Αὐστροουγγαρίας, ἥτις πρὸς στιγμὴν ἔμελλε νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τῆς κρίσεως τὸν ὀξὺν χαρακτῆρα, καταφαίνεται εὐχερῶς ἐν τῇ λευκῇ Γερμανικῇ βίβλῳ. Τῇ 28ῃ Ἰουλίου ἐτηλεγράφησεν ὁ Γερμανὸς Αὐτοκράτωρ πρὸς τὸν Τσάρον:

«Μνήμων τῆς ἐγκαρδίου φιλίας, ἥτις δι' ἰσχυροῦ συνδέσμου ἀπὸ μακροῦ χρόνου συνδέει ἀμφοτέρους ἡμᾶς, ἐξασκῶ ὅλην μου τὴν ἐπιρροήν, ὅπως πείσω τὴν Αὐστροουγγαρίαν πρὸς ἐπιδίωξιν εἰλικρινοῦς καὶ ἱκανοποιητικῆς μετὰ τῆς Ῥωσσίας συνεννοήσεως». Ἐν δὲ τῷ πρὸς τὸν Τσάρον τηλεγραφήματι τῆς 29ης Ἰουλίου ἔλεγεν ὁ Γερμανὸς Αὐτοκράτωρ:

«Πιστεύω, ὅτι μία ἀπ' εὐθείας συνεννόησις μεταξὺ τῆς κυβερνήσεώς Σου καὶ τῆς τῆς Βιέννης εἶναι δυνατὴ καὶ ἐπιθυμητή, ἣν συνεννόησιν, (ὡς ἤδη Σοὶ ἐτηλεγράφησα) ἡ κυβέρνησίς Μου πάσῃ δυνάμει προσπαθεῖ νὰ διευκολύνῃ».

Τονίζομεν ἐνταῦθα ἀμέσως, ὅτι εἰς τὸ τηλεγράφημά του ὁ Κάϊζερ προσέθεσεν:

«Φυσικά, στρατιωτικὰ μέτρα τῆς Ῥωσσίας, ἅτινα ἡ Αὐστρία θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκλάβῃ ὡς ἀπειλήν, θὰ ἐπέσπευδον καταστροφήν, ἣν ἀμφότεροι ἡμεῖς ἐπιθυμοῦμεν ν' ἀποφύγωμεν, θὰ ὑπέσκαπτον δὲ καὶ τὴν θέσιν μου ὡς διαιτητοῦ, τὴν ὁποίαν ἐγώ, ἀνταποκρινόμενος εἰς τὴν ἐπίκλησίν σου ἐπὶ τῆς φιλίας μου καὶ τῆς ἀρωγῆς μου, προθύμως ἀνέλαβον».

Ἡ ἀλληλουχία αὕτη ἐπιβεβαιοῦται διὰ τηλεγραφήματος τοῦ Sir Ed. Grey πρὸς τὸν Ἄγγλον ἐν Πετρουπόλει πρεσβευτήν, τῇ 31ῃ Ἰουλίου (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 110), κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Γερμανὸς πρεσβευτὴς ἐν Λονδίνῳ ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Grey, ὅτι συνεπείᾳ παρακινήσεως τῆς Γερμανικῆς κυβερνήσεως («as a result of suggestions by the German Government») ἔλαβε χώραν ἐν Βιέννῃ συνομιλία μεταξὺ τοῦ κόμητος Berchtold καὶ τοῦ κ. Schebeko καὶ ὅτι ὁ Αὐστριακὸς πρεσβευτὴς ἐν Πετρουπόλει ἔλαβεν ὁδηγίας νὰ ἐπικοινωνήσῃ πρὸς τὸν Ῥῶσσον ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργόν, νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν ἐξηγήσεις ἐπὶ τοῦ πρὸς τὴν Σερβίαν Αὐστριακοῦ τελεσιγράφου καὶ νὰ συζητήσῃ ἐφ' ὅλων τῶν τὰς Αὐστρορωσσικὰς σχέσεις ἀφορώντων ζητημάτων.

Ὁ Sir Ed. Grey προσέθηκεν, ὅτι μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως

ἐπληροφορήθη περὶ τῆς ἐπαναλήψεως τῆς ἀπ' εὐθείας συζητήσεως μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Ῥωσσίας.

Ἐν ἀντιθέσει λοιπὸν πρὸς τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῆς Γαλλικῆς κιτρίνης βίβλου, ὅτι ἡ Γερμανία ἐν οὐδενὶ σταδίῳ τῆς κρίσεως εἶχε συμβουλεύσει σοβαρῶς ἐν Βιέννῃ συνδιαλλακτικότητα, εἶνε ἐξηκριβωμένον, ὅτι τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Γερμανοῦ Αὐτοκράτορος ἐνέδωκεν ἡ Αὐστροουγγρικὴ κυβέρνησις τὴν 30ὴν Ἰουλίου μ. μ. εἰς τὴν ἐπιμόνως μέχρι τότε ἀποκρουομένην Ῥωσσικὴν ἐπιθυμίαν περὶ συζητήσεως ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν Σερβίαν νότας.

Διὰ τῆς γαλλικῆς κιτρίνης βίβλου πιστοποιεῖται προσέτι, ὅτι ὁ Ῥῶσσος πρεσβευτὴς ἐν Βιέννῃ εἰς τὴν διαλλακτικὴν δήλωσιν τοῦ κόμητος Berchtold ἀπένειμεν τὴν μεγίστην σπουδαιότητα καὶ ὅτι περὶ ταύτης ἐπληροφόρησεν εὐθὺς τοὺς συναδέλφους του, τὸν Ἄγγλον καὶ τὸν Γάλλον πρεσβευτήν. Πρὸς τούτοις κατὰ τὴν Γαλλικὴν κιτρίνην βίβλον εἶνε ἐξηκριβωμένον, ὅτι ὁ Γάλλος πρεσβευτὴς ἐν Βιέννῃ ἐκ τῆς προθυμίας τοῦ κόμητος Berchtold συνήγαγε τὴν ἐλπίδα περὶ ἐντοπισμοῦ τῆς συρράξεως καὶ ὅτι ὁ Ἄγγλος πρεσβευτής, χωρὶς νὰ ἐρωτήσῃ τὸ Λονδῖνον, ἐξεφράσθη περὶ τελείας συμφωνίας τοῦ Foreign Office πρὸς τὰ μεταξὺ τοῦ κόμητος Berchtold καὶ τοῦ Ῥώσσου πρεσβευτοῦ συζητηθέντα διαβήματα.

Εἶνε ὅμως προσέτι γεγονὸς ὅτι ἡ Ῥωσσικὴ πορτοκαλλόχρους βίβλος οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἀναφέρει περὶ τῆς σπουδαίας ταύτης ἐνδοτικότητος τῆς Αὐστροουγγαρίας, καὶ τέλος, ὅτι εἰς τὴν ἐνδοτικότητα ταύτην τῆς Αὐστρίας ἡ Ῥωσσία ἀπήντησε διὰ τῆς γενικῆς κινητοποιήσεως, ἥτις καθίστα ἀναπόφευκτον τὸν πόλεμον.

Εἰς ταῦτα προσθετέον, ὅτι ἡ γενικὴ κινητοποίησις τῆς Ῥωσσίας ἐπῆλθε τελείως ἀπροσδόκητος εἰς ἀμφοτέρας τὰς συμμάχους αὐτῆς, αἵτινες, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐγγράφων, ἐχαιρέτισαν μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως τὴν ἐνδοτικότητα τῆς Αὐστρίας ὡς ἐλπίδα εἰρηνεύσεως.

Ἀπόδειξις τούτου εἶνε, ὅτι τὴν 31ην Ἰουλίου 7 μ. μ. ὁ Γερμανὸς πρεσβευτὴς ἐν Παρισίοις ἐπεσκέφθη τὸν Γάλλον πρωθυπουργόν, τὸν καὶ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργόν, κ. Viviani, ὅπως ἀνακοινώσῃ εἰς αὐτόν, ὅτι ἡ Γερμανία κατόπιν τῆς Ῥωσσικῆς γενικῆς κινητοποιήσεως ἠναγκάσθη νὰ κηρύξῃ κατάστασιν πολιορκίας καὶ ν' ἀπαιτήσῃ παρὰ τῆς Ῥωσσίας τὴν ἀποστράτευσιν.

Εἰς ταῦτα ἀπήντησεν ὁ κ. Viviani «ὅτι οὐδεμίαν πληροφορίαν

ἔχει περὶ δῆθεν γενικῆς κινητοποιήσεως τοῦ Ῥωσσικοῦ στρατοῦ καὶ στόλου» (nullement renseigné sur une prétendue mobilisation totale de l'armée et de la flotte Russes) (κιτρίνη βίβλος ἀρ. 117). Ὁμοίως ὁ Ἄγγλος ἐν Παρισίοις πρεσβευτὴς ἐπληροφόρησεν, ἀργὰ μάλιστα τὴν ἑσπέραν τῆς 31ης Ἰουλίου, τὸ Foreign office, ὅτι εἰς τὸν συνάδελφόν του Iswolsky οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἦτο γνωστὸν περὶ ῥωσσικῆς γενικῆς κινητοποιήσεως (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 117).

Ἐὰν λοιπὸν αἱ ὑπὸ τῆς Ῥωσσίας προβαλλόμεναι δικαιολογίαι τῆς αἰφνιδίου γενικῆς κινητοποιήσεως ἦσαν μόνον διαφανεῖς προφάσεις καὶ ἐὰν ἡ Ῥωσσία ἔλαβεν ἐν σπουδῇ τὸ σοβαρώτατον μέτρον, χωρὶς κἂν νὰ πληροφορήσῃ τὴν Ἀγγλίαν καὶ Γαλλίαν, καθ' ἣν στιγμὴν εἶχεν ὑποβληθῆ εὐοίωνος Ἀγγλικὴ περὶ μεσολαβήσεως πρότασις καὶ ἡ ὑπὸ τῆς Γερμανίας ἐπιτευχθεῖσα ἐνδοτικότης τῆς Αὐστρίας θὰ ἀπέτρεπε τὸν ὀξὺν τοῦ πολέμου κίνδυνον, μία μόνη μένει τούτου ἐξήγησις, ὅτι δηλαδή:

Αἱ κατ' ἐκεῖνα; τὰς στιγμὰς ἰθύνουσαι ἐν Ῥωσσίᾳ προσωπικότητες, εὑρισκόμεναι πρὸ τῆς τῇ ἐνεργείᾳ τῆς Γερμανίας ἐκδηλουμένης ἐνδοτικότητος τῆς Αὐστρίας, ἤθελον νὰ καταστρέψωσι πάσας τὰς πρὸς τὴν εἰρήνην γεφύρας καὶ νὰ καταστήσωσι τὸν πόλεμον ἀναπόφευκτον.

Ἐὰν τὸ λογικὸν τοῦτο συμπέρασμα ἐχρειάζετο ἀκόμη ἐπικύρωσιν, αὕτη ἔγκειται εἰς τὴν μετὰ τὴν ἐπίδοσιν τοῦ γερμανικοῦ τελεσιγράφου στάσιν τῆς Ῥωσσίας.

Ἐνῷ ἡ Γερμανία, ἥτις μέχρι τότε ὡς αἰτίαν πολέμου εἶχε χαρακτηρίσει τὴν Ῥωσσικὴν κινητοποίησιν, ἠρκέσθη κατ' ἀρχὰς νὰ κηρύξῃ τὴν χώραν εἰς κατάστασιν πολιορκίας, τοῦθ' ὅπερ δὲν σημαίνει ἀκόμη κινητοποίησιν, ἀφῆκε δὲ δώδεκα ὡρῶν προθεσμίαν (λήγουσαν τὴν μεσημβρίαν τῆς 1ης Αὐγούστου) εἰς τὴν Ῥωσσικὴν κυβέρνησιν, ὅπως ἀνακαλέσῃ τὴν περὶ κινητοποιήσεως διαταγήν, ἡ Ῥωσσία δὲν ἔδωκεν οὐδεμίαν ἀπολύτως ἀπάντησιν εἰς τὸν Γερμανὸν πρεσβευτὴν οὐδ' ἐπεχείρησε διὰ μεσολαβήσεως τρίτων ν' ἀποσοβήσῃ τὰ ἔσχατα, τοὐναντίον ἤρξατο ἐχθροπραξιῶν εἰς τρία σημεῖα τῶν Πρωσσικῶν συνόρων, κατὰ τὴν νύκτα τῆς 1ης πρὸς τὴν 2αν Αὐγούστου.

Ἀπέναντι τῶν ἀδιαφιλονικήτων τούτων γεγονότων ἀποτολμᾷ ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις νὰ παραστήσῃ τὰ πράγματα ὡς ἑξῆς· (ἐγκύκλιος τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως ἀπὸ 1ης Αὐγούστου, κιτρίνη βίβλος ἀριθ. 120):

Ἡ Αὐστροουγγαρία συνήνεσε τέλος νὰ συζητήσῃ μετὰ τῆς Ῥωσσίας ἐπὶ τῆς οὐσίας τοῦ πρὸς τὴν Σερβίαν τελεσιγράφου. Ἡ Ῥωσσία εἶναι πρόθυμος, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀγγλικῆς προτάσεως, νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις («le Gouvernement russe est prêt à entrer en négociations sur la base de la proposition anglaise»). Δυστυχῶς αἱ ἐλπίδες αὗται ἐπὶ εἰρηνικὴν λύσιν ἐκμηδενίζονται διὰ τοῦ τελεσιγράφου τῆς Γερμανίας, ὅπερ ἀπαιτεῖ παρὰ τῆς Ῥωσσίας τὴν ἐντὸς 12 ὡρῶν ἀποστράτευσιν. Τὸ τελεσίγραφον εἶναι ἀδικαιολόγητον, ἀφοῦ ἡ Ῥωσσία ἀπεδέχθη τὴν Ἀγγλικὴν πρότασιν, ἥτις ἐμπερικλείει κατάπαυσιν τῶν στρατιωτικῶν παρασκευῶν ὅλων τῶν δυνάμεων (puisque la Russie a accepté la proposition anglaise qni implique un arrêt des préparatifs militaires de toutes les puissances»). Ἡ στάσις τῆς Γερμανίας ἀποδεικνύει ὅτι θέλει τὸν πόλεμον. Μὲ ἐλαφροτέραν συνείδησιν δὲν δύναται νὰ παραποιηθῇ ἡ σημερινὴ ἱστορία.

Εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ἡ Αὐστρία ἐδείχθη ἐνδοτικὴ καὶ οὕτω παρέσχε τὸ ἐνδόσιμον, νὰ ἐλπίσῃ τις ἐπὶ τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης. Ἀλλ' ἡ γαλλικὴ ἐγκύκλιος ἀποσιωπᾷ, ὅτι ἡ ἐνδοτικότης αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς Γερμανίας· ὁ Γάλλος ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς ἐτόλμησε μάλιστα νὰ δηλώσῃ τὴν 4ην Αὐγούστου ἐνώπιον τῆς βουλῆς, ὅτι ἡ Γερμανία (ἀπὸ τῆς 24ης μέχρι τοῦ τὴν 31ην Ἰουλίου ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ῥωσσικῆς γενικῆς κινητοποιήσεως ἐπιδοθέντος τελεσιγράφου) δι' οὐδεμιᾶς θετικῆς ἐνεργείας μετέσχε τῶν ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς εἰρήνης προσπαθειῶν τῆς τριπλῆς Συνεννοήσεως (κιτρίνη βίβλος ἀριθ. 159).

Ψεῦδος εἶναι, ὅτι ἡ Ῥωσσία ἀπεδέχθη τὴν ἀγγλικὴν πρότασιν, ἥτις περιεῖχε τὴν ἀναστολὴν τῶν στρατιωτικῶν παρασκευῶν ὅλων τῶν δυνάμεων, καὶ ὅτι οὕτω κατέστησεν ἐκ τῶν προτέρων ἀδικαιολόγητον τὸ γερμανικὸν τελεσίγραφον. Ἐν πρώτοις ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα ἀγγλικὴ πρότασις δὲν περιεῖχε (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 103) τὸν ὅρον τῆς ἀναστολῆς πασῶν τῶν στρατιωτικῶν παρασκευῶν, ἀλλ' ὁ Sir Ed. Grey εἶχεν ἐκφράσει ἁπλῶς τὴν βάσιμον ἐλπίδα, ὅτι, γενομένης ἀποδεκτῆς τῆς προτάσεώς του, ἤθελον ἀνασταλῆ πανταχόθεν αἱ στρατιωτικαὶ παρασκευαί. Ἐπὶ πλέον ἡ Ῥωσσία δὲν ἀπεδέχθη τὴν Ἀγγλικὴν πρότασιν οὔτε πρὸ οὔτε μετὰ τὴν ἐπίδοσιν τοῦ Γερμανικοῦ τελεσιγράφου· ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Viviani (κιτρίνη βίβλος ἀριθ. 120), ἥτις ἐν ἐδαφίῳ 5 ἐπιβεβαιοῖ τὴν πλήρη ἀποδοχὴν τῆς

ἀγγλικῆς προτάσεως, λέγει ἡ ἰδία ἐν ἐδαφίῳ 4, ὅτι ἡ ῥωσσικὴ κυβέρνησις ἦτο πρόθυμος νὰ διαπραγματευθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀγγλικῆς προτάσεως (prêt à entrer en négociation sur la base de la proposition anglaise), μεταξὺ δὲ τῆς ἀποδοχῆς μιᾶς προτάσεως καὶ τῆς προθυμίας πρὸς διαπραγμάτευσιν ἐπὶ τῇ βάσει ταύτης ὑπάρχει βεβαίως διαφορά. Ἀλλ' ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς τῆς Ῥωσσίας πράγματι οὐδὲ κἂν ἐδήλωσεν, ὅτι εἶναι πρόθυμος νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις ἐπὶ τῆς βάσει τῆς ἀγγλικῆς προτάσεως, τοὐναντίον ἔκαμεν εἰς τὸν Ἄγγλον πρεσβευτὴν ἀντιπρότασιν, ἥτις διέφερεν οὐσιωδῶς ἀπὸ τῆς ἀγγλικῆς προτάσεως, ὡς δεικνύει ἡ ἑπομένη ἀντιβολή:

Ῥωσσικὴ ἀντιπρότασις.
(πορτοκαλλόχρους βίβλος ἀριθ. 67)

Si l'Autriche consent à arrêter la marche de ses armées sur le territoire serbe (ἐὰν ἡ Αὐστρία συναινέσῃ ν' ἀναστείλῃ τὴν προέλασιν τῶν στρατευμάτων αὐτῆς ἐπὶ τοῦ Σερβικοῦ ἐδάφους).

et si reconnaissant que le conflit austro-serbe a assumé le caractère d'une question européenne, (καὶ ἐάν, ἀναγνωρίζουσα ὅτι ἡ αὐστροσερβικὴ ἔρις προσέλαβε χαρακτῆρα εὐρωπαϊκοῦ ζητήματος,

elle admet que les Grandes Puissances examinent la satisfaction que la Serbie pourrait accorder au Gouvernement d'Autriche-Hongrie, (δεχθῇ, ὅπως αἱ μεγάλαι δυνάμεις ἐξετάσωσι τὴν ἱκανοποίησιν, ἣν ἡ Σερβία θὰ ἠδύνατο νὰ παράσχῃ εἰς τὴν Αὐστριακὴν κυβέρνησιν)

Ἀγγλικὴ πρότασις.
(κυανῆ βίβλος ἀριθ. 103)

Austria, after taking Belgrade and Servian territory in region of frontier, to promise not to advance further (Ἡ Αὐστρία ὀφείλει νὰ ὑποσχεθῇ, ὅτι μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Βελιγραδίου καὶ τοῦ Σερβικοῦ ἐδάφους παρὰ τὰ σύνορα δὲν θὰ προελάσῃ περαιτέρω).

=Τὸν ὅρον τοῦτον, δὲν εἶχεν ἀπαιτήσει ὁ Sir Ed. Grey, ἡ δὲ αὐστροουγγρικὴ κυβέρνησις ἠρνεῖτο πάντοτε, ἡ μετὰ τῆς Σερβίας διαφορὰ αὐτῆς νὰ θεωρηθῇ ὡς ζήτημα εὐρωπαϊκὸν=

while Powers endeavoured to arrange that Servia should give satisfaction sufficient to pacify Austria (καθ' ὃν χρόνον αἱ Δυνάμεις θὰ ἐπεχείρουν νὰ ἐπιτύχωσιν, ὥστε ἡ Σερβία νὰ δώσῃ ἱκανοποίησιν ἐπαρκῆ τῇ Αὐστρίᾳ).

sans laisser porter atteinte à ses droits d'Etat souverain et à son indépendance, (χωρὶς νὰ θίξῃ τὰ δικαιώματά της ὡς Κράτους αὐτονόμου καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς).

=Ἡ ἐπιφύλαξις αὕτη, ἥτις ἄλλωστε εἶχεν ἐκπληρωθῆ διὰ δηλώσεων τῆς Αὐστροουγγρικῆς κυβερνήσεως, δὲν ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἀγγλικῇ προτάσει, προεβλέπετο δὲ μόνον, ὅτι ἡ Αὐστρία, μετὰ ληφθεῖσαν ἱκανοποίησιν, ὤφειλε νὰ ἐκκενώσῃ τὰ καταληφθέντα σερβικὰ μέρη=(Territory occupied would, of course, be evacuated when Austria was satisfied).

la Russie s'engage à conserver son attitude expectante (ἡ Ῥωσσία ὑποχρεοῦται νὰ ἐξακολουθήσῃ τηροῦσα στάσιν ἀναμονῆς)

— ἥτις στάσις ἀναμονῆς συνίστατο ἕως τότε ἐν τῇ προόδῳ τῶν πολεμικῶν παρασκευῶν μέχρις τῆς γενικῆς κινητοποιήσεως.

Τὴν τοιαύτην ἀληθῶς κλασικῆς ἀφελείας ἀντιπρότασιν ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἐνώπιον τῶν διπλωματικῶν της ἀντιπροσώπων, ἐνώπιον τῆς βουλῆς της καὶ ἐνώπιον τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου χαρακτηρίζει ὡς ἀποδοχὴν τῆς ἀγγλικῆς προτάσεως, ἥτις ἐμπεριέκλειε τὴν ἀναστολὴν τῶν στρατιωτικῶν παρασκευῶν.

Ὅτι δὲ ἡ Ῥωσσία οὐδόλως ἐσκέπτετο νὰ σταματήσῃ τὰς στρατιωτικάς της παρασκευάς, ἐβεβαίωσεν ὁ κ. Sazonoff ἄλλως τε ῥητῶς ἀκόμη τὴν 31 Ἰουλίου, κατὰ τὴν ὑποβολὴν τῆς ἀντιπροτάσεώς του, πρὸς τὸν Ἄγγλον πρεσβευτὴν δηλώσας, «it was, of course, impossible to stop a mobilisation which was already in progress», (ὅτι εἶναι φυσικῶς ἀδύνατον, νὰ σταματήσῃ κινητοποίησις ἥτις ἤδη εὑρίσκεται ἐν τῷ δρόμῳ). Οὐδεμία λοιπόν, ὁσονδήποτε ἀσύστολος διαστροφὴ δύναται νὰ ἐπισκοτίσῃ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Ῥωσσία, ἀμέσως ἀφοῦ ἡ ἐλπὶς ἐπὶ τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης διὰ τῆς ὑπὸ τῆς Γερμανίας ἐπιτευχθείσης ἐνδοτικότητος τῆς Αὐστρίας ἐκ νέου κατέκτησεν ἔδαφος, ἄνευ προηγουμένης εἰδοποιήσεως οὔτε πρὸς τοὺς ἐχθρούς της οὔτε πρὸς τοὺς συμμάχους της, ἐπέσπευσε τὴν τὸν πόλεμον ἐπισφραγίζουσαν γενικὴν κινητοποίησιν, ἐνῷ ἡ Γερμανία ἀνέβαλλε τὰ ἀντίμετρα αὐτῆς μέχρι τῶν ὁρίων τῆς αὐτοσυντηρήσεως.

Οἱ ἰθύνοντες κύκλοι τῆς Ῥωσσίας ἠθέλησαν τὸν πόλεμον καὶ ἠθέλησαν αὐτὸν μετὰ διπλασίας σκαιότητος, ὅτε ὑπέφωσκεν ἡ ἐλπὶς ἐπὶ εἰρηνικὸν συμβιβασμόν.

ΟΙ ΣΥΝΕΝΟΧΟΙ

Ἀφοῦ ἐκ τῶν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λεχθέντων, ἅτινα ἅπαντα ἀνεξαιρέτως στηρίζονται μόνον ἐπὶ ἐγγράφων τῶν κυβερνήσεων τῆς τριπλῆς Συνεννοήσεως, προκύπτει μετ' ἀδειασείστου βεβαιότητος, ὅτι αἱ ἰθύνουσαι προσωπικότητες τῆς Ῥωσσίας ἠθέλησαν καὶ ἐξεβίασαν τὸν πόλεμον, προβάλλεται ἤδη τὸ ζήτημα, πῶς ἡ ἀπόφασις αὕτη ἡ δεινοτάτας εὐθύνας συνεπαγομένη ἠδυνήθη νὰ λάβῃ ὑπόστασιν.

Ὁ ἰσχυρότατος λόγος τῆς αὐτοσυντηρήσεως ἀποκλείεται, καθότι ἡ Ῥωσσία δὲν ἐπηπειλεῖτο ὑπὸ οὐδενός.

Ἡ προστασία τῆς Σερβίας ἀποκλείεται ὡσαύτως· διότι, πλὴν τοῦ ὅτι ἡ Σερβία δὲν εὑρίσκετο εἰς οὐδεμίαν σχέσιν προστασίας ὑποχρεόνουσαν τὴν Ῥωσσίαν πολιτικῶς ἢ ἠθικῶς, ἡ Αὐστρία ἀπέναντι διαφόρων μεγάλων Δυνάμεων εἶχεν ἀναλάβει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ σεβασθῇ τὴν ἐδαφικὴν ἀκεραιότητα καὶ τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τῆς Σερβίας. Καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ διατήρησις τοῦ Ῥωσσικοῦ γοήτρου ἐπὶ τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου, μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς Αὐστρίας ἐπιδειχθεῖσαν ἐνδοτικότητα, δὲν ἦτο πλέον ζήτημα ὅπερ θὰ ἠδύνατο νὰ δικαιολογήσῃ τὴν εἰς τὰ ὅπλα προσφυγήν.

Ὅθεν ὁ πόλεμος δὲν ἦτο διὰ τὴν Ῥωσσίαν εἰμὴ ζήτημα εὐκαιρίας. Ἐν ἐλλείψει ἰσχυρῶν λόγων ἡ ἀπόφασις πρὸς πόλεμον δὲν ἠδύνατο νὰ προέλθῃ εἰμὴ ἐκ τῆς πεποιθήσεως ὅτι ἡ εὐκαιρία εἶναι κατάλληλος πρὸς καταπολέμησιν τῶν μεγάλων δυνάμεων ἐκείνων, αἵτινες εἰς τὰς ἰθυνούσας Ῥωσσικὰς προσωπικότητας ἐφαίνοντο ἐμπόδιον ἐν τῇ πορείᾳ τῆς πολιτικῆς αὐτῶν.

Ἐφ' ἑαυτῆς καὶ μόνης στηριζομένη, ἡ Ῥωσσία θὰ ἀπετόλμα τὸν κατὰ τῆς Αὐστροουγγαρίας καὶ Γερμανίας πόλεμον ἐν ἐσχάτῃ μὲν ἀνάγκῃ πρὸς ἄμυναν ἐθνικῶν ζωτικῶν συμφερόντων, οὐδέποτε ὅμως κατόπιν ἀναμετρήσεως τῶν πιθανοτήτων ἐπιτυχίας. Μόνον λοιπὸν ἡ βεβαιότης περὶ τῆς ἐνεργοῦ συμπράξεως ἄλλων μεγάλων δυνάμεων ἠδύνατο παρὰ τοῖς ἰθύνουσι κύκλοις τῆς Ῥωσσίας νὰ καταστήσῃ δυνατὴν τὴν λῆψιν τῆς περὶ πολέμου ἀποφάσεως. Ἡ στάσις λοιπὸν τῶν δύο ἄλλων δυνάμεων τῆς τριπλῆς Συνεννοήσεως θὰ εἶχε σπουδαιοτάτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τὰς Ῥωσσικὰς ἀποφάσεις.

Τὴν βεβαίωσιν τούτου περιέχουσι τὰ ἔγγραφα τῶν κυβερνήσεων τῆς τριπλῆς Συνεννοήσεως.

Ἡ σύμπραξις τῆς Γαλλίας δὲν ἦτο οὐδόλως βεβαία ἐκ τῶν προτέρων, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον ἡ τῆς Ἀγγλίας. Ἡ γαλλορωσσικὴ συμμαχία δὲν ὑπεχρέωνε τὴν Γαλλίαν ἀπέναντι τῆς Ῥωσσίας, ὅπως ἀκολουθήσῃ ταύτην τυφλῶς εἰς πόλεμον.

Μεταξὺ δὲ Ῥωσσίας καὶ Ἀγγλίας δὲν ὑπῆρχον καθωρισμέναι συμφωνίαι. Κατὰ τὴν Αὐστροσερβικὴν διαφοράν, ἥτις προῆλθεν ἐκ τῆς δολοφονίας τοῦ διαδόχου τῆς Αὐστροουγγαρίας καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ, αἱ συμπάθειαι τῶν μὴ ἀμέσως ἐνδιαφερομένων δὲν ἠδύναντο εἰμὴ νὰ εἶνε πρὸς τὸ μέρος τῆς Αὐστρίας. Τοῦτο κατενόουν καλῶς καὶ οἱ ἐν Ῥωσσίᾳ, ὡς ἐφάνη ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Ῥωσσικὴ κυβέρνησις μετὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς αὐστριακῆς πρὸς τὴν Σερβίαν νότας κατ᾽ ἀρχὰς ἐφάνη κάπως ἐφεκτική.

Οὕτω λ. χ. ὁ Γάλλος ἐν Πετρουπόλει πρεσβευτὴς ἐτηλεγράφει πρὸς τὴν κυβέρνησίν του, τὴν 24ην Ἰουλίου (κιτρ. βίβλος ἀριθ. 31), ἀφοῦ ὁ Sasonoff ἔλαβε γνῶσιν τῆς αὐστριακῆς πρὸς τὴν Σερβίαν νότας, ὅτι αἱ διαθέσεις τοῦ Τσάρου καὶ τῶν ὑπουργῶν αὐτοῦ ἦσαν φιλειρηνικώταται. Τὴν δὲ 25ην Ἰουλίου (κιτρ. βίβλος ἀριθ. 38):

«M. Sasonoff garde toute sa modération: Il faut éviter, m'a-t-il dit, tout ce qui pourrait précipiter la crise. J'estime que, même si le gouvernement austro-hongrois passait à l'action contre la Serbie, nous ne devrions pas rompre les négociations» (ὁ κ. Sasonoff διατηρεῖ ὅλην αὐτοῦ τὴν μετριοπάθειαν: «ὀφείλομεν, μοὶ εἶπε, ν᾽ ἀποφύγωμεν πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν κρίσιν. Εἶμαι τῆς γνώμης, ὅτι ἀκόμη καὶ ἂν ἡ αὐστροουγγρικὴ κυβέρνησις προέβαινεν εἰς δρᾶσιν κατὰ τῆς Σερβίας, δὲν ἔπρεπε νὰ διακόψωμεν τὰς διαπραγματεύσεις»).

Τὴν 26ην Ἰουλίου ἔγραφε τὸ γαλλικὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργεῖον ἐν ἐγκυκλίῳ (κιτρ. βίβλος ἀριθ. 50):

«De Pétersbourg, nous apprenons que M. Sasonoff a conseillé à la Serbie de demander la médiation anglaise. Dans le Conseil des Ministres du 25, tenu en présence de l'Empereur, la mobilisation de treize corps d'armée éventuellement destinés à opérer contre l'Autriche a été envisagée; cette mobilisation ne serait toutefois rendue effective que si l'Autriche contraignait la Serbie par la force des armes, et seule-

ment après avis du Ministre des Affaires Étrangères, à qui le soin incombe de fixer la date, liberté lui étant laissée de continuer les négociations, même dans le cas où Belgrade serait occupée» (Ἐκ Πετρουπόλεως μανθάνομεν, ὅτι ὁ κ. Sasonoff συνεβούλευσε τὴν Σερβίαν νὰ ζητήσῃ τὴν μεσολάβησιν τῆς Ἀγγλίας. Ἐν τῷ ὑπουργικῷ συμβουλίῳ τῆς 25ης, ὅπερ ἔλαβε χώραν παρουσίᾳ τοῦ Αὐτοκράτορος, συνεζητήθη ἡ κινητοποίησις 13 στρατιωτικῶν σωμάτων, ἅτινα ἐν ἐνδεχομένῃ περιπτώσει θὰ ἔδρων κατὰ τῆς Αὐστρίας· ἡ κινητοποίησις δ' αὕτη τότε μόνον θὰ ἐπραγματοποιεῖτο, ἐὰν ἡ Αὐστρία διὰ τῶν ὅπλων ἐπίεζε τὴν Σερβίαν καὶ μόνον κατόπιν ὁδηγιῶν τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, ὁ ὁποῖος θὰ ἠδύνατο νὰ καθορίσῃ καὶ τὸν χρόνον, ὢν ἐλεύθερος νὰ συνεχίσῃ τὰς διαπραγματεύσεις, ἀκόμη καὶ ἐν περιπτώσει καταλήψεως τοῦ Βελιγραδίου).

Ὅτι ὅμως ἡ μετριοπάθεια αὕτη δὲν ἦτο ὅλως εἰλικρινής, ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὅτι ὁ κ. Sasonoff ἤδη τὴν 24ην Ἰουλίου ἐδήλωσε πρὸς τὸν Ἄγγλον πρεσβευτὴν (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 6): that Russian mobilisation would at any rate have to be carried out (ὅτι ἡ ῥωσσικὴ κινητοποίησις ἐν πάσῃ περιπτώσει πρέπει νὰ διεξαχθῇ), ἐξ οὗ προκύπτει ὅτι ἡ ῥωσσικὴ κινητοποίησις εἶχεν ἤδη ἀρχίσει τὴν 24ην Ἰουλίου, ἡμέραν τῆς γνωστοποιήσεως τῆς πρὸς τὴν Σερβίαν αὐστριακῆς νότας, ἐνῷ ἡ γαλλικὴ ἐγκύκλιος τῆς 26ης Ἰουλίου (κιτρ. βίβλος ἀριθ. 50) τὴν μὲν μερικὴν κινητοποίησιν κατὰ τῆς Αὐστρίας παριστάνει ὡς συζητηθεῖσαν τὴν 25ην ὑπὸ τοῦ ῥωσσικοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, τὴν δὲ πραγματοποίησιν αὐτῆς παριστᾷ ὡς ἐξαρτωμένην ἀπὸ τῆς Αὐστριακῆς διὰ τῶν ὅπλων πιέσεως κατὰ τῆς Σερβίας καὶ ἀπὸ τῆς γνώμης τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ. Ὁπωσδήποτε εἶναι σπουδαῖον, ὅτι ἡ ῥωσσικὴ καὶ ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις τότε ἀκόμη ἤθελον νὰ τονίσωσι τοὐλάχιστον τὴν ἄκραν μετριοπάθειαν.

Ὁ λόγος εἶναι καταφανής: ***ἡ ῥωσσικὴ κυβέρνησις τότε δὲν ἦτο ἀκόμη βεβαία περὶ τῆς ἀγγλικῆς καὶ οὐδὲ τῆς γαλλικῆς συμπράξεως.*** Κατὰ τὴν συνδιάλεξιν, τὴν ὁποίαν ὁ Sasonoff τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐτοῦ ἔσχε τὴν 24ην Ἰουλίου ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ μετὰ τούτου καὶ τοῦ Sir G. Buchanan (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 6), ὁ Σαζόνωφ ἠξίωσεν, ὅπως ἡ Ἀγγλία διακηρύξῃ τὴν ἀλληλεγγύην αὐτῆς μετὰ τῆς Ῥωσσίας καὶ Γαλλίας, ὁπότε ὁ Buchanan πολὺ συνετῶς ἀπήντησεν:

«I could not, of course, speak in the name of His Majesty's Government, but personally I saw no reason to expect any declaration of solidarity from His Majesty's Government that would entail an unconditional engagement on their part to support Russia and France by arms. **Direct British interest in Servia were nil, and a war on behalf of that country would never be sanctioned by British public opinion».** (Δὲν δύναμαι φυσικὰ νὰ ὁμιλήσω ἐν ὀνόματι τῆς κυβερνήσεως μου· προσωπικῶς ὅμως ἐγὼ δὲν βλέπω οὐδένα λόγον νὰ ἀναμείνω παρὰ τῆς κυβερνήσεώς μου δήλωσιν περὶ ἀλληλεγγύης, ἥτις νὰ περιέχῃ ἀπόλυτον ὑποχρέωσιν ἐνόπλου βοηθείας ὑπὲρ τῆς Ῥωσσίας καὶ Γαλλίας. ***Τὰ ἄμεσα βρεταννικὰ συμφέροντα ἐν Σερβίᾳ εἶνε ἴσα πρὸς τὸ μηδέν, πόλεμος δὲ χάριν τῆς χώρας ταύτης οὐδέποτε ἤθελεν ἐγκριθῇ ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς δημοσίας γνώμης).***

Ποίαν ὁ Γάλλος πρεσβευτὴς ἐτήρησε στάσιν πρὸς τὸν κ. Sasonoff, δὲν δύναται νὰ ἐξακριβωθῇ τελείως, διότι ἡ γαλλικὴ κιτρίνη βίβλος, τοῦθ᾽ ὅπερ εἶνε χαρακτηριστικόν, δὲν περιέχει οὐδεμίαν λέξιν περὶ τῆς σπουδαίας ταύτης συνδιαλέξεως, ὁ δὲ Sir G. Buchanan περιορίζεται ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτοῦ νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ Γάλλος συνάδελφός του ἔδωκεν εἰς αὐτὸν νὰ ἐννοήσῃ (gave me to understand), ὅτι ἡ Γαλλία θὰ ἐκπληρώσῃ ὅλας τὰς ὑποχρεώσεις, αἵτινες ἐπιβάλλονται ἐκ τῆς μετὰ τῆς Ῥωσσίας συμμαχίας της. Ἡ τοιαύτη στάσις ἄφινεν ἐκκρεμῆ τὴν οὐδετερότητα τῆς Γαλλίας ἐν Ῥωσσικῷ ἐπιθετικῷ πολέμῳ. Πράγματι ἡ Γαλλία, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἔδωκε βραδύτερον μόλις εἰς τὴν Ῥωσσικὴν Κυβέρνησιν τὴν ὑπόσχεσιν περὶ ὁριστικῆς διὰ τῶν ὅπλων βοηθείας.

Ἂς ἴδωμεν τώρα πῶς ἐξειλίχθη ἡ στάσις τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας.

Η ΓΑΛΛΙΑ

Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις εὑρέθη προδήλως πρὸ δυσκόλου διλήμματος. Ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἡ ὅλη πολιτικὴ αὐτῆς ἀπὸ δεκαετηρίδων εἶχε προσκολλήσει αὐτὴν στενῶς πρὸς τὴν Ῥωσσίαν· ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ἦτο πολὺ βαρεῖα ἡ εὐθύνη, ἐν τῇ κακῇ Σερβικῇ ὑποθέσει νὰ ταχθῇ ἀπολύτως πρὸς τὸ μέρος τῆς Ῥωσσίας καὶ νὰ ῥιψοκινδυνεύσῃ μόνη μετὰ ταύτης πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρίας.

Οἱ Γάλλοι πολιτικοὶ ἄνδρες εὑρίσκοντο κατὰ ταῦτα εἰς διττὸν

φόβον: ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐφοβοῦντο νὰ ἐγείρωσι δυσπιστίαν παρὰ τῇ ῥωσσικῇ κυβερνήσει καὶ νὰ ἀπομονώσωσιν οὕτω τὴν Γαλλίαν διὰ χαλαρώσεως τῶν γαλλορωσσικῶν σχέσεων· ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐφοβοῦντο, νὰ εἶνε μόνοι μετὰ τῆς Ῥωσσίας ἐν πολέμῳ κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρίας.

Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πρώτου φόβου ἦτο, ὅτι ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις ἠρνήθη ἀπόπειραν οἱασδήποτε ἐπιδράσεως φιλειρηνικῆς ἐν Πετρουπόλει, ἥτις ἐκεῖ νὰ ἠδύνατο νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἀπομάκρυνσις τῆς Γαλλίας ἀπὸ τῆς Ῥωσσίας. Τὰ διάφορα ἐπίμονα διαβήματα, εἰς ἃ μετὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς πρὸς τὴν Σερβίαν αὐστριακῆς νότας προέβη ἐν Παρισίοις ὁ Γερμανὸς πρεσβευτής, ἵνα παραστήσῃ εἰς τὸ γαλλικὸν ὑπουργεῖον τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεως καὶ ὑποδείξῃ, πόσον ἀναγκαία ἦτο μία κατευναστικὴ ἐπιρροὴ τῆς Γαλλίας ἐν Πετρουπόλει, ἐγένοντο πάντοτε δεκτὰ μετὰ τῆς μεγίστης δυσπιστίας καὶ ἐθεωρήθησαν ὡς ὕποπτοι ἀπόπειραι ὅπως σπείρωσι ζιζάνια μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ῥωσσίας.

Ὅτε μετὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς Αὐστριακῆς νότας ὁ ἐν Παρισίοις Γερμανὸς πρεσβευτὴς ἔδωκε τὴν ὀρθὴν καὶ εἰλικρινῆ ἐξήγησιν εἰς τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν, ὅτι ἡ Γερμανικὴ κυβέρνησις θεωρεῖ τὸ ζήτημα ὡς ἀποκλειστικῶς μεταξὺ Αὐστροουγγαρίας καὶ Σερβίας διακανονιστέον καὶ ἐπιμόνως ἐπιθυμεῖ τὸν ἐντοπισμὸν τῆς διαφορᾶς, ἐπειδὴ πᾶσα παρέμβασις ἄλλης τινὸς δυνάμεως, ἕνεκα τῶν ὑπαρχουσῶν συμμαχιῶν, ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἀνυπολογίστους συνεπείας, τὸ διάβημα τοῦτο εἶχεν ὡς ἀντήχησιν ἓν ἄρθρον ἐν τῇ «Echo de Paris» ἧς αἱ στεναὶ σχέσεις πρὸς τὸ Quai d'Orsay εἶναι γνωσταί. Ἐν τῷ ἄρθρῳ τούτῳ τὸ διάβημα τοῦ Γερμανοῦ πρεσβευτοῦ ἐστιγματίσθη ὡς «menace allemande» (κιτρ. βίβλος ἀριθ. 36).

Ὅτε μετὰ δύο ἡμέρας, τὴν 26 Ἰουλίου, ὁ Γερμανὸς πρεσβευτὴς συνέστησεν εἰς τὴν Γαλλικὴν κυβέρνησιν, ὅπως ἐπέμβῃ παρὰ τῇ ῥωσσικῇ κυβερνήσει πρὸς εἰρήνευσιν, προσθέσας ὅτι ἡ Αὐστροουγγαρία συμφώνως πρὸς τὰς τῇ Ῥωσσίᾳ δοθείσας ἐξηγήσεις δὲν ἐπεδίωκεν οὔτε ἐδαφικὴν αὔξησιν οὔτε προσβολὴν τῆς ἀκεραιότητος τῆς Σερβίας, ἀλλὰ μόνον τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἀσφάλειαν, ἐδόθη ἡ ἀπάντησις, ὅτι ἡ Ῥωσσία οὐδὲν ἔκαμεν ὅπερ νὰ ἔδιδεν ἀφορμὴν εἰς ἀμφιβολίαν περὶ τῆς μετριοπαθείας της, ἀλλ' ὅτι ἡ Γερμανία ἠδύνατο νὰ ἐπέμβῃ ἐν Βιέννῃ πρὸς παρεμπόδισιν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων ἐναντίον τῆς Σερβίας (κιτρ. βίβλος ἀριθ. 56).

Ὅτε δὲ ὁ Γερμανὸς πρεσβευτής, ἔχων ὑπ᾽ ὄψει τὴν στάσιν τοῦ «Echo de Paris», προέτεινεν, ὅπως δοθῇ εἰς τὸν τύπον σημείωσις περὶ τῆς συνομιλίας ταύτης, ἐν ᾗ νὰ λέγηται, ὅτι αὐτὸς εἰς νέαν συνδιάλεξιν μετὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ ἐξήτασε τὰ μέσα πρὸς διατήρησιν τῆς εἰρήνης ὑπὸ φιλικώτατον πνεῦμα καὶ ἐν τῷ συναισθήματι τῆς φιλειρηνικῆς ἀλληλεγγύης, τότε ἡ ἰδέα δημοσίᾳ ἀναγγελίας μιᾶς «solidarité pacifique» μετὰ τῆς Γερμανίας ἐξήγειρεν ἀληθῆ τρόμον (κιτρίνη βίβλος ἀριθ. 57), τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ πρεσβευτοῦ προταθὲν ἀνακοινωθὲν ἐδόθη μὲν τέλος εἰς τὸν τύπον, ἀλλ᾽ ἄνευ τῆς ὑπόπτου ἐκφράσεως ***τῆς ἀλληλεγγύης*** καὶ ***τοῦ φιλικοῦ πνεύματος***. — «Cette rédaction, volontairement terne, évitait une solidarité avec l' Allemagne qui pourrait être mal interprétée» (Ἡ ἐπίτηδες ἄχρους αὕτη διατύπωσις ἀπέφυγεν ἀλληλεγγύην μετὰ τῆς Γερμανίας, ἥτις θὰ ἠδύνατο νὰ παρεξηγηθῇ). Ταῦτα ἐγράφησαν ἐν ἐγκυκλίῳ, ἣν τὸ γαλλικὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργεῖον ἐπὶ τοῦ σπουδαίου τούτου περιστατικοῦ ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἀντιπροσώπους αὐτοῦ (κίτρ. βίβλος ἀριθ. 62). Ἡ αὐτὴ ἐγκύκλιος προσθέτει, ὅτι ἡ πιθανωτάτη ἐξήγησις τοῦ διαβήματος τοῦ κ. von Schoen εἶναι ὅτι προσπαθεῖ νὰ ἐκθέσῃ τὴν Γαλλίαν ἀπέναντι τῆς Ῥωσσίας (à compromettre la France au regard de la Russie). Ὁ Γάλλος ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργὸς διεκήρυττεν ἔν τινι μεταγενεστέρᾳ ἐγκυκλίῳ τῆς 29ης Ἰουλίου τὴν ὑπερηφάνειάν του, ὅτι ὁ Γερμανὸς πρεσβευτὴς εἰς μάτην προσεπάθησε νὰ παρασύρῃ τὴν Γαλλίαν εἰς ἀλληλέγγυον γερμανογαλλικὴν ἐν Πετρουπόλει ἐνέργειαν (a vainement tenté de nous entraîner dans une action solidaire franco-allemande à Petersbourg). Ἐπαναλαμβάνει δὲ τὸν ἰσχυρισμόν, ὅτι ἡ Ῥωσσικὴ κυβέρνησις παρέσχε τὰ μέγιστα δείγματα τῆς μετριοπαθείας της καὶ ὅτι ἡ Ῥωσσία κατ᾽ οὐδένα τρόπον ἀπειλεῖ τὴν εἰρήνην, ὅτι δὲ τοὐναντίον πρέπει ἐν Βιέννῃ νὰ γίνῃ ἐνέργεια καὶ ὅτι πᾶς κίνδυνος ἔρχεται ἐκ Βιέννης (κιτρ. βίβλος ἀριθ. 85).

Ἐξ οὐδενὸς ἐγγράφου τῆς γαλλικῆς κιτρ. βίβλου οὐδ᾽ ἐκ τῆς ῥωσσικῆς πορτοκαλλόχρου οὔτε ἐκ τῆς ἀγγλικῆς κυανῆς βίβλου προκύπτει, ὅτι ἡ Γαλλία ἐν οἱῳδήποτε σταδίῳ τῆς κρίσεως ἐτόλμησε νὰ δώσῃ εἰς τὴν ῥωσσικὴν κυβέρνησιν σοβαράν τινα φιλειρινικὴν συμβουλήν· ἐκτὸς ἂν τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐπιθυμίας, ὅπως ἡ Ῥωσσία ἀποφύγῃ μέτρα, ἅτινα θὰ ἠδύναντο εἰς τὴν Γερμανίαν νὰ παράσχωσι

πρόσχημα πρὸς κινητοποίησιν (κίτρ. βίβλος ἀριθ. 102), θελήση τις νὰ θεωρήση ὡς εἰλικρινῆ φιλειρινικὴν μεσολάβησιν, ἐνῷ αἱ τοιαῦται ἐκφράσεις ἐπιθυμίας ὀρθότερον ἐκλαμβάνονται ὡς λεπτὰ στρατηγήματα πρὸς διαβουκόλησιν τῆς Γερμανίας, μέχρις ὅτου ἐπιτευχθῇ ἡ τότε ὑπὸ τῆς Γαλλίας διὰ παντὸς μέσου ἐπιδιωκομένη ἐξασφάλισις τῆς ἐνόπλου βοηθείας τῆς Ἀγγλίας.

Πρὸς ἀπόλυτον ἐξασφάλισιν τῆς ἀγγλικῆς συμμαχίας καὶ οὐχὶ πρὸς οἱανδήποτε μεσολάβησιν ἔτεινον κατὰ τὰς κρισίμους ἐκείνας ἡμέρας αἱ προσπάθειαι τῆς γαλλικῆς διπλωματίας, ἐφ' ὅσον δὲ ὁ σκοπὸς οὗτος δὲν ἐπετυγχάνετο, δὲν ἐδίδετο καὶ ἡ οριστικὴ ὑπόσχεσις πρὸς τὴν Ῥωσσίαν. Ἂς προκύπτη ἑκατοντάκις ἐκ τῆς γαλλικῆς κιτρ. βίβλου ἡ ἐντύπωσις, ὅτι ἡ γαλλικὴ βοήθεια ἦτο διὰ τὴν Ῥωσσίαν δῆθεν αὐτονόητος, τόσον αὐτονόητος, ὥστε ἰδιαιτέρα ἐπὶ τούτου δήλωσις πρὸς τὴν Ῥωσσίαν (τὴν ὁποίαν ματαίως θὰ ἐζήτει τις ἐν τῇ κιτρίνη βίβλῳ) οὐδόλως νὰ ἦτο ἀναγκαία, — ἡ πορτοκαλλόχρους βίβλος τῆς συμμάχου Ῥωσσίας γνωρίζει τοῦτο καλλίτερον. Ἐν αὐτῇ ἀνατυποῦται τηλεγραφικὴ διαταγὴ τοῦ Sasonoff πρὸς τὸν Iswolsky ἀπὸ 29 Ἰουλίου (πορτοκαλ. βίβλος ἀριθ. 58) καὶ μάλιστα ὡς τελευταῖον τῶν ἀπὸ 29 Ἰουλίου χρονολογουμένων 10 ἐγγράφων, ὥστε δύναταί τις νὰ παραδεχθῇ, ὅτι τὸ τηλεγράφημα τοῦτο ἀπεστάλη ἀργὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 29ης Ἰουλίου. Ἐν τῇ διαταγῇ ἐντέλλεται ὁ Iswolsky «d'exprimer au Gouvernement français notre sincère reconnaissance pour la déclaration que l'Ambassadeur de France m'a faite en son nom en disant que nous pouvons compter entièrement sur l'appui de notre alliée, la France» (νὰ ἐκφράσῃ πρὸς τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν τὴν εἰλικρινῆ ἡμῶν εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν δήλωσιν, ἣν ὁ Γάλλος πρεσβευτὴς ἐν ὀνόματι αὐτῆς μοι ἔκαμεν, ὅτι δυνάμεθα ἐξ ὁλοκλήρου νὰ βασιζώμεθα ἐπὶ τῆς ὑποστηρίξεως τῆς συμμάχου ἡμῶν Γαλλίας). Ὁ Sasonoff προσέθηκεν: «dans les circonstances actuelles cette déclaration nous est particulièrement précieuse» (ὑπὸ τὰς νῦν περιστάσεις ἡ δήλωσις αὕτη εἶναι εἰς ἡμᾶς ἰδιαζόντως πολύτιμος).

Ἐκ τούτων λοιπὸν προκύπτει, ὅτι ἡ Γαλλία τὴν ἑσπέραν τῆς 29ης Ἰουλίου, οὐχὶ ἐνωρίτερον οὔτε βραδύτερον, ἔκαμε τὴν ῥητὴν καὶ ἀνεπιφύλακτον πρὸς τὴν Ῥωσσίαν δήλωσιν περὶ ἐνόπλου συνδρομῆς.

Διατί οὐχὶ ἐνωρίτερον; καὶ διὰ τί τὴν 29ην Ἰουλίου εὗρεν ἡ

Γαλλία τὴν δύναμιν νὰ ἀποφασίσῃ τὸ σπουδαιότατον τοῦτο διάβημα;
Ἡ κλεὶς εὑρίσκεται παρὰ τῇ Ἀγγλίᾳ.

Η ΑΓΓΛΙΑ

Ἡ σχέσις τῆς Γαλλίας πρὸς τὴν Ἀγγλίαν φέρει ἀπὸ τοῦ 1905 τὸ ἐπίσημον ὄνομα «Entente cordiale». Συνεννόησις καὶ οὐχὶ συμμαχία. Ἐν τῇ ἀγγλικῇ βουλῇ οἱ διὰ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν ὑπεύθυνοι ὑπουργοὶ ἐδήλωσαν πάντοτε, ὅτι οὐδεμία συνθήκη ἐπιβάλλει τὴν ἐγκάρδιον μεταξὺ τῶν δύο ἐθνῶν συνεννόησιν, ὅτι διὰ τὴν Ἀγγλίαν δὲν ὑπάρχει οὐδεμία δεσμεύουσα ὑποχρέωσις, ὅτι ἡ συνεννόησις αὕτη κατ' οὐδὲν ἐπιρρεάζει τὴν ἀπόφασιν τῆς Βουλῆς.

Σήμερον γνωρίζομεν πλείονα. Μεταξὺ τοῦ Sir Edward Grey ὡς ὑπουργοῦ τοῦ βρεταννικοῦ Foreign Office (ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργείου) καὶ τοῦ κ. Paul Cambon ὡς πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας εἶχον ἀνταλλαγῇ τὴν 22αν καὶ 23ην Νοεμβρίου 1912 ἐπιστολαί, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ τοῦ Grey (ἧς τὸ περιεχόμενον ὁ κ. Paul Cambon ἐπεβεβαίωσεν, οὐχὶ δὲ καὶ αὐτολεξεὶ) παρατίθεται ἐνταῦθα (κυανῇ βίβλος ἀριθ. 105):

Foreign Office, November 22, 1912.

My dear Ambassador,

From time to time in recent years the French and British naval and military experts have consulted together. It has always been understood that such consultation does not restrict the freedom of either Government to decide at any future time whether, or not, to assist the other by armed force. We have agreed that consultation between experts is not, and ought not, to be regarded as, an engagement that commits either Government to action in a contingency that has not arisen and may never arise. The disposition, for instance, of the French and British fleets, respectively at the present moment, is not based upon an engagement to cooperate in war.

You have, however, pointed out that, if either Government had grave reason to expect an unprovoked attak by a third Power, it might become essential to know whether it could in that event depend upon the armed assistance of the other.

I agree that, if either Goverment had grave reason to expect an unprovoked attak by a third Power, or something that threatened the general peace, it should immediately discuss with the other whether both Governments should act together to prevent aggression and to preserve peace, and, if so, what measures they would be prepared to take in common. If these measures involved action, the plans of the General Staffs would at once be taken into consideration, and the Governments would then decide what effect should be given to them.

Yours, etc.

E. GREY.

Μετάφρασις

Foreign Office 22 Νοεμβρίου 1912

Ἀγαπητέ μοι πρεσβευτά,

Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη συνδιεσκέφθησαν αἱ μεγάλαι τῆς Γαλλίας καὶ Βρεταννίας ναυτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ προσωπικότητες. Πάντοτε ὑπῆρχεν ὁμοφωνία ἐπὶ τοῦ ὅτι τοιαῦται διασκέψεις δὲν ἔπρεπε νὰ δεσμεύωσι τὴν ἐλευθερίαν ἀμφοτέρων τῶν κυβερνήσεων ν' ἀποφασίσωσιν ἐν τῷ μέλλοντι, ἂν ἔπρεπε νὰ βοηθῶσιν ἀλλήλας διὰ τῆς ἐνόπλου αὐτῶν δυνάμεως ἢ ὄχι. Συνεφωνήσαμεν, ὅτι διασκέψεις μεταξὺ εἰδημόνων δὲν ἔπρεπε νὰ εἶνε ἢ νὰ φαίνωνται ὡς ὑποχρέωσίς τις, ἥτις νὰ δεσμεύῃ τὴν ἑτέραν ἐκ τῶν δύο κυβερνήσεων εἰς τὸ νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ περίπτωσιν, ἥτις δὲν ἐπῆλθεν οὔτε ἴσως ἐπέλθῃ ποτέ. Παραδείγματος χάριν, ἡ κατανομὴ τοῦ γαλλικοῦ καὶ βρεταννικοῦ στόλου ἐν τῇ παρούσῃ στιγμῇ δὲν στηρίζεται ἐπί τινος ὑποχρεώσεως πρὸς συνεργασίαν ἐν πολέμῳ.

Ἀνεπτύξατε ὅμως, ὅτι, ἐὰν μία ἐκ τῶν δύο κυβερνήσεων ἤθελεν ἔχει σοβαρὸν λόγον νὰ προσδοκήσῃ ἐκ τρίτης δυνάμεως μὴ προκληθεῖσαν ἐπίθεσιν, θὰ ἦτο σπουδαῖον νὰ γνωρίζῃ, ἂν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δύναται νὰ ὑπολογίζῃ ἐπὶ τῆς ἐνόπλου βοηθείας τῆς ἑτέρας δυνάμεως.

Συμφωνῶ εἰς τὸ ὅτι, ἐὰν μία ἐκ τῶν δύο κυβερνήσεων ἤθελεν ἔχει σοβαρὸν λόγον νὰ προσδοκήσῃ ἐκ μέρους τρίτης δυνάμεως μίαν μὴ προκληθεῖσαν ἐπίθεσιν ἢ οἱονδήποτε ἄλλο, ὅπερ θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπαπειλήσῃ τὴν γενικὴν εἰρήνην, ὅτι πρέπει εὐθὺς νὰ ἔλθῃ μετὰ τῆς

ἑτέρας δυνάμεως εἰς συζητήσεις περὶ τοῦ ἂν ἀμφότεραι αἱ κυβερνήσεις πρέπει ἀπὸ κοινοῦ νὰ ἐνεργήσωσι πρὸς ἀπόκρουσιν ἐπιθέσεώς τινος ἢ πρὸς διατήρησιν τῆς εἰρήνης, ἐν καταφατικῇ δὲ περιπτώσει, ποῖα μέτρα θὰ ἦσαν πρόθυμοι νὰ λάβωσιν ἀπὸ κοινοῦ. Ἐὰν τὰ μέτρα ταῦτα περιλαμβάνωσι δρᾶσιν, θὰ ἔπρεπεν εὐθὺς νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν τὰ σχέδια τῶν γενικῶν Ἐπιτελείων, αἱ δὲ κυβερνήσεις θὰ εἶχον ν' ἀποφασίσωσι, τίνι τρόπῳ ἔδει ταῦτα νὰ ἐκτελεσθῶσιν.

Ὑμέτερος κ.τ.λ.
E. Grey

Τὸ ἱστορικὸν τοῦτο ἔγγραφον ἐπιβεβαιοῖ, ὅτι τὰ βρεταννικὰ καὶ τὰ γαλλικὰ στρατιωτικὰ καὶ ναυτικὰ γενικὰ ἐπιτελεῖα ἀπὸ ἐτῶν εἶχον ἐπεξεργασθῆ καὶ συνδυάσει σχέδια περὶ ἀπὸ κοινοῦ δράσεως κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Ἐναντίον δὲ τίνος τὰ κοινὰ ταῦτα σχέδια ἠδύναντο νὰ στρέφωνται, εἶναι ἐκτὸς ἀμφιβολίας. Τὰ κοινὰ σχέδια ἐκρατοῦντο ἐνήμερα διὰ τακτικῶς ἐπαναλαμβανομένων συνδιασκέψεων μεταξὺ τῶν Ἀγγλικῶν καὶ Γαλλικῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν ἁρμοδίων ἀρχῶν. Οἱ ὅροι τῆς πραγματοποιήσεως τῆς ἀπὸ κοινοῦ δράσεως τῶν ἑκατέρωθεν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν δυνάμεων δὲν εἶχον διατυπωθῆ, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐν δοθησομένῃ περιπτώσει ἔμελλε νὰ ληφθῇ ἀπόφασις ἐπὶ τοῦ ζητήματος, ἂν ἔπρεπε νὰ γίνῃ δρᾶσις ἀπὸ κοινοῦ.

Ὅθεν ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις τυπικῶς ἐδικαιοῦτο νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι δὲν εἶχε δεσμευθῆ διὰ συνθήκης ἀπέναντι τῆς Γαλλίας. Κατ' οὐσίαν ὅμως εἶναι φανερόν, ὅτι ὁ καταρτισμὸς σχεδίων κοινῆς δράσεως μεταξὺ δύο μεγάλων δυνάμεων καὶ ἡ συνεχὴς συνδιάσκεψις ἐπὶ τοιούτων σχεδίων δράσεως δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀσχολία χάριν τέρψεως, ἀλλ' — ἕνεκα αὐτῆς τῆς εὐκολίας, μεθ' ἧς ἑκάτερον τῶν μερῶν εἰσχωρεῖ εἰς τὰ μυστικὰ τῶν πολεμικῶν δυνάμεων τοῦ ἄλλου — τότε μόνον εἶναι δυνατή, ὅταν κατ' ἀρχὴν ὑπάρχῃ ἀμφοτέρωθεν ἡ σοβαρὰ πρόθεσις τῆς συμπράξεως. Πρὸς ἐξήγησιν δὲ τῆς οὐσίας τῆς τυπικῶς μὴ δεσμευούσης ἀλληλογραφίας παραπέμπομεν εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἡ Γαλλία, στηριζομένη ἐπὶ τοῦ μετὰ τῆς Ἀγγλίας συμπεφωνημένου σχεδίου δράσεως, συνεκέντρωσε τὸν στόλον της ἐν τῇ Μεσογείῳ, τὴν δὲ προστασίαν τῶν πρὸς τὸν πορθμὸν τῆς Μάγχης καὶ πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανὸν ἀκτῶν αὐτῆς ἀφῆκεν εἰς τὸν ἀγγλικὸν στόλον. Ἆρά γε ἐκ τοῦ οὐσιωδεστάτου τούτου γεγονότος δὲν

προέκυπτον πράγματι διὰ τὴν Ἀγγλίαν ἠθικαὶ τοὐλάχιστον ὑποχρεώσεις; Σοφισταὶ ζητοῦσιν ἐνίοτε οὐ μόνον ἄλλους, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοὺς νὰ ἀπατήσωσιν. Καὶ ὁ Sir Ed. Grey φαίνεται, ὅτι κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς συρράξεως ἐφαντάζετο δι' ἑαυτὸν ἐλευθερίαν, τὴν ὁποίαν ἐνδομύχως δὲν εἶχεν. Οὕτω μόνον ἐξηγεῖται ὁ περίεργος καὶ ἀπ' ἀρχῆς εἰς ἀποτυχίαν προδεδικασμένος ῥόλος, τὸν ὁποῖον ἀνέλαβεν ὁ Sir Edward: Ἤθελε νὰ εἶναι διαιτητής, ὅπου πραγματικῶς αὐτὸς ἦτο ἐνδιαφερόμενος.

Ἑκουσίως ἢ ἀκουσίως, ἡ νοθογενὴς αὕτη στάσις κατ' ἀνάγκην ἔφερεν αὐτὸν εἰς ἀνειλικρίνειαν.

Ἀρκεῖ ν' ἀναγνώσῃ τις ἐν τῇ ἀγγλικῇ κυανῇ βίβλῳ (ἀριθ. 17) τὴν ἀπάντησιν, ἣν ἔδωκεν ὁ Sir G. Buchanan κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς κρίσεως, τὴν 25ην Ἰουλίου, πιεζόμενος ὑπὸ τοῦ Sasonoff νὰ δηλώσῃ ἡ Ἀγγλία τὴν ἀλληλεγγύην αὐτῆς μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ Ῥωσσίας: «I said that England could play the rôle of mediator at Berlin and Vienna to better purpose as friend who, if her counsels of moderation were disregarded, might one day be converted into an ally, than if she were to declare herself Russia's ally at once» (εἶπον ὅτι ἡ Ἀγγλία δύναται νὰ παίξῃ μετὰ περισσοτέρων ἐλπίδων ῥόλον διαιτητοῦ ἐν Βερολίνῳ καὶ Βιέννῃ, ἐὰν ἐνεφανίζετο ὡς φίλη, ἥτις, ἐὰν αἱ συμβουλαὶ αὐτῆς πρὸς μετριοπάθειαν δὲν ἤθελον ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, θὰ ἠδύνατο μίαν ἡμέραν νὰ μεταβληθῇ εἰς σύμμαχον (δηλ. τῆς Ῥωσσίας), παρὰ ἐὰν ἡ Ἀγγλία κηρυχθῇ ἐξ ἀρχῆς σύμμαχος τῆς Ῥωσσίας).

Ἡ φράσις «ἔντιμος μεσίτης» βεβαίως δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπὶ τοιούτου μεσίτου.

Ὁ Sir Ed. Grey, κατόπιν τῶν ἐκ τῆς πρὸς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ῥωσσίαν συνεννοήσεως ὑποχρεώσεων, ἐστερεῖτο τῆς ἀμεροληψίας καὶ τῆς ἐνδομύχου ἐλευθερίας, αἵτινες καὶ μόναι (ὡς εἰς ἄλλας περιπτώσεις, οὕτω καὶ κατὰ τὴν ἕνεκα τῆς Σερβίας σύγκρουσιν) θὰ καθίστων αὐτὸν κατάλληλον διὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἐπιδιωκόμενον ῥόλον τοῦ μεσίτου καὶ διαιτητοῦ. Ἀλλ' ἀσχέτως τούτου εὑρίσκετο οὗτος, προϋποτιθεμένης ἀκόμη τῆς εἰλικρινείας τῶν ἰδίων αὐτοῦ φιλειρηνικῶν διαθέσεων, εἰς δύσκολον θέσιν ἀπέναντι τῶν συνυπουργῶν αὐτοῦ, τῶν ὁποίων ἡ στάσις ἐν τῷ ζητήματι περὶ πολέμου ἢ εἰρήνης δὲν ἦτο ὁμόθυμος, ὡς βραδύτερον κατέστη πασιφανὲς διὰ τῆς ἀποχωρήσεως τῶν τριῶν εἰρηνοφίλων.

Κατ' ἀρχὰς ὁ Sir Ed. Grey ἀντέταξεν ἀντίστασίν τινα εἰς τὴν πίεσιν τῆς Ῥωσσίας καὶ Γαλλίας πρὸς ἄμεσον δήλωσιν περὶ ἀλληλεγγύης. Ἐπεδοκίμασε τελείως τὰς ὑπὸ τοῦ Buchanan τὴν 24ην Ἰουλίου δοθείσας πρὸς τὸν Sasonoff δηλώσεις, ἐξ ὧν ἡ σπουδαιοτάτη ἦτο, ὅτι ἡ Ἀγγλία δυσκόλως ἠδύνατο ν' ἀναλάβῃ ἀπόλυτον ὑποχρέωσιν πρὸς βοήθειαν τῆς Γαλλίας καὶ Ῥωσσίας, διότι ἡ δημοσία γνώμη ἐν Ἀγγλίᾳ δέν ἤθελεν ἐγκρίνει πόλεμον ἕνεκα τῆς Σερβίας (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 6). Μάλιστα ἐπιβεβαιοῖ ῥητῶς:

«I do not consider that public opinion here would, or ought to, sanction our going to war over a Servian quarrel» (δὲν πιστεύω, ὅτι ἡ δημοσία γνώμη ἤθελεν ἢ ἔμελλε ἐγκρίνει νὰ εἰσέλθωμεν εἰς πόλεμον ἕνεκα μιᾶς σερβικῆς διαφορᾶς) (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 24).

Ἡ στάσις τῆς Ἀγγλίας, ὡς ἐξάγεται οὐχὶ μὲν ἐκ τῶν δημοσιευθέντων ἐγγράφων, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀρθρογραφίας τοῦ τύπου κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, ἐνεποίησεν ἐν Παρισίοις καὶ Πετρουπόλει ἀλγεινὴν ἐντύπωσιν.

Ἡ ῥωσσικὴ καὶ γαλλικὴ διπλωματία προσεπάθησαν νὰ ἐπηρεάσωσι τὸν Sir Ed. Grey διὰ τοῦ ἰσχυρισμοῦ, ὅτι ὁ κίνδυνος ἐνέκειτο ἀκριβῶς ἐν τῷ ὅτι ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις θεωρεῖ ὡς βεβαίαν τὴν μὴ ἀνάμιξιν τῆς Ἀγγλίας: εὐθὺς ὡς ἀποφασίσῃ ἡ Ἀγγλία νὰ ταχθῇ πρὸς τὸ μέρος τῆς Ῥωσσίας καὶ Γαλλίας, ἡ Γερμανία θὰ πιέσῃ τὴν Αὐστροουγγαρίαν καὶ ὁ κίνδυνος τοῦ πολέμου ἀποσοβεῖται (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 17). Ὁ Sir G. Buchanan ὀρθότατα ἀπήντησεν ἀκόμη τὴν 27ην Ἰουλίου εἰς τὴν πάντοτε ἐπαναλαμβανομένην ἐπιχειρηματολογίαν ταύτην τοῦ κ. Sasonoff, ὅτι πλανᾶται, ἐὰν πιστεύῃ, ὅτι τοιοῦτον διάβημα θὰ ἐξυπηρέτει τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης. Διὰ τοιαύτης ἀπειλῆς ἡ στάσις τῆς Γερμανίας θ' ἀποβῇ μᾶλλον ἄκαμπτος («Their attitude would merely be stiffened by such a menace») (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 44).

Ἐνῷ ὁ Ἄγγλος πρεσβευτὴς ἐν Πετρουπόλει ἐξέφραζε τοιουτοτρόπως ἐκεῖνο, ὅπερ ἦτο αὐτονόητον, ὅτι δηλαδὴ μία ἀπειλὴ τῆς Ἀγγλίας κατὰ τῆς Γερμανίας ὄχι μόνον τοῦ σκοποῦ αὐτῆς θὰ ἀπετύγχανεν, ἀλλὰ καὶ τὴν κρίσιμον κατάστασιν θὰ ἐπεδείνου, ἤρχισαν ἐν Λονδίνῳ νὰ ἐνδίδωσιν εἰς τὴν πίεσιν τῆς Ῥωσσίας καὶ Γαλλίας.

Ὁ Sir Ed. Grey κατὰ πρῶτον, κατόπιν ὑποβολῆς παρὰ τοῦ Paul Cambon, ἔφερε τὴν περὶ συνδιασκέψεως πρότασίν του καὶ δὴ

ὑπὸ τὸν ἑξῆς τύπον: Ἡ Βρεταννικὴ κυβέρνησις πρέπει νὰ ζητήσῃ παρὰ τῆς Γερμανικῆς κυβερνήσεως «de prendre l' initiative d' une démarche à Vienne pour offrir une médiation, entre l' Autriche et la Serbie, des quatre Puissances non directement intéressées» (νὰ ἀναλάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν διαβήματος ἐν Βιέννῃ πρὸς μεσολάβησιν τῶν μὴ ἀπ' εὐθείας ἐνδιαφερομένων τεσσάρων δυνάμεων ἐν τῇ αὐστροσερβικῇ διαφορᾷ (κιτρίνη βίβλος ἀριθ. 32). Ἡ πρότασις ἐξ ἀρχῆς ἐστερεῖτο ἐλπίδων· διότι πλὴν τοῦ ὅτι αὕτη ἐπεδίωκε ν' ἀναλάβῃ ἡ Γερμανία πρωτοβουλίαν παρὰ τῇ συμμάχῳ της, ἥν πρωτοβουλίαν ἡ Γαλλία παρὰ τῇ Ῥωσσίᾳ περιδεῶς ἀπέκρουεν, ἦτο γνωστὴ ἡ στάσις τῆς Αὐστρίας, ἥτις ἀνάμιξιν ἢ μεσολάβησιν τρίτων δὲν ἐδέχετο ἐν τῇ αὐστροσερβικῇ διαφορᾷ. Ἐπὶ πλέον δὲ ἡ Αὐστροουγγαρία διὰ τῆς παραδοχῆς τῆς προτάσεως Grey-Cambon θὰ ἀνεγνώριζε eo ipso τὴν Ῥωσσίαν ὡς «puissance directement intéressée» ἐν τῇ Αὐστροσερβικῇ διαφορᾷ, τοὔθ' ὅπερ ἦτο ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον πρὸς τὰς ἀντιλήψεις καὶ προθέσεις τῆς Αὐστροουγγαρίας.

Ἀλλ' ἐνῷ ὁ Cambon παρέσυρεν εἰς τὸ ὀλισθηρὸν τοῦτο ἔδαφος τὸν Sir Ed. Grey, ἐπέτυχε διὰ τῆς ἀσφαλῶς ἀναμενομένης γερμανικῆς ἀρνήσεως χειροτέρευσιν τῶν πρὸς τὴν Γερμανίαν διαθέσεων τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπουργείου.

Συγχρόνως ἠκούοντο ἐκ τοῦ κύκλου τῆς βρεταννικῆς κυβερνήσεως ἐνθαρρύνσεις τινὲς διὰ τὴν Γαλλίαν καὶ Ῥωσσίαν.

Ποῖαι δυνάμεις ἐνήργουν πρὸς τοῦτο, προκύπτει ἐκ δύο τηλεγραφημάτων (κίτρ. βίβλος ἀριθ. 63 καὶ ἀριθ. 66), ἅτινα ὁ Γάλλος ἐν Λονδίνῳ πρεσβευτὴς ἀπηύθυνε τὴν 27ην Ἰουλίου πρὸς τὴν κυβέρνησίν του. Ἀμφότερα τὰ τηλεγραφήματα παραθέτομεν ἐνταῦθα κατὰ λέξιν.

N° 63.

»Londres, le 27 juille 1914.

L'Ambassadeur d'Allemagne et l'Ambassadeur d'Autriche-Hongrie laissent entendre qu'ils sont sûrs que l'Angleterre garderait la neutralité si un conflit venait à éclater.

Ἀριθ. 63

Λονδῖνον 27 Ἰουλίου 1914

Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας καὶ ὁ τῆς Αὐστροουγγαρίας ἀφίνουσι νὰ ἐννοηθῇ, ὅτι εἶναι βέβαιοι, ὅτι ἡ Ἀγγλία ἐν περιπτώσει συρράξεως θὰ μείνῃ οὐδετέρα. Ὁ Sir Arthur Nicolson

Sir Arthur Nicolson m'a dit que, cependant, le prince Lichnowski ne pouvait, après la conversation qu'il a eue avec lui aujourd'hui, conserver aucun doute sur la liberté qu'entendait garder le Gouvernement britannique d'intervenir, au cas où il le jugerait utile.

L' Ambassadeur d' Allemagne n'aura pas manqué d'être frappé de cette déclaration, mais pour peser sur l'Allemagne et pour éviter un conflit, il semble indispensable que celle-ci soit amenée á tenir pour certain qu'elle trouverait l'Angleterre et la Russie aux côtés de la France».

N° 66.

»Londres, le 27 juillet 1914.

Sir Ed. Grey a dit ce matin à l'Ambassadeur d'Allemagne que si l'Autriche envahissait la Serbie après la réponse serbe, elle démontrerait qu'elle ne poursuivait pas seulement le règlement des questions mentionnées dans sa note du 23 juillet, mais qu'elle voulait écraser un petit Etat. «Alors, a-t-il ajouté, se poserait une question européenne, et il s'ensuivrait une guerre à laquelle d'autres Puissances se-

μοὶ εἶπεν, ὅτι ἐντούτοις ὁ πρίγκηψ Lichnowski μετὰ τὴν συνδιάλεξιν, τὴν ὁποίαν σήμερον ἔσχε μετ᾽ αὐτοῦ, δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ πλέον ἀμφιβολίαν τινὰ περὶ τῆς ἐλευθερίας, ἣν διενοεῖτο νὰ τηρήσῃ ἡ βρεταννικὴ κυβέρνησις πρὸς ἐπέμβασιν, ἐν ᾗ περιπτώσει ἤθελε κρίνει τοῦτο ὠφέλιμον.

Ἡ δήλωσις αὕτη θὰ ἐξέπληξε προφανῶς τὸν Γερμανὸν πρεσβευτήν. Ἀλλὰ πρὸς πίεσιν τῆς Γερμανίας καὶ ἀποφυγὴν συρράξεως φαίνεται ἀπαραίτητον, ἡ Γερμανία νὰ τεθῇ πρὸ τῆς βεβαιότητος ὅτι θὰ εὕρισκε τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Ῥωσσίαν παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Γαλλίας».

Ἀριθ. 66.

Λονδῖνον 27 Ἰουλίου 1914.

Ὁ Sir Ed. Grey εἶπε σήμερον τὴν πρωίαν πρὸς τὸν Γερμανὸν πρεσβευτήν, ὅτι ἡ Αὐστρία, ἐὰν μετὰ τὴν σερβικὴν ἀπάντησιν εἰσέβαλλεν εἰς τὴν Σερβίαν, θὰ ἐδείκνυε διὰ τούτου, ὅτι οὐ μόνον τὴν διευθέτησιν τῶν ἐν τῇ νότᾳ τῆς 23ης Ἰουλίου μνημονευθέντων ζητημάτων ἐπιδιώκει, ἀλλ᾽ ὅτι ἤθελε νὰ συντρίψῃ ἓν μικρὸν κράτος· «τότε, προσέθηκε, θὰ προεβάλλετο ζήτημα εὐρωπαϊκόν, ἐξ οὗ θὰ προήρχετο πόλεμος, εἰς τὸν ὁποῖον ἄλλαι δυνάμεις θὰ

raient amenées à prendre part. L'attitude de la Grande-Bretagne s'affirme par l'arrêt de la démobilisation de sa flotte. Le Premier Lord de l'Amirauté avait pris discrètement cette mesure dès vendredi, de sa propre initiative; cette nuit, Sir Edward Grey et ses collègues ont décidé de la publier. Ce résultat est dû à l'attitude conciliante de la Serbie et de la Russie».

ἠναγκάζοντο νὰ λάβωσι μέρος». Ἡ στάσις τῆς μεγάλης Βρεταννίας καταφαίνεται ἐκ τῆς ἀναστολῆς τῆς ἀποστρατεύσεως τοῦ στόλου της. Ὁ πρῶτος λόρδος τοῦ ναυαρχείου εἶχε λάβει τὸ μέτρον τοῦτο μυστικῶς ἀπὸ τῆς Παρασκευῆς (24 Ἰουλίου), ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας· κατὰ τὴν νύκτα ταύτην ἀπεφάσισαν ὁ Sir Ed. Grey καὶ οἱ συνάδελφοί του, νὰ δημοσιεύσωσιν αὐτήν. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν συνδιαλλακτικὴν στάσιν τῆς Σερβίας καὶ τῆς Ῥωσσίας».

Ἂς παρατηρήσῃ τις τὰς παραλλαγὰς εἰς τὰς δηλώσεις τοῦ Grey καὶ τοῦ Nicolson πρὸς τὸν Γάλλον Πρεσβευτήν: Ὁ Nicolson ἰσχυρίζεται, ὅτι ἔκαμε τοιαύτας δηλώσεις πρὸς τὸν Γερμανὸν πρεσβευτήν, αἵτινες θὰ ἦρον ἀπ' αὐτοῦ πᾶσαν ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ ὅτι ἡ Ἀγγλία ἐπεφύλασσεν εἰς ἑαυτὴν τὴν ἐλευθερίαν ἐπεμβάσεως. Ὁ Grey λέγει μόνον, ὅτι ὡμίλησε περὶ τοῦ ὅτι καὶ ἄλλαι δυνάμεις ἤθελον συμμετάσχει ἑνὸς πολέμου[1].

Ἀλλὰ σπουδαιότερον ἢ ἡ διαφορὰ αὕτη μεταξὺ τοῦ δριμυτέρου τόνου τοῦ Nicolson, ὡς γνωστὸν ἑνὸς ἐκ τῶν δημιουργῶν τῆς

---

[1] Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἐδημοσίευσε διὰ τῶν «Times» μετάφρασιν ἀγγλικὴν τῆς κιτρίνης βίβλου καὶ ἐχαρακτήρισε τὴν μετάφρασιν ταύτην ἐπὶ τῆς προμετωπίδος ὡς ***αὐθεντικήν***. «Ἐν τῇ μεταφράσει ταύτῃ ἀντί:

»une guerre à laquelle d' autres Puissances seraient amenées à prendre part» :

λέγεται· »a war in which al the Powers would take part».

Ἑπομένως ἡ ἀρχικὴ γαλλικὴ ἐκδοχὴ

»πόλεμος, εἰς τὸν ὁποῖον ἄλλαι δυνάμεις θὰ ἠναγκάζοντο νὰ λάβωσι μέρος» μετεφράσθη τῇ ἐγκρίσει τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως:

»πόλεμος, εἰς τὸν ὁποῖον ὅλαι αἱ δυνάμεις ἤθελον λάβει μέρος».

Διὰ τῆς διορθώσεως ταύτης ἀποδίδεται διὰ λόγους καταφανεῖς εἰς τὸν Sir Ed. Grey ἤδη κατὰ τὴν 27ην Ἰουλίου σαφήνεια γλώσσης, ἣν τὸ πρῶτον ἀπέκτησεν ὀλίγας ἡμέρας κατόπιν.

ἀγγλο-ῥωσσικῆς προσεγγίσεως, καὶ τοῦ ἠπιωτέρου τόνου τοῦ Grey εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ὁ πρῶτος λόρδος τοῦ ναυαρχείου ἐξ οἰκείας πρωτοβουλίας ἤδη τὴν 24ην Ἰουλίου ἀνέστειλε τὴν ληξιπρόθεσμον ἀποστράτευσιν τοῦ χάριν γυμνασίων συγκεντρωθέντος στόλου, ἔτι δὲ σπουδαιότερον εἶναι, ὅτι ὁ Sir Ed. Grey τὴν 27ην Ἰουλίου ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον, τὸ μέχρι τότε μυστικῶς ληφθὲν τοῦτο μέτρον νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς τὸν Γάλλον πρεσβευτήν, ὡς ἐπακολούθημα τῆς σερβικῆς καὶ ῥωσσικῆς διαλλακτικῆς στάσεως. Ὡσαύτως πρὸς τὸν Ῥῶσσον πρεσβευτὴν τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ Grey ἀνεκοίνωσε τὰ αὐτά, ἔγραψε δὲ πρὸς τὸν Buchanan τὰ ἑξῆς:

«I have been told by the Russian Ambassador that in German and Austrian circles impression prevails that in any event we would stand aside. His Excellency deplored the effect that such an impression must produce. This impression ought, as I have pointed out, to be dispelled by the orders we have given to the First Fleet, which is concentrated, as it happens, at Portland, not to disperse for manoeuvre leave. But I explained to the Russian Ambassador that my reference to it must not be taken to mean that anything more than diplomatic action was promised». (Ὁ Ῥῶσσος πρεσβευτὴς μοὶ εἶπεν, ὅτι παρὰ γερμανικοῖς καὶ αὐστροουγγρικοῖς κύκλοις ἐπικρατεῖ ἡ ἐντύπωσις, ὅτι ἡμεῖς ἐν πάσῃ περιπτώσει θὰ ἐμένομεν κατὰ μέρος. Ἡ Ἐξοχότης του ἐλυπήθη διὰ τὴν ἐπίδρασιν, ἣν τοιαύτη ἐντύπωσις θὰ προεκάλει. Ἡ ἐντύπωσις αὕτη θὰ ἐκμηδενισθῇ ἀσφαλῶς, ὡς ἐξέθηκα, διὰ τῶν διαταγῶν, ἃς ἐδώσαμεν εἰς τὸν πρὸς τὸ παρὸν τυχαίως συγκεντρωμένον ἐν Portland πρῶτον στόλον, ὅπως μὴ διαλυθῇ μετὰ τὰ γυμνάσια. Ἀλλὰ ἐξέθηκα πρὸς τὸν Ῥῶσσον πρεσβευτήν, ὅτι ἡ ἀνακοίνωσίς μου αὕτη δὲν ἔπρεπε νὰ ἑρμηνευθῇ ὅτι ὑπισχνούμεθα πλείονα ἢ διπλωματικὴν ὑποστήριξιν) (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 47).

Δύναταί τις νὰ φαντασθῇ, τίνα συμπεράσματα, παρὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Grey ἀναγκαίαν θεωρηθεῖσαν ἐπιφύλαξιν, ἐξήγαγον ἡ ῥωσσικὴ καὶ γαλλικὴ κυβέρνησις ἐκ τῆς διατηρήσεως τῆς ἐπιστρατεύσεως τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου τῆς Βορείου θαλάσσης καὶ ἐκ τῆς ἀνακοινώσεως τοῦ μέτρου τούτου. Ἡ πρᾶξις τοῦ πρώτου λόρδου τοῦ ναυαρχείου καὶ ἡ ἔγκρισις καὶ γνωστοποίησις αὐτῆς διὰ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπουργείου ἐζύγιζον βαρύτερον ἢ πάντες οἱ ἐπιφυλακτικοὶ λόγοι.

Κατὰ τὰς ἀκολούθους δύο ἡμέρας ἡ πολεμικὴ μερὶς ἐν τῷ ἀγγλικῷ ὑπουργείῳ θὰ ἀπέκτησε περισσοτέραν ἔτι ἐπιρροήν. Διότι τὴν 29 Ἰουλίου ὁ Sir Ed. Grey ἔκαμε βῆμα, ὅπερ δὲν ἐπέτρεπεν οὐδεμίαν πλέον ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ ὅτι ἡ Ἀγγλία ἐτάχθη παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν δύο ἄλλων δυνάμεων τῆς Συνεννοήσεως. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὁ Grey ἔσχεν μετὰ τοῦ πρίγκηπος Lichnowsky συνδιάλεξιν, περὶ τῆς ὁποίας αὐτὸς ὁ ἴδιος γράφει πρὸς τὸν ἐν Βερολίνῳ Ἄγγλον πρεσβευτὴν (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 89):

»After speaking to the German Ambassador this afternoon about the European situation, I said that I wished to say to him, in a quite private aud friedly way, something that was on my mind. The situation was very grave. While it was restricted to the issues at present actually involved we had no thought of interfering in it. But if Germany became involved in it, and then France, the issue might be so great that it would involve all European interests; and **I did not wish him to be misled by the friendly tone of our conversation** — which I hoped would continue — **in thinking that we should stand aside**». (Ἀφοῦ σήμερον μετὰ μεσημβρίαν ὡμίλησα μετὰ τοῦ Γερμανοῦ πρεσβευτοῦ ἐπὶ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ ζητήματος, εἶπον ὅτι ἐπεθύμουν ὑπὸ τύπον ἐντελῶς ἰδιωτικὸν καὶ φιλικὸν νὰ ἀνακοινώσω πρὸς αὐτὸν κάτι ὅπερ εἶχον κατὰ νοῦν. Ἡ κατάστασις εἶναι λίαν σοβαρά. Ἐφ' ὅσον αὐτὴ ἀφορᾷ τὰ ζητήματα, ἅτινα πρὸς τὸ παρὸν εὑρίσκονται ἐπὶ τοῦ τάπητος, δὲν θὰ ἐσκεπτόμεθα περὶ ἐπεμβάσεως. Ἐὰν ὅμως ἡ Γερμανία ἤθελεν ἀναμιχθῆ εἰς αὐτὰ καὶ κατόπιν ἡ Γαλλία, τότε ἡ κατάστασις ἤθελεν ἀποβῆ τόσον σοβαρά, ὥστε νὰ ἐνεπλέκοντο ὅλα τὰ εὐρωπαϊκὰ συμφέροντα· ὅτι δὲ ***δὲν ἐπεθύμουν, ὅπως αὐτός, ἀπατώμενος διὰ τοῦ φιλικοῦ ὕφους τῆς συνομιλίας ἡμῶν,*** (ἐπὶ τὴν ἐκακολούθησιν τῆς ὁποίας ἤλπιζον) ***ὑποθέσῃ, ὅτι ἡμεῖς θὰ ἱστάμεθα κατὰ μέρος).***

Ἡ εἰδοποίησις αὔτη ἦτο σαφεστάτη.

Ἡ σαφήνεια δύναται εἰς δυσκόλους περιστάσεις νὰ εἶναι πλεονέκτημα καὶ νὰ συντελῇ εἰς ἐξομάλυνσιν. Ἐὰν ὅμως αὕτη ἦτο ἡ πρόθεσις τοῦ Sir Ed. Grey, ποῖος δαίμων παρεκίνησεν αὐτὸν νὰ εἴπῃ πρὸς τὸν Γάλλον πρεσβευτήν, τὴν 29ην Ἰουλίου πρὸ μεσημβρίας, ὅτι θὰ καλέσῃ παρ' ἑαυτῷ τὸν Γερμανὸν πρεσβευτὴν καὶ θὰ κάμῃ αὐτῷ τὴν «ὅλως ἰδιωτικὴν καὶ φιλικὴν» ταύτην δήλωσιν!

Αὐτὸς ὁ Sir Ed. Grey ἀνακοινόνει εἰς τὸν Ἄγγλον ἐν Παρισίοις πρεσβευτήν, ὅτι οὕτως ἐνήργησεν (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 87):

«After telling M. Cambon to-day how grave the situation seemed to be, I told him that I meant to tell the German Ambassador to-day that he must not be misled by the friendly tone of our conversations into any sense of false security that we should stand aside if all the efforts to preserve the peace, which we were now making in common with Germany, failed». (Ἀφοῦ σήμερον εἶπον πρὸς τὸν κ. Cambon, πόσον σοβαρὰ φαίνεται ἡ κατάστασις, ἀνεκοίνωσα εἰς αὐτόν, ὅτι εἶχον σκοπὸν νὰ εἴπω πρὸς τὸν Γερμανὸν πρεσβευτήν, ὅτι διὰ τοῦ φιλικοῦ τόνου τῆς συνδιαλέξεώς μας δὲν ἔπρεπε νὰ παραδοθῇ εἰς συναίσθημα ἀπατηλῆς βεβαιότητος περὶ τοῦ ὅτι θὰ ἐμένομεν ἀμέτοχοι, ἐὰν ἤθελον ναυαγήσει ὅλαι αἱ προσπάθειαι περὶ διατηρήσεως τῆς εἰρήνης, ἃς τώρα ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Γερμανίας καταβάλλομεν.

Κατὰ ταῦτα ἡ Γαλλία ἦτο βεβαία, ὅτι ἐδικαιοῦτο νὰ βασισθῇ ἐπὶ τῆς ἐνεργοῦ διὰ τῶν ὅπλων συνδρομῆς τῆς Ἀγγλίας, ἐν ᾗ περιπτώσει αὐτὴ ἡ ἰδία ὑφ' οἱασδήποτε περιπτώσεις περιεπλέκετο εἰς τὴν σύρραξιν. Χαρακτηριστικὸν εἶνε, ὅτι ἐν τῇ γαλλικῇ κιτρίνῃ βίβλῳ οὐδεμία εὑρίσκεται ἔκθεσις τοῦ P. Cambon ἐπὶ τῆς σπουδαιοτάτης ταύτης τῶν καθ' ὅλην τὴν κρίσιμον ἑβδομάδα συνδιαλέξεων. Ὡσαύτως ἀναζητεῖ τις ἐκεῖ εἰς μάτην τὰς μετὰ ταῦτα ἐκ Παρισίων εἰς Πετρούπολιν δοθείσας ὁδηγίας. Ἀλλὰ ἡ βόμβα, ἥτις τὴν 29ην Ἰουλίου (πρὸ μεσημβρίας) ἐρρίφθη ἐν Λονδίνῳ, ἐξερράγη τὴν ἑσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐν Πετρουπόλει ὑπὸ μορφὴν τηλεγραφήματος, δι' οὗ ὁ Sasonoff ἐπιφορτίζει τὸν Iswolsky νὰ ἐκφράσῃ εἰς τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν τὴν εἰλικρινῆ εὐγνωμοσύνην τῆς Ῥωσσικῆς κυβερνήσεως διὰ τὴν δήλωσιν τῆς ἀπολύτου διὰ τῶν ὅπλων συνδρομῆς (πορτοκαλλόχρους βίβλος ἀριθ. 58).

Νῦν ἐρρίφθη ὁ κύβος ὑπὲρ τοῦ πολέμου. Ὁ Sasonoff ἤδη τὴν 25ην Ἰουλίου εἶχε δηλώσει πρὸς τὸν Ἄγγλον πρεσβευτήν: «If Russia feels secure of the support of France, she will face all the risks of war» (Ἐὰν ἡ Ῥωσσία εἶναι βεβαία περὶ τῆς βοηθείας τῆς Γαλλίας, θὰ ἀναλάβῃ ὅλους τοὺς κινδύνους τοῦ πολέμου) (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 17).

Τώρα τὰ πράγματα εἶχον φθάσει εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον: χάρις εἰς τὴν τέλος ἐπιτευχθεῖσαν βεβαιότητα ὅτι ἡ εἴσοδος τῆς Γαλλίας

εἰς τὸν πόλεμον θὰ συνεπήγετο τὴν ἐπέμβασιν τῆς Ἀγγλίας, ἡ Γαλλία εἶχεν ὑποσχεθῆ τὴν πολεμικὴν αὐτῆς συνδρομὴν εἰς τὴν Ῥωσσίαν, παρεμπιπτόντως δὲ ἀνέφερεν, ὅτι ἠδύναντο νὰ στηριχθῶσιν ἐπίσης ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς συμπράξεως[1].

Ὁ Sir Ed. Grey εἰς τὴν πρὸς τὸν P. Cambon ἀνακοίνωσίν του περὶ τῆς προμελετωμένης αὐτοῦ πρὸς τὸν πρίγκηπα Lichnowsky δηλώσεως προσέθηκεν ἐξηγήσεις τινάς, αἵτινες ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνονται ἀνάλογοι πρὸς τὴν ἐπιφύλαξιν, ἥν ἔκαμε κατὰ τὴν πρὸς τὸν Ῥῶσσον πρεσβευτὴν ἀνακοίνωσίν του περὶ διατηρήσεως τοῦ στόλου ἐν ἐπιστρατεύσει. Ὑπέδειξε δηλαδή, ὅτι ἡ δημοσία γνώμη ἐν Ἀγγλίᾳ πρὸς τὰς παρούσας δυσχερείας ἀποβλέπει ἄλλως ἢ πρὸς τὴν πρό τινων ἐτῶν κρίσιν τοῦ Μαρόκου. Τότε ἐφαίνετο, ὅτι ἤθελεν ἡ Γερμανία νὰ κατασυντρίψῃ τὴν Γαλλίαν, ἕνεκα ζητήματος, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας συμφωνίας. Τώρα ὅμως πρόκειται κατὰ πρῶτον λόγον περὶ σερβοαυστριακοῦ ζητήματος, ἴσως δὲ καὶ περὶ ῥωσσογερμανικοῦ ζητήματος, ἡ δὲ Ἀγγλία δὲν αἰσθάνεται οὐδεμίαν ὑποχρέωσιν, ὅπως ἀναμιχθῇ. Καὶ ἐὰν ἀκόμη ἡ Γαλλία ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰδικῶν της συμμαχικῶν ὑποχρεώσεων ἤθελε περιπλακῇ, πάλιν ἡ Ἀγγλία δὲν ἀπεφάσισεν εἰσέτι, τί θὰ πράξῃ· τοῦτο εἶνε ζήτημα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔπρεπε νὰ σκεφθῇ. Ἡ Ἀγγλία εἶναι ἐλευθέρα ὑποχρεώσεων καὶ θὰ ἀποφασίσῃ συμφώνως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Βρετανικῶν συμφερόντων. Ἐθεώρησε δὲ ἀναγκαῖον νὰ εἴπῃ ταῦτα, ἵνα μὴ ὁ Cambon ἐσφαλμένως ἐκλάβῃ, ὅτι ἐπὶ τούτου ἐλήφθη ἤδη ἀπόφασις.

Πῶς δὲ ὁ Cambon ἐκλαμβάνει τὰς ἐξηγήσεις ταύτας, ἐξάγεται ἐκ τῆς ἀπαντήσεώς του. Αὐτὸς δὲ ὁ Sir Ed. Grey τηλεγραφεῖ περὶ τούτου πρὸς τὸν Ἄγγλον ἐν Παρισίοις πρεσβευτὴν (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 87):

---

[1] Μία ἔκθεσις τοῦ ἐν Πετρουπόλει Βέλγου ἐπιτετραμμένου de l' Escaille, ἀπὸ 30ῆς Ἰουλίου, ἥτις κατεκρατήθη ἐν Γερμανίᾳ μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου, περιέχει πλήρη ἐπιβεβαίωσιν τῆς τοιαύτης τῶν γεγονότων ἀλληλουχίας. Ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ λέγεται: «Ἡ Ἀγγλία κατ' ἀρχὰς ἔδωκε νὰ ἐννοηθῇ, ὅτι δὲν ἤθελε νὰ περιπλακῇ εἰς σύρραξιν. Ὁ Sir G. Buchanan εἶπε τοῦτο ἀπροκαλύπτως. Σήμερον (δηλ. 30ὴν Ἰουλίου) ἡ Πετρούπολις ἔχει πλήρη πεποίθησιν, ἔλαβε μάλιστα διαβεβαιώσεις περὶ τοῦ ὅτι ἡ Ἀγγλία θὰ συμβαδίσῃ παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Γαλλίας. Ἡ βοήθεια αὕτη εἶναι μεγίστης σπουδαιότητος καὶ συνετέλεσεν οὐσιωδῶς εἰς τὸν θρίαμβον τῆς φιλοπολέμου μερίδος».

«M. Cambon said that i had explained the situation very clearly. He understood it to be that in a Balkan quarrel, and in a strugglefor supremacy between Teuton and Slav we should not feel called to intervene, should other issues be raised, and Germany and France become involved, so that the question became one of the hegemony of Europe, we should then decide what it was necessary for us to do». (Ὁ κ. Cambon εἶπεν, ὅτι ἐξήγησα σαφέστατα τὰ τῆς καταστάσεως. Ἐννοεῖ, ὅτι ἡμεῖς δὲν εἴμεθα διατεθειμένοι νὰ ἐπέμβωμεν εἰς Βαλκανικὴν ἔριδα ἢ εἰς ἀγῶνα περὶ ἐπικρατήσεως Τευτόνων ἢ Σλαύων· ***ἐὰν ὅμως ἤθελον δημιουργηθῇ ἄλλαι ἀφετηρίαι καὶ ἐνεπλέκοντο ἡ Γερμανία καὶ ἡ Γαλλία, ὥστε νὰ προβληθῇ τὸ ζήτημα περὶ ἡγεμονίας ἐπὶ τῆς Εὐρώπης, τότε θὰ εἴχομεν ν' ἀποφασίσωμεν τί ὠφείλομεν νὰ πράξωμεν).***

Ὁ κ. Cambon πραγματικῶς ἐνόησε ἐξαίρετα τὸν Sir Ed. Grey, ἀκόμη καὶ εἰς ὅ,τι αὐτὸς δὲν ἐξέφρασεν: Ὅτι δηλ. ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις χάριν τῆς δημοσίας γνώμης χρειάζεται διὰ τὴν ἐπέμβασίν της ἄλλην ἀφετηρίαν ἢ σερβοαυστριακὴν ἢ ῥωσσογερμανικὴν διαφοράν· περὶ τοιαύτης ἄλλης ἀφετηρίας δύναται καὶ πρέπει νὰ καταβληθῇ φροντίς. Ὁπωσδήποτε ἡ Ἀγγλία θεωρεῖ σύρραξιν, καθ' ἣν θὰ ἵσταντο ἀντιμέτωποι ἡ Γερμανία καὶ ἡ Γαλλία, ὡς ζήτημα ἡγεμονίας ἐπὶ τῆς Εὐρώπης, ὁπόθεν θὰ προέκυπτον ἀφ' ἑαυτῶν αἱ ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως κατὰ τύπους ληπτέαι εἰσέτι ἀποφάσεις. Ὁ δὲ ἀγχίνους κ. Cambon, ἀφοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μετὰ τοῦ Sir Ed. Grey συνομιλίας ταύτης ἐδόθη εἰς τὴν Ῥωσσίαν ἡ ὑπόσχεσις περὶ γαλλικῆς ἐνόπλου συνδρομῆς, δὲν ἐβράδυνε νὰ μεριμνήσῃ περὶ ἄλλων ἀφετηριῶν (issues) πρὸς ὑπόθαλψιν τῆς πυρκαϊᾶς. Τὴν ἐπομένην, 30 Ἰουλίου, ἐπαρουσίασεν εἰς τὸν Sir Ed. Grey, οἱονεὶ ὡς συναλλαγματικήν, τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Νοεμβρίου 1912, συνοδευομένην παρὰ σημειώματος τοῦ ἐν Παρισίοις ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, περὶ δῆθεν γερμανικῶν πολεμικῶν παρασκευῶν παρὰ τὰ γερμανογαλλικὰ σύνορα[1] καὶ μετὰ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῷ ὀξυνοίας προεῖδεν, ὅτι ἡ Γερμανία θὰ ἐπετίθετο τώρα κατὰ τῆς Γαλ-

---

[1] Ἡ σημείωσις αὕτη κατὰ τὴν διατύπωσιν τὴν δημοσιευθεῖσαν ἐν τῇ ἀγγλικῇ κυανῇ βίβλῳ, διὰ τοὺς ἀνωτέρω ἐν τῇ ὑπὸ 1) ὑποσημειώσει ἐκτεθέντας λόγους, ἐχαλκεύθη ἐκ τῶν ὑστέρων.

λίας, εἴτε ὑπὸ τύπον ἀπαιτήσεως περὶ καταπαύσεως τῶν πολεμικῶν αὐτῆς παρασκευῶν, εἴτε ὑπὸ τύπον ἀπαιτήσεως γαλλικῆς δηλώσεως περὶ οὐδετερότητος, ἐν περιπτώσει γερμανοῤῥωσσικοῦ πολέμου. Ἀμφότερα ταῦτα ἡ Γαλλία θὰ ἠναγκάζετο ν᾿ ἀποκρούσῃ (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 105).

Αἱ δύο προϋποθέσεις, ὑπὸ τὰς ὁποίας εὐθὺς θὰ ἀπεφασίζετο ἡ πραγματοποίησις τῆς διὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ὑποσχεθείσης συμπράξεως τῶν ἀγγλικῶν καὶ γαλλικῶν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν δυνάμεων, τ. ἔ. ἡ ἀπειλὴ ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Γαλλίας καὶ ἡ διακύβευσις τῆς Εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης, ἐξεπληρώθησαν συνεπῶς κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως. Ἡ δὲ ἀπόφασις τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, κατόπιν τῆς τῇ 29ῃ Ἰουλίου μεταξὺ Grey καὶ Cambon συνομιλίας, δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ εἶναι ἀμφίβολος.

Ἐγνώριζεν ἆρά γε ὁ Sir Ed. Grey, ὅτι ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ὑπέσχετο τὴν 29ην ἔτι Ἰουλίου εἰς τὴν Ῥωσσίαν τὴν ἀπεριόριστον αὐτῆς διὰ τῶν ὅπλω· συνδρομήν, λόγῳ τῆς ὁποίας ἡ Ρωσσία ἀπεφάσισε ν᾿ ἀναλάβῃ ὅλους τοὺς κινδύνους ἑνὸς πολέμου; Ἐὰν ναί, ἠδυνήθη τότε, τὴν 30 Ἰουλίου, μετά τινος ἐλπίδος ἐπιτυχίας νὰ τηλεγραφήσῃ πρὸς τὸν Buchanan τὴν ἐντολήν, ὅπως συστήσῃ θερμῶς εἰς τὴν ῥωσσικὴν κυβέρνησιν τὴν νέαν ἐκ τῆς μετὰ τοῦ Γερμανοῦ πρεσβευτοῦ συνομιλίας προκύψασαν πρότασιν περὶ μεσολαβήσεως:

Ἐὰν ὁ Sir Ed. Grey σοβαρῶς ἐσκέπτετο, ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ τὴν τελευταίαν στιγμὴν νὰ ἐπιφέρῃ συνεννόησίν τινα καὶ ἐὰν οὗτος εἰλικρινῶς ἐχαιρέτισε τὴν διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Γερμανοῦ Αὐτοκράτορος ἐπιτευχθεῖσαν συγκατάθεσιν τοῦ κόμητος Berchtold, ὅπως συζητήσῃ οὗτος μετὰ τῆς Ῥωσσίας τὴν πρὸς τὴν Σερβίαν νόταν, τίνα συναισθήματα θὰ ἐξήγειρεν ἐν αὐτῷ ἡ ὑπὸ τῆς ῥωσσικῆς κυβερνήσεως, παρὰ τὰς ὑπαρχούσας ἔτι ἐλπίδας εἰρήνης καὶ παρὰ τὴν ἰδικήν του ὑποκίνησιν, διαταχθεῖσα τὴν 31 Ἰουλίου γενικὴ κινητοποίησις, διὰ τῆς ὁποίας καθίστατο ἀναπόφευκτος ὁ πόλεμος, εἰς τὸν ὁποῖον, μεθ᾿ ὅσα προηγήθησαν, κατ᾿ ἀνάγκην θὰ περιεπλέκετο καὶ ἡ Ἀγγλία;

Ἐὰν τὸ ἀπότομον καὶ ἀνυπολογίστους συνεπείας συνεπαγόμενον διάβημα τῆς Ῥωσσίας ἐν γένει παρήγαγεν συναισθήματα παρὰ τῷ Sir Ed. Grey, τότε πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ, ὅτι οὗτος γνωρίζει νὰ συγκρατῇ τὰ συναισθήματά του. Ἐν τῇ κυανῇ βίβλῳ ὁπωσδήποτε δὲν εὑρίσκεται ἴχνος τοιούτου συναισθήματος, ἀλλ᾿ οὐδὲ καὶ ἴχνος

διαμαρτυρίας τινος κατὰ τοῦ τὰ πάντα ἀνατρέποντος ῥωσσικοῦ διαβήματος ἢ ἀποπείρας τινὸς ἐπιδράσεως ἐπὶ τῆς Ῥωσσίας πρὸς ἐπιτυχίαν ἀναβολῆς τῆς διαταχθείσης κινητοποιήσεως ἢ ἐπαρκοῦς ἐξηγήσεως πρὸς τὴν Γερμανίαν.

Ἔναντι τούτων ὁ Grey ἔκαμε τὴν ἐκ τῶν προτέρων ἀπέλπιδα ἀπόπειραν νὰ συνεχίσῃ τὰς διαπραγματεύσεις καὶ νὰ παρακινήσῃ τὴν Γερμανίαν, ὅπως τηρήσῃ ἀναμονὴν ἐν τῇ καταστάσει ἐπιστρατεύσεως. Ἡ τελευταία ἀξίωσις ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῆς Γερμανίας. Ὁ ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γερμανίας von Jagow ἐδήλωσε πρὸς τὸν Sir E. Goschen: ἡ Ῥωσσία λέγει, ὅτι ἡ κινητοποίησίς της δὲν σημαίνει κατ' ἀνάγκην τὸν πόλεμον, διότι ἡ Ῥωσσία δύναται ἄριστα ἐπί τινας μῆνας νὰ μείνῃ ἐν καταστάσει ἐπιστρατεύσεως, χωρὶς νὰ κάμῃ πόλεμον· τοῦτο ὅμως δὲν συμβαίνει εἰς τὴν Γερμανίαν. Τῆς Γερμανίας τὸ πλεονέκτημα εἶναι ἡ ταχύτης, τῆς δὲ Ῥωσσίας ὁ ἀριθμός, ἡ δὲ ἀσφάλεια τῆς Γερμανίας ἀπαγορεύει εἰς αὐτὴν νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν Ῥωσσίαν, ὅπως συγκεντρώσῃ τὰ στρατεύματά της ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς ἀπεράντου αὐτοκρατορίας (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 138). Ἐπὶ πλέον ὁ Sir Ed. Grey (νῦν ὅτε ἤδη ὁ κύβος εἶχε ῥιφθῇ) συνεκέντρωσε τὰς προσπαθείας αὐτοῦ, ὅπως κατωρθώσῃ, ὥστε νὰ προκύψῃ ἀφορμὴ τῆς ἀμέσου εἰσόδου τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸν πόλεμον, ἥτις ἀφορμὴ νὰ ἐπειθανάγκαζε καὶ ἐκείνην τὴν μερίδα τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς βρεταννικῆς κοινῆς γνώμης, ἥτις ἀκόμη ἦτο ἐναντίον τοῦ πολέμου πρὸς τὴν Γερμανίαν.

Ἡ κυανῆ καὶ ἡ κιτρίνη βίβλος παραβαλλόμεναι ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ὁ Grey, ὅστις ἀπὸ τῆς 29ης Ἰουλίου ἀπέναντι τοῦ P. Cambon ἠθικῶς ἦτο τόσον δεδεσμευμένος, ὅσον δύναταί τις νὰ φαντασθῇ, συνήντησε δυσκολίας τινὰς νὰ πείσῃ τοὺς Ἄγγλους συναδέλφους του, ὅτι ἐπαρκὴς λόγος διὰ τὴν ἐνεργὸν σύμπραξιν τῆς Ἀγγλίας ἦτο μόνη ἡ περιπλοκὴ τῆς Γαλλίας εἰς τὸν πόλεμον. Προφανῶς δὲν εὗρεν ἐπαρκῆ ὑποστήριξιν ἐν τῇ ἀγγλικῇ κυβερνήσει ἡ ἑρμηνεία τοῦ Cambon, ὅτι πόλεμος, εἰς τὸν ὁποῖον ἤθελον περιπλακῆ ἡ Γερμανία καὶ Γαλλία, θὰ ἐσήμαινεν ἀγῶνα περὶ τῆς ἡγεμονίας τῆς Εὐρώπης, ὅστις δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν ν' ἀφήσῃ τὴν Ἀγγλίαν ἀδιάφορον, εἰς ἣν ἑρμηνείαν δὲν εἶχεν ἀντείπει ὁ Grey (ὅρα σελίδας 37—39).

Ἡ ἀμηχανία τοῦ Grey ηὐξήθη λόγῳ εὐρυτάτων διαβεβαιώσεων, τὰς ὁποίας παρεῖχεν ἡ Γερμανία, ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ Ἀγγλία

θὰ ἐδήλωνεν οὐδετερότητα. Τὴν 29ην Ἰουλίου, ὅτε δὲν ἦσαν ἀκόμη γνωσταὶ ἐν Βερολίνῳ «αἱ φιλικαὶ καὶ ἐμπιστευτικαὶ» δηλώσεις τοῦ Grey πρὸς τὸν πρίγκηπα Lichnowsky, ὁ ἀρχικαγκελλάριος πρὸς τὸν Sir E. Goschen ἔκαμε πρότασιν, ἥτις θὰ καθίστᾳ δυνατὴν τὴν οὐδετερότητα τῆς Ἀγγλίας (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 85). Ὁ ἀρχικαγκελλάριος ὑπέδειξεν, ὅτι ῥωσσικὴ ἐπίθεσις κατὰ τῆς Αὐστροουγγαρίας πιθανῶς θὰ ἐπέφερεν εὐρωπαϊκὴν σύρραξιν, ἐπειδὴ ἡ Γερμανία ἦτο ὑποχρεωμένη εἰς ἔνοπλον συνδρομὴν πρὸς τὴν σύμμαχόν της, προσέθηκε δέ, ὅτι δι' αὐτὸν ἦτο σαφές, ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν θὰ ἤθελε νὰ μείνῃ ἀπαθὴς θεατής, ἐὰν ἡ Γαλλία συνετρίβετο ἐν ἐνδεχομένῃ τινὶ συρράξει. Ἡ καταστροφὴ ὅμως τῆς Γαλλίας δὲν εἶναι σκοπὸς τῆς Γερμανίας, διὸ ἐπὶ τῇ προϋποθέσει, ὅτι ἡ οὐδετερότης τῆς Ἀγγλίας εἶναι ἐξησφαλισμένη, εἶναι δυνατὸν νὰ δοθῇ εἰς τὴν βρεταννικὴν κυβέρνησιν πᾶσα διαβεβαίωσις, ὅτι ἡ Γερμανία δὲν ἐπιδιώκει οὐδεμίαν ἐδαφικὴν ἐπέκτασιν εἰς βάρος τῆς Γαλλίας, καὶ ἐὰν ἀκόμη ἡ Γερμανία ἐξήρχετο νικηφόρος ἐκ τοιούτου πολέμου. Ὁ ἀρχικαγκελλάριος, εἰς ἐρώτησιν τοῦ Goschen, ἠρνήθη ὁμοίαν διαβεβαίωσιν νὰ δώσῃ καὶ διὰ τὰς γαλλικὰς ἀποικίας, ἥτις ὅμως ἄρνησις βραδύτερον ἐξέλιπε. Πρὸς τούτοις ἐδήλωσεν ὁ ἀρχικαγκελλάριος, ὅτι ἡ Γερμανία πάντως θὰ σεβασθῇ τὴν οὐδετερότητα τῆς Ὁλλανδίας, ἐὰν σεβασθῶσιν αὐτὴν καὶ οἱ ἄλλοι· ὅ,τι δὲ ἀφορᾷ τὸ Βέλγιον, θὰ ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς δράσεως τῆς Γαλλίας, ποίων ἐπιχειρήσεων θ' ἀναγκασθῇ ἡ Γερμανία νὰ ἐπιληφθῇ ἐν Βελγίῳ. Ἀλλὰ μετὰ τὸν πόλεμον ἡ ἀκεραιότης τοῦ Βελγίου θὰ ἦτο σεβαστή, ἐν ᾗ περιπτώσει τοῦτο δὲν πολεμήσῃ κατὰ τῆς Γερμανίας.

Ἡ πρότασις αὕτη ἔτυχε παρὰ τῷ Sir Ed. Grey ἀποτομωτάτης ἀρνήσεως (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 101). Ὁ Goschen ἐνετάλη νὰ εἴπῃ πρὸς τὸν ἀρχικαγκελλάριον ἐπὶ τῶν διαβεβαιώσεων τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν Γαλλίαν: «it would be a disgrace for us to make this bargain with Germany at the expense of France a disgrace from which the good name of this country would never recover» (ὅτι θὰ ἦτο αἶσχος δι' ἡμᾶς νὰ κάμωμεν τὴν καπηλείαν ταύτην μετὰ τῆς Γερμανίας εἰς βάρος τῆς Γαλλίας, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὄνειδος ἡ καλὴ φήμη τῆς Ἀγγλίας οὐδέποτε θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναλάβῃ). Ὡσαύτως δὲ ἀποκλείεται, ἡ Ἀγγλία νὰ καπηλεύηται τὰς ὑποχρεώσεις καὶ τὰ συμφέροντα αὐτῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν οὐδετερότητα τοῦ Βελγίου.

Ἡ δριμύτης τῆς ἐκφράσεως κατὰ τὴν ἀπόκρουσιν τῆς γερμανικῆς προτάσεως εἶναι χαρακτηριστική: *Ὁ Sir Ed. Grey* ***ἐθεώρει ἑαυτὸν ὡς σύμμαχον τῆς Γαλλίας, ὅστις ἐπρόκειτο νὰ παρασυρθῇ εἰς ἀπιστίαν. Ἦτο δὲ ἀποφασισμένος νὰ μεταχειρισθῇ τὴν βελγικὴν οὐδετερότητα ὡς ἀφετηρίαν, τὴν ὁποίαν ἐχρειάζετο, ἵνα παρασύρῃ τὴν κυβέρνησιν καὶ τὴν δημοσίαν γνώμην εἰς τὸν πόλεμον.***

Ὁ ἀριθμὸς 113 τῆς κυανῆς βίβλου περιέχει τὸ ἐκ Πετρουπόλεως τηλεγράφημα τὸ ἀφορῶν τὴν διαταγὴν περὶ γενικῆς κινητοποιήσεως τῶν ῥωσσικῶν πολεμικῶν δυνάμεων.

Ὁ ἀριθμὸς 114 τῆς κυανῆς βίβλου περιλαμβάνει τηλεγράφημα τοῦ Sir Ed. Grey πρὸς τοὺς ἐν Βερολίνῳ καὶ Παρισίοις πρεσβευτάς, ἔχον ὡς ἑξῆς:

Foreign Office, July 31, 1914.

I still trust that situation is not irretrievable, but in view of prospect of mobilisation in Germany it becomes essential, to His Majesty's Government, in view of existing treaties, to ask whether French (German) Government is prepared to engage to respect neutrality of Belgium so long as no other Power violates it.

Ὑπουργ. Ἐξωτ. 31 Ἰουλίου 1914.

Πέποιθα ἀκόμη, ὅτι ἡ κατάστασις δὲν εἶναι ἀνεπανορθώτως ἀπελπιστική, ἀλλ' ἐπὶ τῇ προβλέψει γερμανικῆς κινητοποιήσεως καθίσταται ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν, λόγῳ ὑπαρχουσῶν συμβάσεων, νὰ ἐρωτήσῃ, ἂν ἡ γαλλικὴ (γερμανικὴ) κυβέρνησις εἶναι πρόθυμος νὰ ὑποχρεωθῇ, ὅπως σεβασθῇ τὴν οὐδετερότητα τοῦ Βελγίου, ἐφ' ὅσον οὐδεμία ἄλλη δύναμις προσβάλῃ ταύτην.

Συνεπῶς ἡ ἀπάντησις τοῦ Grey εἰς τὴν ῥωσσικὴν κινητοποίησιν μακρὰν τοῦ νὰ εἶνε διάβημα ἐν Πετρουπόλει, ἦτο ἀνακίνησις τοῦ ζητήματος τῆς Βελγικῆς οὐδετερότητος ἐν Βερολίνῳ, ὅπως ἐπιτευχθῇ ἀφορμὴ διὰ τὴν ἐπέμβασιν τῆς Ἀγγλίας (ἡ ἰδία ἐρώτησις ἐν Παρισίοις ἦτο προδήλως κωμῳδία).

Πραγματικῶς ἦτο καιρὸς πλέον νὰ διευκρινισθῇ τὸ ζήτημα τοῦτο, διότι ὁ Γάλλος πρεσβευτής, ὅστις κατόπιν τῆς βαρυσημάντου δηλώσεως τοῦ Grey ἀπὸ 29ης Ἰουλίου ἐνεργήσας εἶχε δεσμεύσει δι' ὑποχρεώσεως ἀμετακλήτου τὴν Γαλλίαν καὶ ὅστις τὴν 30ὴν Ἰουλίου

εἶχε παρουσιάσει πρὸς τὸν Sir Ed. Grey τὴν συναλλαγματικὴν τοῦ Νοεμβρίου 1912 καὶ ἠξίου τὴν ἐξόφλησιν αὐτῆς, ἐγένετο ἀνυπόμονος, ὅτε ὁ Sir Edward ἠναγκασμένος διὰ κυβερνητικῆς ἀποφάσεως, ἔκαμνεν ὑπεκφυγάς. Ὁ Grey ἐτηλεγράφησε τὴν 31ην Ἰουλίου πρὸς τὸν Ἄγγλον πρεσβευτὴν ἐν Παρισίοις (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 119), ὅτι ὁ Paul Cambon ἐπέδειξε τηλεγράφημα τοῦ Jules Cambon ἐκ Βερολίνου (προδήλως κατὰ παραγγελίαν σταλέν), κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ Γερμανία ἐνεθαρρύνθη ἐκ τῆς ἀβεβαιότητος περὶ ἐπεμβάσεως τῆς Ἀγγλίας. Ὁ Sir Edward διαμαρτυρηθεὶς εἶπε πρὸς τὸν P. Cambon, ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν πρὸ μεσημβρίας ἠρνήθη ὁριστικῶς πρὸς τὸν Γερμανὸν πρεσβευτὴν πᾶσαν δήλωσιν περὶ οὐδετερότητος καὶ ὅτι μάλιστα ἐδήλωσεν, ὅτι, ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ Γερμανία καὶ ἡ Γαλλία περιπλακῶσιν εἰς τὸν πόλεμον, θέλει ἀναμιχθῆ καὶ ἡ Ἀγγλία. Τοῦτο ὅμως δὲν πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἀνάληψις ὑποχρεώσεως πρὸς τὴν Γαλλίαν. Ἐπὶ πλέον εἶπε πρὸς τὸν P. Cambon, ὅτι ἡ κυβέρνησις κατέληξεν εἰς τὴν ἀπόφασιν ὅτι, δὲν δύναται πρὸς τὸ παρὸν νὰ ἀναλάβῃ οὐδεμίαν ὑποχρέωσιν. «Up to the present moment, we did not feel, and public opinion did not feel, that any treaties or obligations of this country were involved». (Μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης δὲν ᾐσθάνθημεν ἡμεῖς οὔτε ἡ κοινὴ γνώμη, ὅτι ἀπειλοῦνται συμβάσεις τινὲς ἢ ὑποχρεώσεις τῆς Ἀγγλίας.

Ἀλλ' ὅμως προσέθηκεν ἐνθαρρυντικῶς, ὅτι ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις τῶν πραγμάτων δύναται νὰ μεταβάλῃ τὴν κατάστασιν καὶ νὰ πείσῃ κυβέρνησιν καὶ βουλὴν περὶ τοῦ ὀρθοῦ τῆς ἐπεμβάσεως. Ἡ οὐδετερότης τοῦ Βελγίου θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι «I would not say a decisive, but an important factor» (δὲν θέλω νὰ εἴπω ἀποτελεσματικός, ἀλλὰ πάντως σπουδαῖος παράγων) ἐν τῷ καθορισμῷ τῆς στάσεως τῆς Ἀγγλίας.

Πόσον ὀλίγον ηὐχαριστήθη ὁ P. Cambon ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης, προκύπτει ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐκθέσεως ἐπὶ τῆς συνομιλίας ταύτης (κιτρ. βίβλος ἀριθ. 110). Ἠρώτησε τὸν Grey, μήπως ἡ Ἀγγλία ἤθελε νὰ ἀναμείνῃ γερμανικὴν εἰσβολὴν εἰς τὴν Γαλλίαν, ἵνα ἐπέμβῃ). «J'ai insisté sur le fait que les mesures déjà adoptées sur notre frontière par l'Allemagne révélaient des intentions d'agression prochaine, et que, si l'on voulait éviter de voir se renouveler l'erreur de l'Europe en 1870, il convenait que l'Angleterre envisageât dès maintenant les conditions

dans lesquelles elle nous donnerait **le concours sur lequel la France comptait**». (Ἐπέμεινα ἐπὶ τοῦ γεγονότος, ὅτι τὰ ὑπὸ τῆς Γερμανίας παρὰ τὰ σύνορά μας ἤδη ληφθέντα μέτρα ἀπεκάλυπτον τὴν πρόθεσιν περὶ προσεχοῦς ἐπιθέσεως καὶ ὅτι, ὅπως μὴ ἐπαναληφθῇ τὸ σφάλμα τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸ 1870, ἡ Ἀγγλία ὤφειλεν ἀπὸ τοῦδε νὰ λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν τοὺς ὅρους, ὑφ' οὓς θὰ παρεῖχεν εἰς ἡμᾶς τὴν βοήθειαν, *ἐπὶ τῆς ὁποίας βασίζεται ἡ Γαλλία*. Ἀλλ' ὁ Grey ἐνέμεινεν εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς κυβερνήσεως.

Τοὐναντίον ὁ Sir Artur Nicolson, τὸν ὁποῖον ὁ P. Cambon συνήντησεν ἐξερχόμενος τοῦ γραφείου τοῦ Ὑπουργοῦ, ἔδωκε παρηγορίαν τινά: ὅτι τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον τὴν ἐπομένην θὰ συνέλθῃ πάλιν, «et, confidentiellement, il m'a fait entendre que le Secrétaire d'Etat aux Affaires Etrangères ne manquerait pas de reprendre la discussion» (καὶ ἐμπιστευτικῶς μοὶ ἔδωκε νὰ ἐννοήσω, ὅτι ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς δὲν θὰ παρέλειπε νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν συζήτησιν).

Οὐδόλως ὑπάρχει ἀνάγκη ἐνταῦθα νὰ μαντεύσῃ τις τὰ ὑπεννοούμενα.

Μέχρις ὅτου λάβῃ χώραν τὸ διὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν παρὰ τοῦ Nicolson ἀναγγελθὲν ὑπουργικὸν συμβούλιον, εἶχον φθάσει ἀπαντήσεις ἐκ Παρισίων καὶ Βερολίνου εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ Grey σχετικῶς πρὸς τὴν οὐδετερότητα τοῦ Βελγίου.

Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις, ἐννοεῖται, μετ' ἐμφάσεως ὑπεσχέθη τὸν σεβασμὸν τῆς βελγικῆς οὐδετερότητος. Τοὐναντίον ἐν Βερολίνῳ ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς ἐδήλωσε πρὸς τὸν Ἄγγλον πρεσβευτήν, ὅτι πρέπει πρῶτον νὰ ἐρωτήσῃ τὸν Καΐζερ καὶ τὸν καγκελλάριον. «I gathered from what he said that he thought any reply they might give could not but disclose a certain amount of their plan of campaign in the event of var ensuing, and he was therefore very doubtful whether they would return any answer at all»· (ἐξ ὅσων μοὶ εἶπεν, ἐξήγαγον ὅτι ἐννοεῖ, ὅτι πᾶσα ἀπάντησις, τὴν ὁποίαν (ὁ Καΐζερ καὶ ὁ καγκελλάριος) ἠδύναντο νὰ δώσωσι, κατ' ἀνάγκην θὰ ἀπεκάλυπτε μέρος τοῦ σχεδίου ἐκστρατείας ἐν περιπτώσει ἐκρήξεως πολέμου καὶ ὅτι λίαν ἀμφέβαλλεν, ἂν ἐν γένει θὰ ἔδιδον ἀπάντησιν) (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 122). Ἡ ἔκθεσις αὔτη τοῦ Goschen ἀπεστάλη τὴν 31ην Ἰουλίου, ἀργὰ τὴν ἑσπέραν, ἐκ Βερολίνου καί, κατὰ σημειώ-

σιν ἐν τῇ ἀγγλικῇ κυανῇ βίβλῳ, ἔφθασε τὴν 1ην Αὐγούστου εἰς τὸ Foreign office.

Ἡ ἀγγλικὴ ἠχὼ ἠκολούθησε ταχέως. Ἤδη ὁ ἑπόμενος ἀριθμὸς τῆς κυανῆς βίβλου (123) περιλαμβάνει ἀνακοίνωσιν τοῦ Grey πρὸς τὸν Goschen ἀπὸ 1ης Αὐγούστου, καθ᾽ ἣν ὁ Sir Edward εἶπε πρὸς τὸν πρίγκηπα Lichnowsky, ὅτι ἡ ἀπάντησις τῆς γερμανικῆς κυβερνήσεως, ὅσον ἀφορᾷ τὴν βελγικὴν οὐδετερότητα, εἶναι δι᾽ αὐτὸν ἀντικείμενον μεγίστης λύπης (a matter of very great regret), διότι ἡ οὐδετερότης τοῦ Βελγίου θίγει τὸ συναίσθημα τῆς Ἀγγλίας (affected the feeling in this country). Ἐὰν ἡ Γερμανία ἠδύνατο ν᾽ ἀπαντήσῃ ὡς ἀπήντησεν ἡ Γαλλία, τοῦτο θὰ συνετέλει σπουδαίως πρὸς ἀνακούφισιν τῆς ἀνησυχίας καὶ ἀδημονίας ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἀφ᾽ ἑτέρου, ἐὰν εἷς ἐκ τῶν ἐμπολέμων προσβάλῃ τὴν βελγικὴν οὐδετερότητα, ἐνῷ ὁ ἄλλος σέβεται αὐτήν, θὰ εἶναι εἰς ἄκρον δύσκολον νὰ συγκρατηθῇ τὸ δημόσιον αἴσθημα ἐν Ἀγγλίᾳ. Ὁ πρίγκηψ Lichnowsky ἀπέτεινε τὴν ἀντερώτησιν, ἄν, ἐν περιπτώσει ὑποχρεώσεως τῆς Γερμανίας πρὸς σεβασμὸν τῆς βελγικῆς οὐδετερότητος, ἤθελε καὶ ἡ Ἀγγλία ν᾽ ἀναλάβῃ ὑποχρέωσιν περὶ οὐδετερότητος. Ὁ Grey ὑπεξέφυγεν ἰσχυρισθείς, ὅτι αἱ χεῖρες τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως εἶναι ἀκόμη ἐλεύθεραι καὶ ὅτι αὕτη προτίθεται νὰ σκεφθῇ τί πρέπει νὰ πράξῃ. Δύναται δὲ μόνον νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ στάσις αὐτῆς κατὰ πολὺ καθοδηγεῖται ὑπὸ τῆς δημοσίας γνώμης, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ οὐδετερότης τοῦ Βελγίου εἶναι σπουδαῖος παράγων. Δὲν εἶναι ὅμως τῆς γνώμης, ὅτι μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὅρου τούτου ἡ Ἀγγλία δύναται νὰ ὑποσχεθῇ τὴν οὐδετερότητά της. Ὁ πρίγκηψ Lichnowsky προέβαλεν ἔπειτα τὸ ἐρώτημα, ἂν ὁ Grey δύναται νὰ διατυπώσῃ τοὺς ὅρους, ὑφ᾽ οὓς θὰ μείνῃ οὐδετέρα ἡ Ἀγγλία. «He even suggested that the integrity of France and her colonies might be guaranteed» (ὑπέβαλε μάλιστα, ὅτι ἡ ἀκεραιότης τῆς Γαλλίας καὶ τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς δύναται νὰ εἶναι ἠγγυημένη). Ἀλλ᾽ ὁ Grey εἰς ταῦτα ἀπήντησε μόνον: **«I felt obliged to refuse definitely any promise to remain neutral on similar terms, and I could only say that we must keep our hands free»** ***(αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀρνηθῶ ὁριστικῶς, ἐπὶ τῇ βάσει τοιούτων ὅρων, πᾶσαν ὑπόσχεσιν περὶ οὐδετερότητος καὶ δύναμαι μόνον νὰ εἴπω, ὅτι θὰ ἐπεθυμοῦμεν νὰ τηρήσωμεν ἐλευθέρας τὰς χεῖρας ἡμῶν).*** Οὕτως ἔχει ἡ ἔκθε-

σις αὐτοῦ τοῦ Sir Ed. Grey ἐπὶ τῆς συνομιλίας τῆς πρωΐας τῆς 1ης Αὐγούστου.

Ἡ Γερμανία μάλιστα προέβη περαιτέρω ἔτι εἰς τὰς παραχωρήσεις της, δι' ὧν ἤθελε νὰ καταστήσῃ δυνατὴν τὴν ἀγγλικὴν οὐδετερότητα. Ὁ καγκελλάριος ἀνεκοίνωσε τὴν 4 Αὐγούστου 1914 ἐν τῷ Παγγερμανικῷ συνεδρίῳ, ὅτι προέτεινεν εἰς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν, «ὅτι, ἐφ' ὅσον ἡ Ἀγγλία παραμείνῃ οὐδετέρα, ὁ ἡμέτερος στόλος δὲν θὰ προσβάλῃ τὴν βόρειον ἀκτὴν τῆς Γαλλίας». Προσέθηκε δὲ «ὅτι, ἐφ' ὅσον ἡ Ἀγγλία μείνῃ οὐδετέρα, θὰ ἤμεθα καὶ ἡμεῖς πρόθυμοι, ἐν περιπτώσει ἀμοιβαιότητος, νὰ μὴ ἐπιληφθῶμεν ἐχθρικῶν ἐπιχειρήσεων ἐναντίον τῆς γαλλικῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας».

Ἡ ἀγγλικὴ κυανῆ βίβλος δὲν ἀναφέρει οὐδὲ λέξιν περὶ τῶν παραχωρήσεων τούτων. Προβάλλεται δὲ τὸ ζήτημα, ἂν τὸ παράπαν ἡ παραχώρησις αὕτη ἔφθασε διὰ τοῦ Sir Ed. Grey εἰς γνῶσιν τῆς κυβερνήσεως. Ὅτι δὲ ἡ παράλειψις δὲν προήρχετο ἀπὸ τοῦ γερμανοῦ ἐν Λονδίνῳ πρεσβευτοῦ, καταφαίνεται ἐκ τῆς γαλλικῆς κιτρίνης βίβλου (ἀριθ. 144). Ἐκεῖ ἐκθέτει ὁ P. Cambon ὑπὸ ἡμερομηνίαν 3 Αὐγούστου, ὅτι ὁ Γερμανὸς πρεσβευτὴς ἀπέστειλεν ἀνακοίνωσιν πρὸς τὸν τύπον, λέγουσαν, ὅτι, ἐὰν ἡ Ἀγγλία μείνῃ οὐδετέρα, ἡ Γερμανία θὰ παραιτηθῇ πάσης ναυτικῆς ἐπιδείξεως καὶ ὅτι δὲν θὰ χρησιμοποιήσῃ τὰς βελγικὰς ἀκτὰς ὡς ὁρμητήριον ἐπιχειρήσεων (l' Allemagne renoncerait à toute opération navale et ne se servirait pas des côtes belges comme point d' appui).

Ὅθεν ἡ Γερμανία εἶχε προτείνει ἔναντι τῆς οὐδετερότητος τῆς Ἀγγλίας τὴν ἀκεραιότητα τοῦ Βελγίου, τῆς Γαλλίας καὶ τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς καὶ πρὸς τούτοις τὴν παραίτησιν ἀπὸ πάσης ναυτικῆς ἐνεργείας κατὰ τῶν γαλλικῶν ἀκτῶν καὶ τῆς γαλλικῆς ναυτιλίας. Ἀλλ' ὅμως διὰ τῆς θυσίας ταύτης οὔτε δι' οἱασδήποτε ἄλλης, ὡς ὁ Sir Edward ἐδήλωσε σαφῶς, ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξαγορασθῇ ἡ ἀγγλικὴ οὐδετερότης. ***«Ἡ Ἀγγλία θέλει νὰ τηρήσῃ τὰς χεῖράς της ἐλευθέρας» ἐσήμαινε μεταφραζόμενον ἐκ τῆς γλώσσης τοῦ Κὰντ (τῆς ἀσαφείας) εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς εἰλικρινείας: ἡ Ἀγγλία ἀπέναντι τῆς Γαλλίας εἶνε ἤδη δεσμευμένη.***

Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς τυπικῆς καὶ κατηγορηματικῆς ἀρνήσεως τῆς οὐδετερότητος ὑφ' οἱουσδήποτε ὅρους (1ην Αὐγούστου), ὁ Sir Ed. Grey πρὸς τὸν P. Cambon ἔκαμεν τὴν ἀκόλουθον δήλωσιν (κιτρ. βίβλος ἀριθ 126):

Ὅτι θὰ ἀπασχολήσῃ τὴν κυβέρνησιν ἐπὶ τῆς ἀνεπαρκοῦς ἀπαντήσεως τῆς Γερμανίας ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς οὐδετερότητος τοῦ Βελγίου καὶ θὰ ζητήσῃ τὴν πληρεξουσιότητα, ὅπως τὴν Δευτέραν (3ην Αὐγούστου) εἴπῃ ἐν τῇ Κάτω Βουλῇ, ὅτι ἡ βρεταννικὴ κυβέρνησις δὲν θὰ ἀνεχθῇ παραβίασιν τῆς βελγικῆς οὐδετερότητος. Πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι αἱ βρεταννικαὶ ναυτικαὶ μοῖραι ἐκινητοποιήθησαν καὶ ὅτι θέλει προτείνει εἰς τοὺς συναδέλφους του δήλωσιν λέγουσαν, ὅτι ὁ βρεταννικὸς στόλος θὰ ἐμποδίσῃ τὴν δίοδον τοῦ γερμανικοῦ στόλου διὰ τοῦ πορθμοῦ ἢ (ἐὰν ἤθελεν ἐπιτευχθῇ ἡ δίοδος αὕτη) πᾶσαν ἐπίδειξιν παρὰ τὰς γαλλικὰς ἀκτάς.

Δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι εἶναι συνήθεια ἐν Ἀγγλίᾳ, ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς προτάσεις κοσμοϊστορικῆς σπουδαιότητος, ἅς σκέπτεται νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον, προηγουμένως νὰ ἀνακοινόνῃ πρὸς ἀντιπρόσωπον ἐνδιαφερομένης δυνάμεως καὶ τοιουτοτρόπως νὰ δεσμεύῃ τὴν πολιτικὴν τῆς χώρας του, πρὶν ἀποφανθῇ ἡ Κυβέρνησις. Τοιαύτη συμπεριφορὰ τοσούτῳ μᾶλλον ἐκπλήττει προκειμένου περὶ ἀποφάσεων, κατὰ τῶν ὁποίων μέχρι τοῦδε ἐν τοῖς σπλάγχνοις τοῦ ὑπουργείου παρετηρήθη σημαντικὴ ἀντίδρασις. Ἐὰν παρ᾽ ὅλα ταῦτα ὁ Sir Ed. Grey τὴν 1ην Αὐγούστου πρὸ μεσημβρίας ἔκαμε τὰς ἀνωτέρω δηλώσεις, δι᾽ ὧν προέλαβε τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, δικαιολογεῖται ὁπωσδήποτε, διότι διὰ τούτων δὲν ἀνέλαβε ἀπέναντι τῆς Γαλλίας βαρυτέραν ὑποχρέωσιν ἐκείνης, ἣν ἤδη εἶχεν ἀναλάβει.

Ὁπωσδήποτε εἶναι χαρακτηριστικόν, ὅτι ἡ ἀγγλικὴ κυανῆ βίβλος ἐπὶ τῆς μετὰ τοῦ P. Cambon συνομιλίας ταύτης δὲν περιέχει οὐδεμίαν ἀνακοίνωσιν τοῦ Sir Ed. Grey πρὸς τὸν Ἄγγλον ἐν Παρισίοις πρεσβευτήν, ἐνῷ ὁ P. Cambon δὲν παρέλειψε νὰ πληροφορήσῃ πάραυτα τὴν κυβέρνησίν του.

Ἐν Παρισίοις, ἕνεκεν τῆς ἐν τῷ ἀγγλικῷ ὑπουργείῳ ἐκδηλωθείσης ἀντιδράσεως, εἶχον καταληφθῇ ὑπὸ τοιαύτης ἀνησυχίας, ὥστε ὁ ἐκεῖ Ἄγγλος πρεσβευτὴς τὴν ἑσπέραν τῆς 31ης Ἰουλίου ἐτηλεγράφησεν εἰς Λονδῖνον, ὅτι ὁ Γάλλος ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς εἶναι «urgently anxious as to what the attitude of England will be in the circumstances, and begs an answer may be made by His Majesty' s Government at the earliest moment possible». (Ὁ Γάλλος ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς εἶναι σφόδρα ἀνήσυχος, ὁποία θὰ εἶναι ἡ στάσις τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὴν παροῦσαν

θέσιν τῶν πραγμάτων καὶ παρακαλεῖ, ὅπως ἡ βρεταννικὴ κυβέρνησις ὅσον τάχιον δώσῃ ἀπάντησιν) (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 124).

Ἡ ἀπάντησις ἦτο ἡ περίεργος δήλωσις τοῦ Sir Ed. Grey πρὸς τὸν P. Cambon τὴν πρωΐαν τῆς 1ης Αὐγούστου.

Ἤδη ἡ Γαλλία καθησυχάσθη, χωρὶς δὲ νὰ ἀναμείνῃ τὴν γερμανικὴν κινητοποίησιν, διέταξεν ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις τὴν 1ην Αὐγούστου 3 40 μ. μ. τὴν γενικὴν κινητοποίησιν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 136).

Τὴν ἑπομένην ἡμέραν, Κυριακὴν, 2 Αὐγούστου, ὁ Sir Ed. Grey ἔκαμε πρὸς τὸν Γάλλον πρεσβευτὴν δήλωσιν, ἣν ἐπανέλαβε τὴν 3 Αὐγούστου ὑπὸ τύπον κατά τι σαφέστερον: Dans le cas où l'escadre allemande franchirait le détroit ou remonterait la Mer du Nord pour doubler les îles britanniques, dans le but d'attaquer les côtes françaises ou la marine de guerre française et d'inquiéter la marine marchande française, l'escadre anglaise interviendrait pour prêter à la marine française son entière protection, en sorte que, dès ce moment, l'Angleterre et l'Allemagne seraient en état de guerre». ***(Ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ μοῖρα τοῦ γερμανικοῦ στόλου διέπλεε τὸν πορθμὸν ἢ ἀνήρχετο τὴν βόρειον θάλασσαν, ἵνα περιπλεύσῃ τὰς βρεταννικὰς νήσους, μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν γαλλικῶν ἀκτῶν ἢ κατὰ τοῦ γαλλικοῦ στόλου καὶ νὰ ἐνοχλήσῃ τὴν ἐμπορικὴν ναυτιλίαν τῆς Γαλλίας, ἡ ἀγγλικὴ μοῖρα θὰ ἐπενέβαινε, ὅπως παράσχῃ εἰς τὸ γαλλικὸν ναυτικὸν τὴν πλήρη αὐτῆς προστασίαν, εἰς τρόπον ὥστε ἀπὸ ἐκείνης τῆς στιγμῆς ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γερμανία θὰ εὑρίσκοντο εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν)*** (κιτρίνη βίβλος ἀριθ. 143).

Ὁ Sir Ed. Grey, ὅτε τὸ πρῶτον ἔκαμε τὴν δήλωσιν ταύτην, ᾐσθάνθη τὴν ὑποχρέωσιν νὰ δώσῃ τὴν ἀκόλουθον ἐξήγησιν: ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἔχει νὰ λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν εὐρύτατα ζητήματα καὶ δυσχερεῖς περιπτώσεις καὶ αἰσθάνεται, ὅτι δὲν δύναται νὰ δεσμευθῇ, ὥστε κατ' ἀνάγκην νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας, ἐὰν ἐκραγῇ ὁ πόλεμος μεταξὺ Γαλλίας καὶ Γερμανίας. Ἐν τούτοις εἶναι σπουδαῖον διὰ τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν, ἧς ὁ στόλος πρὸ πολλοῦ ἔχει συγκεντρωθῇ ἐν τῇ Μεσογείῳ θαλάσσῃ, νὰ γνωρίζῃ τίνα μέτρα δέον νὰ λάβῃ διὰ τὴν ἐντελῶς ἀνυπεράσπιστον βόρειον αὐτῆς ἀκτήν. Διὰ τοῦτο ᾐσθάνθη ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις τὴν ὑπο-

χρέωσιν νὰ κάμῃ τὴν μνημονευθεῖσαν δήλωσιν. Ἡ δήλωσις αὕτη δὲν ὑποχρεοῖ τὴν Ἀγγλίαν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας, ἐὰν ὁ γερμανικὸς στόλος μὴ ἐπιληφθῇ τῶν ἐν τῇ δηλώσει ἀναφερομένων ἐνεργειῶν (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 148).

Ἡ ἑρμηνεία αὕτη δεικνύει, κατὰ πόσον αἱ τυπικῶς μὴ δεσμεύουσαι συμφωνίαι μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας κατ' οὐσίαν ἦσαν ὑποχρεώσεις. Μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ μεταξὺ τῶν ἀγγλικῶν καὶ γαλλικῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν ἁρμοδίων ἀρχῶν συμφωνηθέντος σχεδίου δράσεως, ὅπερ ἐν περιπτώσει πολέμου δὲν θὰ ἐδέσμευε τὴν ἐλευθερίαν ἐνεργείας ἀμφοτέρων τῶν κυβερνήσεων, εἶχεν συγκεντρωθῆ ὁ Γαλλικὸς στόλος ἐν τῇ Μεσογείῳ θαλάσσῃ. Τώρα, λόγῳ τῆς συγκεντρώσεως ταύτης, ᾐσθάνθη ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως ἀναλάβῃ τὴν προστασίαν τῆς βορείου γαλλικῆς ἀκτῆς καὶ τοῦ γαλλικοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ καὶ ἐκ τούτου ἐν ἐνδεχομένῃ περιπτώσει νὰ εἰσέλθῃ εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν πρὸς τὴν Γερμανίαν.

Ἐὰν λοιπὸν κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ 2 μέχρι 4 Αὐγούστου ἤθελον ἀποτολμήσει γερμανικὰ πολεμικὰ πλοῖα εἴτε νὰ διέλθωσι τὴν ὁδὸν τοῦ Καλαὶ εἴτε νὰ διαπλεύσωσι τὴν Βόρειον θάλασσαν, ἐπειδὴ οἱ Ἄγγλοι ἐκ τῆς τοιαύτης ἐνεργείας θὰ συνεπέραινον τὴν πρόθεσιν περὶ ἐπιθέσεως κατὰ τῆς γαλλικῆς ἀκτῆς ἢ κατὰ τοῦ γαλλικοῦ στόλου ἢ τοὐλάχιστον περὶ ἐνοχλήσεως τῆς γαλλικῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας, θὰ ἐπηκολούθει ἄμεσος δρᾶσις τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου καὶ ἐμπόλεμος κατάστασις μεταξὺ Γερμανίας καὶ Ἀγγλίας, μόνον συνεπείᾳ τῶν ὑποχρεώσεων, τὰς ὁποίας τὸ ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον ἐνόμιζεν ὅτι ἐπεβάλλοντο αὐτῷ ἐκ τῆς μετὰ τῆς Γαλλίας συνεννοήσεως (Entente), ἥτις δῆθεν εἰς οὐδὲν ὑπεχρέωνεν. Τοῦτο ἦτο ὅλως ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῆς στάσεως τῆς Γερμανίας ἀπέναντι τῆς βελγικῆς οὐδετερότητος.

Ἀλλ' ἡ βελγικὴ οὐδετερότης ἔμενεν ἐν ἐφεδρείᾳ ὡς ἐνδεχομένη ἀφετηρία τοῦ πολέμου, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ πλειονότης τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπουργείου ἐνόμιζεν ὅτι ὤφειλε νὰ εἰσέλθῃ, διὰ τὸν ὁποῖον ὅμως ἔπρεπε πρῶτον νὰ ἐξευρεθῇ τὸ πρόσχημα. Ὡμίλησε μὲν ὁ Grey τὴν 3 Αὐγούστου πρὸς τὸν Cambon μόνον περὶ τῆς ἐξόδου τοῦ γερμανικοῦ στόλου ὡς casus belli (αἰτία πολέμου), χωρὶς ὅμως ν' ἀναφέρῃ ποσῶς τὴν βελγικὴν οὐδετερότητα· τοὐναντίον ἐν τῇ συνδιαλέξει τῆς 2 Αὐγούστου εἶχε δηλώσει, ὅτι τὸ ὑπουργεῖον μελετᾷ ἀκόμη, τίνας δηλώσεις νὰ κάμῃ τὴν ἑπομένην ἡμέραν ἐν τῇ βουλῇ

καὶ ἂν θὰ κηρύξῃ τὴν παραβίασιν τῆς βελγικῆς οὐδετερότητος ὡς casus belli (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 148). Ὁ Grey λοιπὸν δὲν εἶχεν ἐπιβάλει ἀκόμη ἐν τῷ ὑπουργικῷ συμβουλίῳ τὴν εἰς τὸν Γάλλον πρεσβευτὴν τὴν 1 Αὐγούστου προαναγγελθεῖσαν πρότασιν, ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν θὰ ἀνεχθῇ τὴν παραβίασιν τῆς οὐδετερότητος τοῦ Βελγίου.

Ἐκ τῶν ὑστέρων φαίνεται λυπηρόν, ὅτι κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ὁ Γερμανικὸς στόλος δὲν ἐπεχείρησεν ἔξοδον, οὕτω δὲ δὲν ἐδόθη εἰς τὸν ἀγγλικὸν στόλον ἡ εὐκαιρία νὰ κάμῃ ἔναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν. Τότε δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ προβάλῃ ὁ μῦθος, ὅτι ἡ Ἀγγλία μόνον ἕνεκα τῆς παρὰ τῆς Γερμανίας προσβολῆς τῆς οὐδετερότητος τοῦ Βελγίου ἠναγκάσθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν πόλεμον.

Ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων προσέδωσεν ὀξύτητα εἰς τὸ δεύτερον τοῦτο πρόσχημα πολέμου, τὸ ὑπὸ τῶν ἰθυνόντων τὴν ἀγγλικὴν πολιτικὴν ἐν ἐφεδρείᾳ κρατούμενον. Αἱ ἀρκούντως ἤδη γνωσταὶ περιστάσεις ἠνάγκασαν τὴν γερμανικὴν κυβέρνησιν, ὅπως ζητήσῃ παρὰ τοῦ Βελγίου τὴν ἄδειαν περὶ διελεύσεως τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων. Ὁ βασιλεὺς τῶν Βέλγων ἀπεστάθη πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας παρακαλῶν καὶ ζητῶν διπλωματικὴν ὑποστήριξιν πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἀκεραιότητος τοῦ Βελγίου. Κατόπιν τούτου ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἀπήτησε παρὰ τῆς γερμανικῆς ἄμεσον δήλωσιν περὶ σεβασμοῦ τῆς βελγικῆς οὐδετερότητος (κυανῆ βίβλος ἀριθ. 153). Ὁ Γερμανὸς πρεσβευτὴς ἔκαμε μίαν τελευταίαν ἀπόπειραν, ἀνακοινώσας εἰς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν τὸ κείμενον τηλεγραφήματος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐν τῷ ὁποίῳ αὐτὸς παρεκαλεῖτο, ὅπως κατὰ τὸν θετικώτατον τρόπον ἐπαναλάβῃ τὴν δήλωσιν, ὅτι ἐν περιπτώσει ἐνόπλου συρράξεως ἡ Γερμανία ὑπὸ οὐδὲν ἀπολύτως πρόσχημα θέλει προσαρτήσει βελγικὸν ἔδαφος. Ἐν τῷ τηλεγραφήματι τούτῳ ἐλέγετο περαιτέρω: «Please impress upon Sir E. Grey that German army could not be exposed to French attak across Belgium, which was planned according to absolutely unimpeachable information» (παρακαλῶ, ὑποδείξατε ἐντόνως εἰς τὸν Sir E. Grey, ὅτι ὁ γερμανικὸς στρατὸς δὲν δύναται νὰ ἐκτεθῇ εἰς ἐπίθεσίν τινα γαλλικὴν διὰ Βελγίου, ἥτις κατὰ θετικωτάτας πληροφορίας προεσχεδιάσθη). (Κυανῆ βίβλος ἀριθ. 157).

Ἀλλὰ καὶ ἡ τελευταία αὕτη ἀπόπειρα ἐναυάγησεν. Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἔστειλε τὴν ἑσπέραν τῆς 4ης Αὐγούστου τελεσίγραφον, οὗ ἡ προθεσμία ἔληγε περὶ τὸ μεσονύκτιον, καθ' ὃν χρόνον τὰ γερ-

μανικὰ στρατεύματα εἶχον ἤδη διαβῆ τὰ βελγικὰ σύνορα. *Ὁ πόλεμος πρὸς τὴν Ἀγγλίαν ἐπῆλθεν!*

Ὅτι δὲ ἡ Ἀγγλία καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς προσβολῆς τῆς βελγικῆς οὐδετερότητος παρὰ τῆς Γερμανίας θὰ εἰσήρχετο εἰς τὸν πόλεμον, δὲν χρειάζεται ἄλλην πλέον ἀπόδειξιν, κατόπιν τῆς ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐκτεθείσης ἐξελίξεως τῶν Ἀγγλο-γαλλο-γερμανικῶν διαπραγματεύσεων κατὰ τὴν κρίσιμον ἑβδομάδα. Οἱ ὑπεύθυνοι ἰθύντορες τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς, στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς τυπικῶς εἰς οὐδὲν ὑποχρεούσης συνεννοήσεως (Entente) μετὰ τῆς Γαλλίας, κατὰ τὰς ἀπὸ τῆς ἐπιδόσεως τῆς αὐστριακῆς νότας πρὸς τὴν Σερβίαν διαρρευσάσας ἡμέρας εἶχον τοσοῦτον ὠθήσει τὴν Ἀγγλίαν εἰς ἄμεσον ἔνοπλον παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Γαλλίας ἐπέμβασιν, ὥστε ἡ Ἀγγλία δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ μείνῃ ἀμέτοχος τοῦ πολέμου, χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ πτῶσις τῆς βρεταννικῆς κυβερνήσεως καὶ χωρὶς νὰ ἐπισύρῃ καθ' ἑαυτῆς τὴν βαρεῖαν μομφὴν ἀπιστίας.

Εἶνε εὐνόητον, ὅτι τὰ πρόσωπα, ἅτινα ἤγαγον τὴν Ἀγγλίαν εἰς τὴν τοιαύτην θέσιν, ἐξεμεταλλεύθησαν πάσῃ δυνάμει, πρὸς κάλυψιν τῆς ἰδίας αὐτῶν εὐθύνης, τὸ πρόσχημα τῆς παραβιάσεως τῆς βελγικῆς οὐδετερότητος, ἐκ τοῦ ὁποίου ὁμολογουμένως προσεδόκων ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς κοινῆς γνώμης.

Πόσον δὲ ἀνειλικρινὲς ἦτο τὸ πρόσχημα τοῦτο, ἀπεδείχθη πολλάκις. Ὡς πρὸς τοῦτο παραπέμπομεν εἰς τὰ ἐν Βρυξέλλαις ὑπὸ τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν κατασχεθέντα ἔγγραφα, ἐξ ὧν προκύπτει συνεργασία τῶν βελγικῶν καὶ ἀγγλικῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν, ἥτις πλήρως ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν σύμπραξιν τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν ἐπιτελείων τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, τὴν ἀποτελοῦσαν τὴν οὐσίαν τῆς Συνεννοήσεως. Ἐὰν ὡς πρὸς τὴν ἀγγλοβελγικὴν στρατιωτικὴν συμφωνίαν ἡ Ἀγγλία καταφεύγῃ εἰς τὸ ψευδὲς πρόσχημα, ὅτι αἱ γενόμεναι συμβάσεις ἐσχετίζοντο μόνον πρὸς τὴν ἐνδεχομένην περίπτωσιν προσβολῆς τῆς βελγικῆς οὐδετερότητος ἐκ μέρους τῆς Γερμανίας, καθ' ἑαυτὰς δὲ δὲν εἶχον οὐδεμίαν ὑποχρεωτικὴν δύναμιν ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν τῶν δύο κυβερνήσεων, ἡ ἔνστασις αὕτη ἔχει ἀκριβῶς τόσον ὀλίγην ἀξίαν ὅσην ὁ παρόμοιος ἰσχυρισμὸς περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς Γαλλο-ἀγγλικῆς Συνεννοήσεως, τὴν ὁποίαν ἀπὸ δεκαετηρίδος οἱ Ἄγγλοι πολιτικοὶ πρὸ τοῦ κοινοβουλίου καὶ τῆς κοινῆς γνώμης ἐπανειλημμένως παρίστων ὡς μὴ ὑποχρεωτικήν.

Ἐν τούτοις ἐν τῷ ζητήματι τοῦ Βελγίου αἱ ἀμφοτέρωθεν σχέσεις

διευκρινίσθησαν ἐξαίρετα. Μεταξὺ τῶν κατασχεθέντων ἐγγράφων εὑρίσκεται σημείωσις ἰδιόχειρος τοῦ κόμητος von der Straaten, διευθυντοῦ ἐν τῷ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργείῳ, ἐπὶ μιᾶς συνομιλίας τοῦ ἐν Βρυξέλλαις Ἄγγλου στρατιωτικοῦ ἀκολούθου ἀντισυνταγματάρχου Bridges μετὰ τοῦ Βέλγου ἀρχηγοῦ τοῦ ἐπιτελείου, στρατηγοῦ Jungbluth, ἀπὸ 23 Ἀπριλίου 1912. Ἐν τῇ συνομιλίᾳ ταύτῃ, κατὰ τὴν σημείωσιν τοῦ εἰρημένου κόμητος von der Straaten, ἐδήλωσεν ὁ ἀντισυνταγματάρχης Bridges: «ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις θὰ ἐπεχείρει ἐνταῦθα (ἐν Βελγίῳ), κατὰ τὰ τελευταῖα γεγονότα (τὴν κρίσιν τοῦ Μαρόκου) ἀμέσως ἀπόβασιν, καὶ ἐὰν ἀκόμη δὲν ἐζητοῦμεν οὐδεμίαν βοήθειαν».

«Ὁ στρατηγὸς προέβαλε τὴν ἔνστασιν, οὕτω λέγεται κατωτέρω ἐν τῇ σημειώσει, ὅτι πρὸς τοῦτο θὰ ἦτο ἀναγκαία ἡ συγκατάθεσίς μας».

«Ὁ στρατιωτικὸς ἀκόλουθος ἀπήντησεν, ὅτι γνωρίζει τοῦτο· ἐπειδὴ ὅμως ἡμεῖς δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ παρεμποδίσωμεν τοὺς Γερμανούς, ὅπως βαδίσωσι διὰ τῆς χώρας ἡμῶν, ***θὰ ἀπεβίβαζεν ἡ Ἀγγλία ἐξάπαντος τὰ στρατεύματά της ἐν Βελγίῳ***».

Ὅτι δὲ ἐκ μέρους τοῦ Βελγίου προεβλήθη ἀντίρρησις ἢ ἐπιφύλαξις ὡς πρὸς τοῦτο, τοῦτο δὲν ἐξάγεται ἐκ τῆς μνημονευθείσης σημειώσεως τοῦ κόμητος von der Straaten.

Τὸ ἀπαραβίαστον τῆς οὐδετερότητος τοῦ Βελγίου, χάριν τοῦ ὁποίου δῆθεν ἡ Ἀγγλία εἰσῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον, κατὰ τὰ ἀνωτέρω αὐτὴ ἡ Ἀγγλία κατὰ τὸ 1912 ἦτο ἀποφασισμένη νὰ παρίδῃ, ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου ἐνδοιασμοῦ. Αὐτὸ δὲ τὸ Βέλγιον διὰ τῶν μετὰ τῆς Ἀγγλίας στρατιωτικῶν συμβάσεων εἶχε δεινῶς ἐκθέσει τὴν οὐδετερότητά του. Ἐὰν παρ' ὅλα ταῦτα ἡ Ἀγγλία θέλῃ νὰ πείσῃ τὸν κόσμον, ὅτι ἔσυρε τὸ ξίφος πρὸς προστασίαν τῆς οὐδετερότητος τοῦ Βελγίου, παίζει τὸν ῥόλον τοῦ διαφθορέως ἐκείνου, ὅστις παρουσιάζεται προστάτης τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀποπλανηθείσης ἀθῳότητος.

Ὅθεν ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν κυβερνήσεων τῆς τριπλῆς Συνεννοήσεως δημοσιευθέντων ἐγγράφων προκύπτουσι τὰ ἑξῆς κύρια αἴτια τῆς γενέσεως τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου:

1) Ἡ Ῥωσσία ἐπέφερε τὸν πόλεμον διὰ τῆς τὴν 31 Ἰουλίου διαταχθείσης γενικῆς κινητοποιήσεως, ἥτις (ὡς ἦτο γνωστότατον εἰς τοὺς Ῥώσσους πολιτικοὺς) καθίστα τὸν πόλεμον ἀναπόφευκτον διὰ τὴν Γερμανίαν.

2) Ὅλα τὰ προσχήματα, τὰ προβαλλόμενα ὑπὸ τῆς ῥωσσικῆς

κυβερνήσεως διὰ τὴν γενικὴν κινητοποίησιν, εἶναι ἀστήρικτα. Οὔτε αὐστροουγγρικὰ οὔτε γερμανικὰ στρατιωτικὰ μέτρα δύνανται νὰ δικαιολογήσωσι τὴν γενικὴν ῥωσσικὴν κινητοποίησιν. Ἡ ρωσσικὴ κυβέρνησις τοὐναντίον ἐξέδωκε τὸ διάταγμα τῆς γενικῆς κινητοποιήσεως ἀμέσως, ἀφοῦ, χάρις εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Γερμανοῦ Αὐτοκράτορος ἐν Βιέννῃ, ἡ Αὐστροουγγαρία, ἀποφασίσασα νὰ φανῇ ἐνδοτικὴ ἐν τῇ σερβικῇ διαφορᾷ, ἀνεκοίνωσε τὴν ἀπόφασιν ταύτην πρὸς τὸν ἐν Βιέννῃ Ῥῶσσον πρεσβευτήν. Ὥστε ἡ Ῥωσσία διὰ τῆς γενικῆς κινητοποιήσεως προεκάλεσε τὸν πόλεμον, καθ᾽ ἣν στιγμὴν ἡ ἐλπὶς ἐπὶ τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης ἀνεβίου ἕνεκα τῆς συνδιαλλακτικῆς στάσεως τῆς Αὐστροουγγαρίας.

3) Ἡ Ῥωσσία κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῆς ὁμολογίαν ἀπ᾽ ἀρχῆς τῆς κρίσεως ἦτο ἀποφασισμένη ν᾽ ἀναλάβῃ ὅλους τοὺς κινδύνους τοῦ πολέμου, ἐὰν ἦτο βεβαία περὶ τῆς βοηθείας τῆς Γαλλίας. Τὴν περὶ ἀπεριορίστου διὰ τῶν ὅπλων βοηθείας τῆς Γαλλίας ὑπόσχεσιν ἔλαβεν ἡ Ῥωσσία τὴν ἑσπέραν τῆς 29 Ἰουλίου, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα συνοδευομένην παρὰ τῆς ἀνακοινώσεως, ὅτι ἡ Γαλλία θὰ εἶχε πρὸς τὸ πλευρόν της τὴν Ἀγγλίαν.

4) Ἡ Γαλλία ἔδωκεν εἰς τὴν Ῥωσσίαν ὑπόσχεσιν περὶ ἀπεριορίστου διὰ τῶν ὅπλων βοηθείας τότε μόλις, ὅταν ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἐνόμιζεν, ὅτι εἶχεν ἐξασφαλίσει τὴν συνδρομὴν τῆς Ἀγγλίας, τὴν δὲ βεβαιότητα περὶ τῆς ἐνόπλου βοηθείας τῆς Ἀγγλίας ἔλαβεν ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις διὰ τῆς ἐμπιστευτικῆς ἀνακοινώσεως, ἣν ὁ Ἄγγλος ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς ἔκαμε πρὸς τὸν Γάλλον πρεσβευτήν, τὴν 29ην Ἰουλίου πρὸ μεσημβρίας, ἀνακοινώσας, ὅτι ἐπροτίθετο ν᾽ ἀπαντήσῃ ἀρνητικῶς πρὸς τὸν Γερμανὸν πρεσβευτήν.

5) Αἱ προσωπικότητες, αἱ ἰθύνουσαι τὴν πολιτικὴν τῆς Ἀγγλίας, ἐκ τῶν προτέρων διὰ τῆς μετὰ τῆς Γαλλίας συνεννοήσεως ἦσαν ἠθικῶς δεδεσμευμέναι, κατὰ δὲ τὸ διάστημα τῆς κρισίμου ἑβδομάδος, ἐὰν μὴ ἤδη πρότερον, κατέληξαν εἰς τὴν ἀπόφασιν, ἐν πάσῃ περιπτώσει νὰ ἐπέμβωσιν, ἐὰν ἡ Γαλλία περιεπλέκετο εἰς τὸν πόλεμον.

6) Αἱ ἐπίσημοι αὗται προσωπικότητες εἶχον ἐπὶ πλέον τὴν ὅλως ὀρθὴν ἀντίληψιν, ὅτι πόλεμος ἐξ αἰτίας τοῦ σερβικοῦ ζητήματος δὲν θὰ τύχῃ ἐπιδοκιμασίας παρὰ τῇ δημοσίᾳ γνώμῃ. Ἕνεκα τούτου συνεκέντρωσαν τὰς προσπαθείας των, ὅπως δημιουργήσωσι πρόσχημα πολέμου δεκτὸν ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κοινῆς γνώμης. Ὡς τοιοῦτον παρουσιάσθη ἡ παραβίασις τῆς βελγικῆς οὐδετερότητος, ἥτις ἀπὸ

ἐτῶν ἤδη εἶχεν ἐκτεθῆ παρ' αὐτοῦ τοῦ Βελγίου καὶ τὴν ὁποίαν τὸ ἀγγλικὸν γενικὸν ἐπιτελεῖον δὲν προετίθετο νὰ σεβασθῇ ἐν περιπτώσει πολέμου (κατὰ τὴν ἰδίαν δήλωσιν τοῦ Ἄγγλου ἐν Βρυξέλλαις στρατιωτικοῦ ἀκολούθου).

7) Πόσον ἡ παρὰ τῆς Γερμανίας παραβίασις τῆς βελγικῆς οὐδετερότητος ἦτο μόνον πρόσχημα διὰ τὸ ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον, προκύπτει ἐκ τοῦ ὅτι, πρὸ τῆς ἐπιδόσεως τοῦ ἀγγλικοῦ τελεσιγράφου πρὸς τὴν Γερμανίαν ἕνεκα τοῦ Βελγίου, ὁ Ἄγγλος ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς εἶχε δηλώσει ῥητῶς πρὸς τὸν Γάλλον πρεσβευτήν, ὅτι ἡ Ἀγγλία τὴν τοῦ γερμανικοῦ στόλου διάβασιν διὰ τοῦ πορθμοῦ ἢ διὰ τῆς βορείας θαλάσσης θὰ ἐθεώρει ὡς αἰτίαν πολέμου.

Τὰ ἀδιαφιλονείκητα ταῦτα γεγονότα, τὰ καὶ διὰ τῶν ἐπισήμων δημοσιεύσεων τῶν κυβερνήσεων τῆς τριπλῆς Συνεννοήσεως ἐπιβεβαιωμένα, καταρρίπτουσι τελείως, ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῆς ἱστορίας, τὸν ἰσχυρισμόν, ὅτι ἡ Γερμανία ἠθέλησε καὶ προεκάλεσε τὸν πόλεμον.

Ἡ Ῥωσσία ἀπεδείχθη ὡς ἐμπρηστής, ἡ δὲ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία ὡς συνένοχοι.

Ἐξέρχεται τῶν ὁρίων τῆς πραγματείας ταύτης τὸ νὰ ἀνιχνεύσωμεν τὰ ἀρχικὰ αἴτια καὶ τὴν μοιραίαν ἀλληλουχίαν τῶν καθ' ἕκαστα γεγονότων καὶ πράξεων, ἅτινα ἀπὸ 24 Ἰουλίου μέχρι 4 Αὐγούστου προεκάλεσαν τὸν μέγιστον καὶ αἱματηρότατον πόλεμον τῆς παγκοσμίου ἱστορίας. Ἀρκεῖ νὰ ὑποδείξωμεν, ὅτι τὰ διάφορα γεγονότα καὶ αἱ διάφοροι ἐνέργειαι, οἱ λόγοι ἑνὸς Grey, ἑνὸς Cambon καὶ Sasonoff, αἱ ἐνέργειαι τοῦ πρώτου λόρδου τοῦ βρεταννικοῦ ναυαρχείου καὶ τοῦ Ῥώσσου ἀρχιστρατήγου (λόγοι καὶ πράξεις ἅτινα καθ' ἑαυτὰ ἀπέναντι τοῦ μεγέθους τῆς τραγῳδίας τῆς ἀνθρωπότητος φαίνονται μικρά), δὲν εἶνε εἰμὴ αἱ κατὰ τὴν κρίσιμον ἐποχὴν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἀνελθοῦσαι ἐκδηλώσεις τῶν δυνάμεων ἐκείνων, ὧν ἡ ἐνέργεια ἀποτελεῖ τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς:

Παρὰ μὲν τῇ ***Ῥωσσίᾳ*** ἡ τάσις πρὸς ἐπικράτησιν ἐν τῇ ἐγγὺς Ἀνατολῇ, διπλασίως ἰσχυρὰ μετὰ τὴν ἧτταν ἐν τῷ κατὰ τῆς Ἰαπωνίας πολέμῳ, καὶ ἡ ἀπόφασις αὐτῆς, ὅπως ἐν περιπτώσει πιθανῆς ἐπιτυχίας συντρίψῃ διὰ τῆς βίας πᾶσαν ἀντίστασιν τῶν κεντρικῶν δυνάμεων.

Παρὰ δὲ τῇ ***Γαλλίᾳ*** ὁ ὀλέθριος προσανατολισμὸς τῆς γενικῆς πολιτικῆς πρὸς τὸν ἀρνητικὸν πόλον τῆς μετὰ φόβου συνδεομένης

ἀσβέστου πρὸς ἐκδίκησιν δίψης, ἐξ ἧς πηγάζει ἡ ἀέναος προθυμία νὰ συμμαχήσῃ πρὸς πάντα ἰσχυρὸν τῆς Γερμανίας ἐχθρόν.

Παρὰ τῇ *Ἀγγλίᾳ* τέλος ὁ ἐμπορικὸς φθόνος κατὰ παντὸς ἐπικινδύνου συναγωνισμοῦ, πρὸς τούτοις ἡ ἔνστικτος ἔχθρα πρὸς τὴν ἰσχυροτάτην τῶν ἠπειρωτικῶν δυνάμεων καὶ ἡ κατὰ παράδοσιν βιαία κατάπνιξις πάσης ἠπειρωτικῆς τάσεως πρὸς ἀπόκτησιν ναυτικῆς ἰσχύος.

Αἱ ἑτερογενεῖς αὗται δυνάμεις ὕφαναν τὸ δίκτυον τῆς Συνεννοήσεως, ὅπερ εἰς τὰς χεῖρας τῆς μικρᾶς μειονότητος τῶν ἀποφασιστικῶς τὸν πόλεμον θελόντων ἀπέβη φοβερὸν ὄργανον καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ ἄνευ ἐλπίδος σωτηρίας περιεπλάκη ἡ μεγάλη φιλειρηνικὴ πλειονότης τῶν λαῶν Ῥωσσίας, Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας.

Ἡ στάσις τῆς Ῥωσσίας πρὸς τὴν Αὐστρίαν ἐν τῷ σερβικῷ ζητήματι ἔθεσε τὴν Συνεννόησιν ὑπὸ κρίσιμον δοκιμασίαν. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι εἷς ἀρνητικὸς λόγος τῆς Γαλλίας θὰ ἤρκει ὅπως κατασταείλῃ τὴν ἐν Ῥωσσίᾳ φιλοπόλεμον μερίδα, πιθανώτατον δὲ τοὐλάχιστον εἶνε, ὅτι εἷς ἀρνητικὸς λόγος τῆς Ἀγγλίας θὰ συνεκράτει τὴν Γαλλίαν. Εἶναι δὲ ἀπολύτως βέβαιον, ὅτι πᾶς ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας λόγος ἐνθαρρυντικὸς ἀφεύκτως θὰ ἐξησφάλιζε τὴν ὑπεροχὴν εἰς τὰς ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ῥωσσίᾳ φιλοπολέμους μερίδας. Ἀφ' ἑτέρου δὲ εἶναι ἐξ ἴσου βέβαιον ὅτι ἡ ἀποχὴ Γαλλίας ἢ Ἀγγλίας ἀφεύκτως θὰ διέλυε τὴν τριπλὴν Συνεννόησιν καὶ θὰ εἶχεν ὡς ἐπακολούθημα νέον προσανατολισμὸν ὁλοκλήρου τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς, ὅστις δὲν θὰ ἐπέφερε ἀναγκαίως τὴν ἐπικράτησιν ὡρισμένου τινὸς κράτους, ἀλλὰ κατὰ τὸν ὁποῖον ἑκάστη δύναμις θὰ ἠδύνατο νὰ εὕρῃ τὸ δίκαιόν της.

Οἱ ἰθύνοντες πολιτικοὶ ἄνδρες τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, προκειμένου νὰ ἐκλέξωσι μεταξὺ τῆς διατηρήσεως τῆς Συνεννοήσεως καὶ τῆς διατηρήσεως τῆς παγκοσμίου εἰρήνης, δεδεσμευμένοι δι' ἰδίων των ἐπὶ ἔτη πράξεων καὶ λόγων καὶ πιεζόμενοι παρὰ τῶν φιλοπολέμων μερίδων, ἐθυσίασαν τὴν παγκόσμιον εἰρήνην εἰς τὴν Entente καὶ παρέσυραν μεθ' ἑαυτῶν τὴν πλειονότητα τῆς κοινῆς γνώμης τῶν χωρῶν αὐτῶν, ἐπικαλεσθέντες τὴν ἱερότητα ἐγγράφων καὶ ἀγράφων συμφωνιῶν.

Ἡ δὲ ἐξακρίβωσις καὶ λεπτομερὴς ἔκθεσις τῆς ἐμπλοκῆς ταύτης προσωπικῶν εὐθυνῶν καὶ μοιραίων γεγονότων θὰ εἶναί ποτε τὸ μέγα ἔργον τῶν ἱστορικῶν τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.

ΑΘΗΝΑΙ, ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ„ Κ. ΜΑΙΣΝΕΡ ΚΑΙ Ν. ΚΑΡΓΑΔΟΥΡΗ – 10581